

ҚАЗАК ХАНДАРЫ

КАЗАХСКИЕ ХАНЫ • KAZAKH KHANS

ҚАЗАК ХАНДАРЫ КАЗАХСКИЕ ХАНЫ KAZAKH KHANS

(XV ғ. ортасы - XVIII ғ. басы)
(Середина XV в. - начало XVIII в.)
(Mid XV-th century - the beginning of the XVIII-th century)

САРАДАР

Алматы, 2015
Almaty, 2015

57.662

ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 қаз)
К 25

Пікір жазғандар:

Т.Омарбеков - ал-Фараби атындағы ҚазҰУ Қазақстан тарихы кафедрасының меңгерушісі, ҚР ҰҒА құрметті академигі, тарих ғылымдарының докторы, профессор

М.Қ.Әбусейітова - Р.Б.Сүлейменов атындағы Шығыстану институты директорының орынбасары, ҚР ҰҒА корреспондент - мүшесі, тарих ғылымдарының докторы, профессор

Рецензенты:

Т.Омарбеков – заведующий кафедрой истории Казахстана КазНУ им. аль-Фараби, заслуженный академик НАН РК, доктор исторических наук, профессор

М.К.Абусейитова - заместитель директора института Востоковедения им. Р.Б.Сулейменова, член-корреспондент НАН РК, доктор исторических наук, профессор

Comments by:

T.Omarbekov - head of Kazakh history department at Kazakh National University named after Al-Farabi, honorary Academician at National Scientists Academy of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Historical Sciences, Professor.

M.K. Abuseyitova - Deputy Director at the Institution of Oriental Studies after R.B.Suleimenov, Corresponding Member of the National Scientists Academy of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Historical Sciences, Professor.

ISBN 978-601-7174-60-6

ISBN 978-601-7174-60-6

К 25 ҚАЗАҚ ХАНДАРЫ. КАЗАХСКИЕ ХАНЫ. KAZAKH KHANS.
Б.Кәрібася, - Алматы: Сардар, 2015 ж. - 128 бет. Қазақша, орысша, ағылшынша

ISBN 978-601-7174-60-6

Қазақ хандығы дәуірінде бірнеше ғасыр бойы ел басқарған, ел тарихында өзінің орны мен маңызы бар тұлғалар – хандар. Хандар тарихы арқылы сол дәуірдегі мемлекетіміздің тарихын терең білуге болады. Осы кітапта хандық дәуірдің біртұтас кезеңінде таққа отырып, ел билеген он жеті ханды қалың жұртшылыққа таныстыру мақсатында олардың билік құрған жылдары мен жүргізген саясаты, қазақ тарихында алатын орны туралы баяндалады. Кітап жалпы оқырманға арналған.

На протяжении нескольких веков в период Казахского ханства его возглавляли значимые личности – ханы, тем самым они оставили яркий след в истории становления государства. Через их судьбу можно глубже узнать историю государства тех времен. В этой книге рассказывается о семнадцати ханах, о времени их правления, они составляют единый целостный ханский период, повествуется о годах их власти, об их политике и роли в истории казахов. Книга предназначена для широкой публики.

In the period of Kazakh Kingdom, Khans had a great importance and a place in the history and in the way of governing the country for centuries. Country's history can be learned by Khans' history of that period. With the aim to introduce the seventeen khans, who ascended the throne during the single kingdom era and ruled the country, their ruling years, their policy and their role in Kazakh History are depicted in this book. This book is dedicated for all audience.

ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 қаз)

© “Сардар” баспа үйі, 2015 ж.
© Кәрібася Б. 2015 ж.

МАЗМҰНЫ • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

Керей хан Керей хан Kerey khan.....	12	Хақназар хан Хакназар хан Haknazar khan.....	66
Жәнібек хан Жанибек хан Zhanibek khan.....	20	Шығай хан Шығай хан Shygai khan.....	72
Бұрындық хан Бурындық хан Burunduk khan.....	24	Тәуекел хан Тауекел хан Tauekel khan.....	75
Қасым хан Қасым хан Kasym khan.....	30	Есім хан Есим хан Esim khan.....	82
Мамаш хан Мамаш хан Mamash khan.....	42	Тұрсын хан Турсын хан Tursyn khan.....	94
Тахир хан Тахир хан Tahir khan.....	46	Жәнібек хан Жанибек хан Zhanibek khan.....	100
Бұйдаш хан Бұйдаш хан Buidash khan.....	53	Жәңгір хан Жангир хан Zhangir khan.....	104
Қожа Ахмет хан (Ахмет хан) Қожа Ахмет хан (Ахмет хан) Kozha Ahmet han (Ahmet khan).....	57	Тәуке хан Тауке хан Tauke khan.....	114
Тоғым хан Тоғым хан Togym khan.....	60	Әдебиеттер Материалы Materials.....	123

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы НАЗАРБАЕВ:

«Керей мен Жәнібек 1465 жылы алғашқы хандықты құрды, қазақтың мемлекеттілігінің тарихы сол кезден бастау алады. Бәлкім сол бүгінгі шекарасындағы, бүкіл әлемге осынша танымал әрі беделді, осы ұғымның қазіргі мағынасындағыдай мемлекет болмаған да шығар. Бірақ бұлай деп сол кезеңдегі басқа да барлық мемлекеттер туралы айтуға болады. Ең маңыздысы, сол кезде оған негіз қаланды, біз – бабаларымыздың ұлы істерінің жалғастырушыларымыз. Бүгінде біздің еліміз барлық таяу мемлекеттермен көпғасырлық достық және тату көршілестік дәстүрлерін сақтап отыр. Осы қарым-қатынасты әрдайым сақтағанмыз жөн».

Президент Республики Казахстан Нурсултан Абишевич НАЗАРБАЕВ:

«Керей и Жәнібек в 1465 году создали первое ханство, и государственность казахов ведет историю с тех времен. Возможно, оно не было государством в современном понимании этого термина, в нынешних границах, с такой известностью и авторитетом во всем мире. Но это можно сказать и про все другие государства той эпохи. Важно, что тогда была заложена основа, и мы – продолжатели великих дел наших предков. Сегодня наша страна сохраняет традиции многовековой дружбы и мирного соседства со всеми ближними государствами. Эти отношения нам следует всегда беречь».

President of the Republic of Kazakhstan Nursultan Abishuly NAZARBAYEV:

«Kerey Khan and Zhanibek Khan first created the Kazakh kingdom in 1465 and the country's history has its start from that period. It may not have had the same border, the same fame all over the world and the same respect from all over the world as today, with the meaning of present concept of state. However, all other countries of that period could be said like that. The most important factor is that our state was founded at that time and we are the followers of great deeds of our ancestors. Today, our country keeps its centuries old friendship and amiable neighbourhood traditions with neighbouring countries. This relationship should be always maintained».

Кіріспе

Үш мың жылдық тарихы бар Қазақ Елінің тарихында жиырмадан аса мемлекеттер мен мемлекеттік құрылымдар болған екен. Олардың алғашқылары Скиф, Сак, Ғұн, Үйсін, Қаңлы мемлекеттері болса, одан кейін Түрік, Батыс Түрік қағанаттары, Түргеш, Қарлұқ, Қарахандар, Қидан мемлекеттері, Қимақ, Оғыз, Қыпшақ хандықтары болып жалғасады. Одан әрі ХІІІ ғасырдың басынан ХV ғасырдың ортасына дейінгі Алтын Орда, Ақ Орда, Моғолстан, Ноғай Ордасы, Әбілқайыр хандығы атты мемлекеттер бірінен соң бірі өмір сүріп, тарихтың еншісінде қала береді. Ал сол ғасырдың ортасында бұрынғы Дешті Қыпшақ, қазіргі Қазақстан аумағындағы мемлекеттіліктің тарихи тізгінін Қазақ хандығы өз қолына алады да, ХІХ ғасырдың 20-шы жылдарының ортасына дейін жеткізеді.

Ежелгі және ортағасырлық әртүрлі тілдерде жазылған көне жазба дерек мәліметтері мен қазіргі тарихи әдебиеттерде аталған мемлекеттер патшалық, қағанат, хандық деген атаулармен аталады. Олардың әрқайсысы шамамен жарты ғасырдан үш, үш жарым ғасырға дейін өмір сүріп, тарихтың қойнауында қалып отырды. Қазіргі күнде ғылымға белгілі дерек материалдарында Қазақ хандығына дейін болған жиырмадан аса

мемлекеттердің он екісіндегі билеуші әулет пен билеушілердің тізімдері белгілі. Ғұн мемлекетінде 20-дан аса, Үйсіндерде – 14, Түрік қағанатында – 12, Алтын Ордада 50-ден аса билеушілер тақта отырған. Кейбір мемлекеттердегі хандар саны 8-12 болған. Скиф, Сак, Қаңлы, Қимақ, Оғыз, Найман және Қыпшақ мемлекеттеріндегі билеушілерге қатысты мәліметтер мүлдем аз, сол себепті ол мемлекеттерде қанша билеушінің тақта отырғанын айту қиын. Он екі мемлекеттегі билеушілердің жалпы саны 180-нен асады. Орташа есеппен алғанда, әр мемлекеттегі билеушілер саны 15 екен.

ХV ғасырдың ортасынан ХІХ ғасырдың 20-шы жылдарының ортасына дейін өмір сүрген Қазақ хандығы өзіне дейінгі мемлекеттер мен мемлекеттіліктің әрі жалғасы, әрі мұрагері болып саналады. Қазақ хандығының ең басты ерекшелігіне оның қазақ халқының ұлттық сипаттағы мемлекеті болуы жатты. Құрылғаннан кейін пайда болған «қазақ» сөзі мемлекет атауына да, халықтың атауына да беріледі. Және осы атау қазіргі кезеңде ешбір өзгеріссіз қазақ халқына және оның мемлекеті – Қазақстан Республикасына қатысты қолданылып отыр.

Қазақ хандығының құрылуымен Қазақстан тарихында Қазақ хандығы дәуірі басталады. Үш жарым ғасырға созылған хандық дәуірді өз ішінде шартты түрде екі кезеңге бөлуге болады. Алғашқы кезеңді біртұтас кезең, немесе бір орталықтан басқарылған кезең, ал екінші кезеңді бытыраңқылық кезең деуге болады. Керей мен Жәнібек хандардан басталған алғашқы кезең Тлэүке хан қайтыс болғанға дейін созылады. Осы аралықта қазақта 17 хан болған екен. Олардың ішінде ең ұзақ ел билегендер, ең атақтылар, өте аз уақыт хан болғандар, есімдері белгілі болса да ел есінде қалмағандар, ауыз әдебиеті арқылы ел есінде сақталып қалғандар бар.

XIX ғасырдың бірінші ширегінде Қазақ хандығы ресейлік биліктің жарлығымен жойылып, тарихтың еншісіне қалдырылды. Қазақ елінде Ресейдің әкімшілік-басқару жүйесі енгізіледі. Бұл жүйенің мақсаты белгілі еді: Өз мемлекеті болмаған халық, өзінің экономикасын, мәдениетін дамыта алмайтыны сияқты өз тарихына да ие бола алмайды. Сол себепті қазақ тарихының барлық мәселелері, оның ішінде қазақ хандарының тарихы мәселелері де назардан тыс қалдырылды. Кеңестік кезеңде тарих ғылымы таптық принципке негізделген маркстік-лениндік методологияның шырғауында болуы

себепті хандардың ел тарихындағы ролі мәселесін зерттеуге тыйым салынды.

1991 жылдан бастап Қазақ Елі тәуелсіздігін алып, қазіргі заманғы тарихының алғашқы қадамдарын өзі жасап, дербес мемлекеттіктің кірпіштерін өзі қалап, өз тарихын өзі жаза бастады. Таптық принциптің орнына өркениеттілік принцип орнықты. Міне, соның нәтижесінде қазақ халқының өткен жолындағы барлық мәселелерді жаңаша көзқарастар тұрғысынан зерттеуге мүмкіндік тұып отыр. Қазақ хандығы дәуірінде бірнеше ғасыр бойы ел басқарған, ел тарихында өзіндік орны мен маңызы бар хандардың тарихын жазатын уақыт әбден жетті. Хандар тарихы арқылы сол дәуірдегі мемлекетіміздің тарихын терең білуге болады.

Соған байланысты осы кітапта біз хандық дәуірдің біртұтас кезеңінде ел билеп, тақта отырған он жеті ханды қалың жұртшылыққа таныстыру мақсатында олардың билік құрған жылдары мен жүргізген саясатына, қазақ тарихында алатын орнына қысқаша ғылыми-танымдық сипаттама беруді жөн көрдік.

Введение

За три тысячи лет в истории Казахской государственности было более чем двадцати государств и государственных структур. Первые из них это Скифы, Саки, Тунны, Уйсуны, Канлы, потом были Тюркский, Западно-Тюркский Каганаты, Түргеш, Карлак, Каракан, Кидан, далее были ханства Кимаки, Огуз, Кыпчак. В начале XIII века до середины XV века последовательно существовали и вошли в историю следующие государства: Золотая Орда, Ак-Орда, Моголия, Ногайская Орда, Абылхайрское ханство. А в середине того же века в бывшем Дештикипчакском государстве, на территории современного Казахстана образцы правления государством взяло в руки Казахское ханство и управляло им до середины 20-х годов XIX века.

Древние и средневековые письменные сведения, записанные на разных языках а также государства, указанные в современной исторической литературе называются как царства, каганаты и ханства. Каждое из них просуществовало примерно три, три с половиной века. В материалах, известных науке на сегодняшний день из более двадцати стран, существовавших до

Казахского ханства известны имена правителей двенадцати государств. Из них в государстве Туннов более 20 правителей, 14 у Уйсун, в Тюркском каганате — 12, более 50 человек правили трон Золотой Орды. В некоторых странах число ханов достигало 8-12 человек. Очень мало сведений о правителях Скифов, Саков, Канлы, Кимаки, Огуз, Найман и Кипчаков, но этой причине трудно сказать, сколько же человек правили теми странами. В целом, двенадцать государств возглавляло 180 человек, это примерно в среднем 15 правителей на каждую страну.

Казахское ханство, просуществовавшее с середины XV века до 20-х годов XIX века является продолжателем и преемником государств и государственности бывших до него. Главной особенностью Казахского ханства является то, что у казахского народа было государство с национальной чертой. Словом «казах», появившимся после становления было названо и государство и народ. И сегодня это название оставлено без изменений, так называется и казахский народ и его государство - Республика Казахстан.

Вместе с формированием Казахского ханства начинается эпоха Казахского ханства. Эту эпоху, длившуюся три с половиной века можно условно разделить на два этапа. Первый этап считается единым, в это время правление было централизованным, второй этап, это период децентрализации. Первый этап, начавшийся со времен Керей и Жанибека длился до смерти Тауке хана. За этот период у казахов было 17 ханов. Среди них есть самые именитые, есть которые мало времени правили страной, есть которые не сохранились в памяти народа, и хотя их имена были известны, они упоминаются лишь в фольклоре страны.

В первой четверти XIX века Казахское ханство было уничтожено согласно указу российских властей и осталось лишь историей. В стране казахов была введена российская административно-управленческая система. Народ, у которого нет государства, не может развивать свою экономику, культуру, не может быть хозяином своей истории. Поэтому все вопросы казахской истории, в том числе исторические вопросы казахского ханства были отодвинуты на задний план.

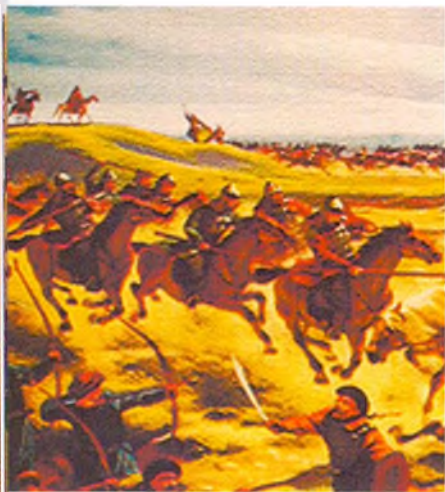
Так как в советский период наука «история» была основана на классовых принципах марксистско-ленинской методологии, было запрещено изучать вопрос о роли ханов в истории страны.

Начиная с 1991 года, Казахская страна обрела свою независимость, сделала свои первые шаги в современной истории, заложило фундамент самостоятельной государственности, начала писать свою историю. На смену классового принципа пришел цивилизованный принцип. В результате этого у казахского народа появилась возможность с новой точки зрения взглянуть на пройденный путь. Пришло время написать об истории ханов, несколько лет возглавлявших Казахское ханство и оставивших яркий след в истории страны. Через историю ханов мы можем глубже узнать об истории государства того времени.

В связи с этим, мы сочли целесообразным рассказать широкой публике в этой книге и дать краткое описание научно-познавательного характера о семнадцати ханах, возглавлявших трон, о годах их правления, о проведенной ими политике, об их роли в истории казахов.

Intriduction

It is believed that having a three thousand year old history Kazakh State has had more than twenty states and government structures in Kazakh nation history. The first Scythian, Saks, Huns, Uisins, Kangly states, then Turkish, West Turkish Kaganates, Turgesh, Karluk, Karahan, Kidan states, and continues further with Kimak, Oguz, Kypchak Kingdoms. Further, from the beginning of the XJJJ century to the middle of the XV century the states like the Altyn Orda, the Ak Orda, Mogolstan, the Nogai Orda, Abylkhair Kingdom functioned one after another, leaving its trace in the Kazakhstani history. In the middle of the same century the course of the history of the former Deshti Kipchak the present Kazakh statehood was controlled by Kazakh Kingdom and lasted to the middle of the 20s of the XIX century.

In manuscripts of ancient and medieval ages written in different languages and in present historical literature are stated three names of states: patshalyk (kingdom), kaganat and khandyk (kingdom). Each of them ruled the kingdom for almost half of a century to three centuries, three and a half centuries, and left its trace in the history. These days in materials of scientific data can be found names of the

ruling dynasties and the rulers of twelve states out of twenty states, existing before Kazakh Kingdom. In Hun countries more than 20, in Uisin countries 14, in Turkish kaganate 12, in Altyn Orda more than 50 rulers ascended to the throne. In some countries the number of Khans accounted for 8-12. As there is very little information about the rulers of Scythian, Sak, Kanly, Kimak, Oguz, Naiman and Kipchak states, it is difficult to say how many of them were on throne. The total number of twelve country rulers makes up more than 180. The number of rulers of each state constitutes approximately 15.

Kazakh Kingdom, existing from the middle of the XV century to the middle of 20s of the XIX century, is considered to be an heir of the previous states and statehoods. The most important feature of Kazakh Kingdom is the national character of Kazakh nation. After the formation, the name «Kazakh» was given to both the name of the state and the name of the nation. Currently, Kazakh people and their state Republic is called in this name without any changes.

In the Kazakhstan history the formation of the Kazakh Kingdom is the beginning of the Kazakh Kingdom era. The Kingdom era lasting for three and a half century can be

conditionally divided into two stages. The first stage can be cited as a unitary period or a period of central governing, while the second stage is a disparate period. The initial period started from Kerey and Zhanibek khans and continued to Tauke khan's death. Meanwhile, there were 17 Kazakh Khans. Among them were rulers who governed for a long time or well-known, who ruled for a short time or being famous but being forgotten or those who were commemorated due to the folklore.

The first quarter of the XIX century, the Kazakh Kingdom was destroyed by the Russian authorities, becoming as a part of history. Russian administrative system was introduced into Kazakh country. In the absence of the state it is not only impossible to develop country's economy and culture, but also its own history. As a result, all issues relating to the history of the Kazakh, including the history of the Kazakh khans were out of attention. In the Soviet period, being under the Marxist-Leninist methodology, based on the principle of historical science class, to research the role of khans in the history of the country was forbidden.

Since 1991, obtaining its independence, making its first steps in the modern history, forming the bricks of independent statehood Kazakh State has begun writing its own history. A principle of class division was set by civilization principle. As a result, there is a golden opportunity to research the Kazakh people's past with a new approach. It is now time to write the history of khans who ruled the country for centuries and who had their own place and importance in the eras of Kazakh Kingdom. Learning the history of the Khans it is possible to learn the history of our state at that era.

Consequently, in this book, in order to make seventeen khans, who ruled the country and who were on the throne, known to the public we have decided to give a brief scientific and educational description of the reign, their policy and their role in the Kazakh history.

Керей хан (т.ж.б. XV ғ. 60 жж.) – туысы Жәнібек ханмен бірге Қазақстан аумағында қазақ халқының ұлттық сипаттағы тұңғыш мемлекеті – Қазақ хандығының негізін қалаған екі тұлғаның бірі және алғашқы қазақ ханы. Тарихи әдебиеттерде оның есімі Қирай, Керей, Гирай, Керей түрінде кездеседі. Оның арғы ата-бабалары Монғол империясының негізін қалаған – Шыңғыс ханнан басталып, Жошы Ұлысының билеушісі - Жошы ханмен, Ал Орланын билеушісі - Ордаеженмен жалғасады.

Керей хан Керей хан Kerey khan

Керей хан вместе со своим родственником Жәнібек ханом (в середине XV века, примерно в 60 годах) одним из первых заложил основу первого государства в национальном облике - Казахского хандыка, также он является первым ханом. В исторических литературах его называют: Қирай, Керей, Гирай, Керей. Его корни берут начало от основателя Монгольской империи - Шыңғыс хана, продолжается преемником Улыса Жошы - Жошы ханом, правителем Алтын Орды Ордаеженем.

Kerey Khan (according to manuscripts of 60s of the XV century) was one of two members who with his kinsman Zhanibek Khan primarily founded the first Kazakh Kingdom with its national features in the territory of Kazakhstan and was the first Kazakh Khan. In some historical literatures he was named as Kiray, Cerey, Giray. His ancestors were the founders of the Mongolian Empire beginning from Shyngys Khan, Zhoshy Khan who was the ruler

Ал, бергі ата-бабалары – Алтын Орда мен Ақ Ордадың ханы болған Орыс ханға кең тірелелі де, Орыс ханынан Токтақия, одан Болат, одан Керей хан шығады. «Тауарихи гузидә-йи нуслат-наме» дерсеті бойынша, Керей хан – Болаттың жалғыз баласы.

«Гарый» – көне монғол сөзі, оның екі мағынасы болған, біріншісі – «биік», «еңселі», «алып» дегенді білдіреді, екіншісі – «сржүрек», «батыл», «еркін», «берік» деген мағынаны білдіреді. Архив тілінде бұл мағыналар «хайдар», «гайдар» деген сөздермен берілетіндігі белгілі. Монғол тіліндегі – «керей» сөзі мен араб тіліндегі – «хайдар» сөздерінің мағынасы ортақ.

15 ғасырдың ортасына дейінгі тарихи оқиғаларды бақыдайтын деректерде Керей хан тұрғын мәліметтер көрсетпейді.

Әулетісі правнуком Орыс хана, қоторый в свое время был ханом Алтын Орды, Ақ Орды. От Орыс хана – Токтақия, он же 2-3 месеца был ханом Ақ Орды. От него – Болат, от Болата – Керей хан. По сведениям «Тауарихи гузидә-йи нуслат-наме» Керей хан единственный сын Болата.

«Гарый» – древнемонгольское слово, имеет два значения: первое означает – «высокий», «широкоплечий», «великан», второе – «храбрый», «смелый», «свободный», «твердый». В арабском языке эти значения выражены словами «хайдар», «гайдар». Слова «керей» в монгольском языке и слово «хайдар» в арабском имеют общее значение.

В писаниях повествующих об исторических фактах до середины XV века данные про Керей хан не встречаются. Согласно данным произведения Мухаммеда Хайдар Дулати под псевдонимом «Тарихи Рашиди» в конце 50-ых годов XV века Керей хан вместе со своим родичем Жанибек ханом впервые упоминаются в ситуациях касательно становления Казахского ханства.

of Zhoshy Government and continuing with the Ak Orda's ruler Ordæzhen. The recent ancestor was Orys Khan, the ruler of Altyn Orda and Ak Orda, and his direct descendant Toktakiya, from him Bolat and Bolat's son was Kerey Khan. In accordance with the facts in «Taurich-i Guzida-ii nusrat-name», Kerey Khan was Bolat's only son.

The ancient Mongolian word «Garai» has two meanings. If the first meaning is «high», «majestic», «giant», another meaning is «brave», «courage», «free», «strong». In Arabic language, the words like «haidar», «gaidar» mean the same. The word «kerey» in Mongolian language and «haidar» in Arabic language have common meanings.

There is no information about Kerey Khan in the historical scripts written till the mid 15th century. Kerey Khan and his relative Zhanibek Khan were stated only at the end of the 50s of the XV century in Mohammed Haidar Dulati's work «Tarihi Rashidi» for the first time.

Мұхаммед Хайдар Дулатидың «Тарих-и Рашиди» атты еңбегінде Керей хан туғысы Жәнібек ханмен бірге 15 ғасырдың 50-жылдарының аяғында Қазақ хандығының құрылуына қатысты оқиғаларла алғаш рет атала бастайды.

Қазақ хандығының құрылу қарсаңында Дешті Қыпшақ, Мауереннахр, Шығыс Түркістан аумақтарындағы мемлекеттердің ішкі және сыртқы саяси жағдайлары Қазақ хандығының құрылуына өте қолайлы жағдай туғызады. 1428 жылы 17 жасында жергілікті әмірлер мен бектердің қолдауымен Дешті Қыпшақта билікке келген шибанилық Әбілқайыр хан 30 жылдан соң әбден күшейіп, жеке-дара билік жүргізеді. Оған оны таққа отырғызыған күштер іштей паразы болып, қарсылықтар білдіре бастайды. Оның мемлекеті этникалық тұрғыда «көшіпелі өзбектер» елі деп аталатын. Ол үш үлкен тайпалар бірлестігінен – маңғыттардан, шибанилықтардан және ердежендіктерден (қазақтардан) тұрады.

В преддверии возникновения Казахского ханства, внутренние и внешние политические ситуации в государствах Дешти Кипчак, Мауереннахр, Восточный Туркестан сыграли положительную роль в становлении Казахского ханства.

В 1428 году поручившись поддержкой местных эмиров и беков пришедший во власть в Дешти Кипчак 17-летний шибаниец Абилкаир хан после 30-летнего правления обретает могущественную силу и будет править миром единолично. Из-за этого появляются недовольства среди тех, которые когда-то оказывали ему поддержку. По отношению к этнической точке зрения называлось страной «кочевых узбеков». Оно объединило мангытов, шибаницев, ордаезженцев (казахов).

В 1451-52 годах от них первым отделяются сыновья Окаса би – Муса би, Жанбыршы би, Хорезми бек со своими людьми и создают Ногайскую Орду. В 1457 году возле города Сыганак калмаки разгромят армию Абилкаир хана, после такого поражения Жадигер хан и его сын Буреке

At the time of the Kazakh Kingdoms formation, internal and external political status of the countries in the territory of Deshti Kipchak, Mauerenakhir, East Turkestan created suitable conditions for the formation of the Kazakh Kingdom. In 1428, at the age of 17 Shibanian Abilkhayir Khan became a ruler of Deshti Kipchak with the help of local amirs and beks and after 30 years he strengthened his individual authority. People who enthroned him, started being against and began to express their disagreement. From ethnical point of view his state was named «nomadic Uzbek nation». It consisted of three major tribes - manguts, shibanians and ordaezhens (Kazakh people). From 1451 to 52 the Okas Bi's sons Musa Bi, Zhanbyrshiy Bi, Khorezmi Bek were the first who separated from the country and formed their own Nogai Orda. In 1457 after Abilkhayir Khan was defeated by kalmaks in the suburb of Syganak town, Zhadiger Khan and his son Sultan Khan took away a part of shibanian people and formed Zhadiger Kingdom. And the third were

1451-52 жылдары бірінші болып бұл емен Оқас билік ұлдары Мұса би, Жанбыршы би, Хорезми бек өз елімен бөлініп кетіп, Ноғай Ордасын құрады. 1457 жылы Сығанақ қаласы түбінде Әбілхайыр хан қалмақтардан жеңіліс тапқаннан кейін, сол жылы шибандықтардың бір бөлігін Жәдігер хан мен оның ұлы Гүреке сұлтан бөліп алып, жеке Жәдігер хандығының негізін қалайды. Ал үшінші болып, Керей мен Жәнібек хандар орда ежелдік тайпаларды бастап, Әбілхайыр ханнан бөлініп кетеді де, Қазақ хандығының негізін қалайды. Бұл туралы «Тарих-и Рашиди» кітабында Мұхаммед Хайдар Дулати баяндайды. Онда ол Керей хан мен Жәнібек ханның Әбілхайыр хандығынан бөлініп, Моғолстанның батысындағы Шу бойы мен Қоңырбасы өңірі аралығына келіп қоныстанғаны туралы баяндайды. Бұл аймақ – сол жылдардағы Моғолстан билеушісі Есенбұға хан мен оның туған ағасы Жүніс хан иеліктерінің арасы болды. Соңғы жылдарғы ғылыми айналымда енгізілген аңыз мәліметтері бойынша, Керей хан мен Жәнібек хан

султан отделив от него ишбанинцев обязывают о создании ханства Жәдігер. Третий отделился от Абилкаир хана Керей хан и Жанибек хан вместе с ордажеговцами они обязывают о создании Казахского ханства. Об этом повествует Мухаммед Хайдар Дулати в своей книге «Тарих и Рашиди». Согласно данным произведения «Тарих-и Рашиди» Керей хан вместе со своим родичем Жанибек ханом управлял бывших у него в подчинении родовыми племенами, отделившись от ханства Абилкаира или государства, так называемого «кочевые узбеки», обосновавшиеся на территории Шығыс Дешти Кыпчака поселились между рекой Шу и горой Козыбасы, на западе соседство средневекового государства Моғолстан.

Эта территория находилась между владениями пожелителя в те годы Моғолстана Есенбұға хана и его родного старшего брата Жүніс хана. По научным данным последних лет, Керей хан и Жанибек хан переехали в Туйскую долину вместе с родовыми племенами, бывшие у них в подчинении

Kerey and Janibek Kings, who separated ondaezhon tribes from Abilkhayir Khan and founded Kazakh Kingdom. This event was described in the book called «Tarih-i Rashidi» by Mohammad Haydar. There was depicted that Kerey Khan and Janibek Khan separated from Abilkhayir Kingdom and settled down in Shu and Kozibasy in the western region of Mogolstan. At that time this place was under the property of the Mongolian ruler Ezenbuga Khan and his brother Zhunis Khan. In recent years research shows that Kerey Khan and Zhanibek Khan with their tribes arrived at Shu region in the autumn of 1457. In the spring of 1458 Kerey ascended the throne as a Khan. As Kerey Khan and Zhanibek Khan broke up their relation, the process of disintegration of the nomadic Uzbekian nation" strengthened and sultans, rulers, tribal leaders, who were against Abilkhayir Khan joined Kerey and Zhanibek Khans. Within a short period the Kazakh Kingdom population exceeded up to 200 thousand people. Kerey Khan and Zhanibek Khan were

қол астындағы ру-тайпалармен 1457 жылдың күзінде Шу өңіріне көшіп келген. Керей 1458 жылдың көктемінде хан болып сайланады. Керей хан мен Жәнібек ханның бөлінуімен «көшпелі өзбектер» мемлекетінде ыдырау процесі тереңдейді де, \Әбілхайыр ханға наразы сұлтандар, әмірлер, ру-тайпа басылары Керей хан мен Жәнібекке келіп қосылады. Ол уақыт ішінде Қазақ хандығындағы халықтың саны 200 мыңнан асып кетеді.

Керей хан мен Жәнібек ханның аркасында Есенбұға хан ағасы Жүніске

осенью 1457 года. А весной 1458 года Керей избирают ханом. С отделением Керей хана и Жанибек хана в государстве «кочевых узбеков» еще больше усугубятся разслоения общества. Недовольные Абилаир ханом султаны, амиры и лидеры родовых племен стали присоединятся к Керей хану и Жанибек хану. За короткое время их численность перевалила за 200 тысяч.

Esenbuga's reliable and strong allies in the fight against his elder brother Zhunis. Zhunis Khan in the period between 1461 and 1462 was unable to take any action against his brother Esenbuga Khan. Between 1461 / 62 and 1469 as a result of Mongolian King Doshmukhammed's headless and purposeless policy, Kerey Khan started to support Zhunis khan. Finally, in 1469, after the death of Doshmukhammed Khan, Zhunis Khan was easily ascended to the throne. The reign of Kazakh Kingdom

қарсы күресте сенімді, әрі мықты одақтас табалы.

Жүніс хан 1461/62 жылға дейін інісі Есенбұта ханның қарсы спикандай әрекет жасай алмайды. 1461/62-1469 жылдары Моғолстан ханы Досмұхаммедтің мәңгісіз, мағынасыз жүргізген саясаты сипарынан Керей хан Жүніске қолдау қорсете бастайды. Ақыры, 1469 жылы Досмұхаммед хан қайтыс болғаннан кейін, Моғолстандағы билік басына ел қиындықсыз Жүніс хан келеді. Керей хан түсында негізі қаланған қазақ-моғол қатынасы 16 ғасырдың 30-жылдарына дейін достық, бейбіт сипатта болады. Әбілхайыр хан Керей ханмен Жәнібек хан ықпалының күшейе бастағанынан қауіптеніп, оларды дер кезінде талқандау мақсатымен 1469 жылы жорық ұйымдастырды. Жорық кезінде Әбілхайыр хан ауырып, қайтыс болды да, әскері кейін ортады. Қол ұқатмай «қошпелі өзбектер» мемлекетінде билік үшін таластартыс басталып кетеді.

Әбілхайыр ханның қарсыластары – Ахмет пен Махмұт хандар.

В лице Керей хана и Жанибек хана Есенбута хан ищет себе надежных и крепких союзников в борьбе с братом Жунис ханом. Жунис хан до 1461/62 годов не будет пытаться отобрать власть у младшего брата Есенбута хана. И Абилхайр хан также не сможет устраивать походы против Керей и Жанибека. В 1461/62-1469 годах во времена правления наследника Есенбута Досмухаммед хана Керей хан начинает оказывать поддержку Жунису. В конце концов, после смерти Досмухаммед хана в 1469 году без каких проблем Моғолстан не может возглавлять Жунис хан. Казахо-моғолские взаимоотношения, основа которых была заложена при Керей хане будут дружественными и мирными до 30-ых годов XVI века. Тревога, что влияние Керей и Жанибек ханов становится сильнее, заставляет Абилхайр хана начать поход в Моғолстан 1468/69 годы с целью их разрушения. Во время похода Абилхайр хан заболевает и умирает, и его войска вернутся обратно. Совсем скоро в государстве «кочевых узбеков» начнется борьба за власть. Препи Абилхайр хана – Ахмет хан, Махмұт хан, преемники

founded by Kerey Khan in the 16th century was friendly and peaceful. Abilkhair Khan was afraid of growing strong influence of Kerey Khan and Zhanibek Khan and organized a military campaign in 1469 to defeat them timely. During the campaign, Abilkhair Khan fell sick and died, and his army returned soon among the «nomadic Uzbekian nation» appeared a battle to take a control of the state i.e., for an authority of the state. The opponents of Abilkhair Khan Ahmed and Makhmud Kings, Nogai Ordas princes Musa and Zhanbyrshy, the Siberian governor Ibak, shibanian Berke and all Kazakh kings were against to Abilkhair Khans heir Shaikh Haydar Khan. According to the «Taurich-i-Guzik ii nu srat-name» work, the Kazakh khans were named as Kerey Khan and Zhanibek Khan, but in accordance with «fatkh-namu», «Shahkani-name» data only Zhanibek Khan was mentioned. According to the legend, Kerey Khan ruled Kazakh Kingdom for about 10 years and he was buried at the foot of the mountain «Khantau». There is no information on the details of Kerey Khans death.

ноғай мұрағаттары Мұса мен Жанбыршы, Сібір ханы Ибак, шибанилық Берке сұлтан және қазақ хандары Әбілхайыр ханның мұрагері Шайх Хайдар ханға қарсы шығады. «Науарихи гуаида-йи нусрат-наме» дерекінде қазақ хандары ретінде Керей хан мен Жәнібектің есімдері аталса, «Фатх-наме», «Шайбани-наме» деректерінде тек қана Жәнібек ханның есімі кездеседі. Аңыз бойынша, Керей хан Қазақ хандығын 10 жылдай билеген және Хан тауы етегінде жерленген. Керей ханның қандай жағдайда, қай жылы қайтыс болғандығы жөнінде нақты мәліметтер жоқ.

Керей ханның үш баласы болды. Олар: Бұрындық хан, Қожа-Мұхаммед және Сұлтан Әлі. Олардың ішінде Бұрындық хан Қазақ хандығын 30 жылдан астам билейді. Бұрындық ханнан соң тек билігі түпкілікті түрде Жәнібек ханның ұрпақтарының қолына өтеді. Керей ханның қалған екі ұлы жөнінде деректер кездеспейді.

ноғай Мұса и Жанбыршы, сибирский хан Ибак, султан из Шибани – Берке начнут вражду против наследника Абилкаир хана Шайх Хайдар хана. В сведениях «Науарихи гуаида-йи нусрат-наме» Керей хан и Жәнібек хан упоминаются как казахские ханы, а в «Фатх-наме» и «Шайбани-наме» поносящих о событиях этих лет имя Жәнібек хана упоминается, а имя Керей хана не встречается. Согласно легенде, Керей хан властвовал примерно 10 лет и был похоронен у подножия горы Хан тауы. У Керей хана было три сына, Бұрындық хан, Қожа Мұхаммед и Сұлтан Әлі. Из них Бұрындық хан болсе 30 лет будет править Казахским ханством. После Бұрындука хана престол окончательно перейдет в руки наследников Жәнібек хана.

According to the legend, Kerey Khan was buried in the mountain "Khantau". Kerey Khan was the father of three children. They were: Buryndyk Khan, Kozhu-Muhammad and Sultan Ali. Among them Buryndyk Khan ruled the Kazakh Kingdom for more than 30 years. After Buryndyk Khan the kingship went to the hands of Zhanibek Khan's descendants at all. About other two sons of Kerey Khan, there is no findings to be shown.

Жәнібек хан – қазақ тарихында туысы Керей ханмен бірге Қазақ хандығының негізін қалаушы ретінде белгілі болған тұлға және екінші қазақ ханы. Оның шын есімі – Әбу Сайд. Оның да Керей хан секілді арғы ата-бабалары – Шыңғыс хан, Жошы хандар. Бергі аталары – тарихта есімі қалған Орыс хан, одан Қойыршақ хан, одан Барақ хан. Ол – Алтын Ордада бірнеше жыл хан болған және Ақ Орданың соңғы билеушісі, атақты Барақ ханның Мір-Сайд, Мір-Қасым атты ұлдарынан кейінгі кіші ұлы.

Жәнібек хан Жанибек хан Zhanibek khan

Жанибек хан – оставил след в истории казахов как основоположник Казахского ханства вместе со своим родичем Керей ханом, также он второй казахский хан. Его настоящее имя - Абу Сайд. Его предки также как и предки Керей хана – Шыңғыс хан, Жошы хан. Его прадедами являются Орыс хан, потом Койыршақ хан, от него Барақ хан, их имена также остались в истории. Он младший сын Барақ хана, который несколько лет был ханом Алтын Орды, последним правителем Ақ Орды, после сыновей Мир-Сайд и Мир-Қасима.

Zhanibek Khan was a relative of Kerey Khan with whom they founded the Kazakh Kingdom and was the second Kazakh King in Kazakh history. His real name was Abu-Said. His further ancestors were the same as Kerey Khan's, such as Shyngys Khan and Zhoshy Khan. The nearer ancestors were Orys Khan, then Koiyrshak Khan and Barak Khan. He was a ruler of Alтын Orda for few years and the last ruler of Ak Orda, also he was the youngest son of Barak Khan after Mir-Said and Mir-Kasym. Consequently, his second name was «The youngest Zhanibek Khan».

Сол сабаптан болу керек, оның екінші есімі – «Кіші Жәнібек хан». Жәнібек ханның есімі жазба тарихта алғаш рет Керей ханмен бірге Қазақ хандығының іргесін қалаушы ретінде кездеседі.

Жәнібек хан шамамен XV ғасырдың басында дүниеге келген. Сол ғасырдың 50-60-шы жылдары туысы Керей хан екеуі Орыс хан ұрпақтарының ішіндегі ең үлкені болатын. XV ғасырдың ортасына таман шибанилық Әбілқайыр хан бұрынғы Ақ Орданың аумағына толық үстемдігін орнатты. Қол ұзамай оған қарсы саяси топтар пайда болды. Солардың бірі – Керей мен Жәнібек хандар басқаралы.

1457 жылы жаз айларының соңында Әбілқайыр хан қалмақтардың билеушісі Үзтемір тайшыдан Сығанақ қаласы түбінде жеңіліп, оның ауыр шарттарына көнуге мәжбүр болды. Тіпті, бір немересін қалмақтарға аманатқа береді. Бұл жағдай оның беделін түсіріп жібереді. Осындай жағдайды пайдаланған Орыс хан ұрпақтары

Наверное по этой причине его второе имя – «Младший Жанибек хан».

Имя Жанибек хана в письменной истории упоминается впервые вместе с Керей ханом как основоположника Казахского ханства.

Жанибек хан родился примерно в начале XV века. В 50-60 годах того века они вместе с родственником Керей ханом являются самым старшим поколением Орыс хана. В середине XV века Абилхайр хан из Шибани полностью устанавливает свое превосходство на территории прежней Ақ Орды. У него появляются противники в лице политических групп. Одну из них будут возглавлять Керей и Жанибек ханы.

В конце летних месяцев 1457 года Абилхайр хан потерпел поражение вблизи города Сыганак от владыки калмыков Узтемира тайши и был вынужден согласиться с его тяжелыми условиями. Ему даже придется оставить своего одного внука калмыкам в заложники. Это обстоятельство понизило его авторитет. Воспользовавшись этим, потомки Орыс хана

Zhanibek Khan's name appears in written history together with Kerey Khan's as founders of Kazakh Kingdom.

Zhanibek Khan was born approximately at the beginning of the XV century. In 50s&60s of that century Kerey Khan and he were the oldest descendants of Oryс Khan. In the middle of XV century shibanian Abilkhayir Khan totally ruled territory of former Ak Orda. However, later a lot of anti-political groups appeared against him. One of those groups was ruled by Kerey Khan and Zhanibek Khan.

In summer of 1457, Abilkhayir Khan was defeated by Kalmakian king Uztemir near Syganak town and was forced to accept his harsh terms and conditions.

Жәнібек ханның есімі жазба тарихта алғаш рет Керей ханмен бірге Қазақ хандығының іргесін қалаушы ретінде кездеседі.

Имя Жанибек хана в письменной истории упоминается впервые вместе с Керей ханом как основоположника Казахского ханства.

Zhanibek Khan's name appears in written history together with Kerey Khan's as founders of Kazakh Kingdom.

өмірінің қол астындағы ру-тайпаларды бастап, 1457 жылдың күз айларының соңында көрші Моғолстан мемлекетіне көшіп кетеді. Моғолстан ханы Есенбұта бұл кезде тұтан атасы Жүніс ханмен билік үшін күрестіп жатқан болатын. Есенбұта хан Керей мен Жәнібек хандарды қуана қарсы алып, оларды Моғолстанның бағықшылығы Желісуын Шу бойы мен Қозыбасы тауы аралығындағы жерлері береді. Жәнібек хан Керей ханнан сон билікке келеді. Ол шамсымен 1465/66 жылдары болатын.

Жәнібек ханның билігі 6-7 жылға созылады. Оның тұсында халық тарихында үлкен маңызы не бірікпесі оқиға болды. Біріншісі, 1469 жылы күздің соңы мен қыстың басында Әбілқайыр ханның Қазақ хандығына жасаған жорығы сәтсіз аяқталып, шибанилық ханның қайтыс болуымен аяқталады. Бұл жағдай «қолжелеі өзбектер» мемлекетінің толық күйреуінің басталуына алып келеді. Екіншісі, Дешті Қыпшақта шибанилық әулет билігінің жойылуы жағдайы Шибанилар әулетінің билігі өзінің жойылмады, оны жорыды Жойғындардың ішінде Сібір хандығы, ноғай мырзалары.

возманив свои родовые племена в конце осени 1457 года личулики в соседнее государство Моғолстан. В это время хан Моғолстана Есенбуга сражался за власть со своим родным братом Жунис ханом. Есенбуга хан с радостью встретил Керей и Жанибек ханов, он предоставил им территорию на западе Моғолстана, то есть земли Желісу, между рекой Шу и горой Козыбасы. Жанибек хан прилет к власти после Керей хана. Это произошло примерно в 1465/66 годах.

Жәнібек хан болет еластвовал 6-7 лет. Во времена его правления в истории ханства произошло несколько важных событий. Первое, в конце осени и начале зимы 1469 года поход Абилқайр хана на Казахское ханство закончился неудачно, хан из Шибани скончается. Это обстоятельство положит начало полному развалу государства так называемого «коченные узбеки». Второе, в Дешті Қыпшақ еластвование династии из Шибани закончилась. Власть семьи из Шибани закончилась не самостоятельно ее уничтожат. Среди уничтожителей Сибирское ханство,

He even had to leave their one grandchild to Kalmaks as a hostage. This case ruined his reputation. Orys Khan's descendants used this situation and in autumn of 1469 they moved to the neighbouring country Mongolia with their tribes. At this time Mongolian king Esenbuga was fighting with his brother Zhunis Khan to take the power. Esenbuga was pleased with Kerey and Zhanibek letting them to settle down in the western part of Moghulistan in Zhelisu region between Shu River and Kozhbasy mountain areas in 1465/66.

Zhanibek Khan's reign lasted for 6-7 years. During his kingship were a lot of events with a great importance in the history. First, at the end of autumn and at the beginning of winter in 1469, Abilkhayir Khan's campaign to Kazakh Kingdom failed and terminated with the death of shibanian king. This situation led to the total collapse of nomadic Uzbekian nation's state. Second event was the destruction of shibanian Deshti Kipchak dynasty's reign. Shibanian dynasty did not ruin itself, it was destroyed Siberian

Алтын Орда хандыгы, Хорезм хандыгы және Жәнібек хан басқарған Қазақ хандығы болды. Деректерде жазылғандай, дәл осы кезден бастап Қазақ хандығының билігі Дешті Қыпшақтың басым бөлігіне орнайды. Осылайша, Қазақ хандығының құрылуының соңғы кезеңі Жәнібек ханның тұсында табысты аяқталады. Ол шамамен 1473/74 жылдары қайтыс болған. Ойгені, осы тасырдың 70-ші жылдарының ортасына таман Сыр бойы үшін басталған күресте қазақ хандығының екінші буын өкілдері – Бұрындық, Қасым хандарының есімдері жазба деректерде кездесіп бастайды.

Жәнібек ханның артында тоғыз ұлы қалды. Оның ішінде Жиренше, Махмұт, Қамбар, Әлік, Қасым секілді ұлдары XV ғасырдың соңы XVI ғасыр басындағы Қазақ хандығы тарихында үлкен рөл атқарады. XVI ғасырдың ортасы мен екінші жартысында Жәнібек ханның Жәлік атпа ұлы мен оның ұрпақтары саяси билікті қолдарында ұстайды. Қазақтың ханы болған Тәуекел, Есім, Жәңгір, Тәуке хандар – Жәнібек ханның ұрпақтары болып келеді.

ноғайские госюва, ханство Алтын Орды, Хорезмское ханство и Казахское ханство, которое возглавлял Жанибек хан. Как указано в данных, именно в это время на приоритетной части Дешти Кыпшак установится власть Казахского ханства. Таким образом, последний период становления Казахского ханства окончился успешно при Жанибек хане. Он окончился примерно в 1473/74 годах. Потому что в середине 70-ых того века в борьбе за земли Сырдарии имена представителей второго поколения казахских ханов – Буриндық и Касым ханов начинают встречаться в письменных сведениях.

У Жанибек хана останутся девять сыновей. Из них сыновья Жиренше, Махмұт, Камбар, Алик, Касым в конце XV века и начале XVI века играют огромную роль в истории Казахского ханства. В середине XVI века и во второй половине сын Жанибек хана Жадик и его потомство будут держать в узде политическое правление. Ханы казахов – Тәуекел, Есім, Жәңгір, Тәуке были потомками Жанибек хана.

Kingdom, Nogai rulers, Alтын Orda Kingdom, Khorezm Kingdom, Kazakh Kingdom ruled by Zhanibek Khan were those who destroyed them. According to the data, the Kazakh Kingdom's kingship mainly went to the part of the Deshli-Kipchak. Thus, the final stage of the formation of Kazakh Kingdom in Zhanibek Khan's time was successful. He died in approximately 1473/74. Because from the middle of 70th century were shown data about Kazakh Khan's second generation Buryndyk and Kasym's fights for Syr region.

Zhanibek Khan was the father of nine children, including Zhirenshe, Mahmud, Kambar, Adik, Kasym, who had an important role in the history of the Kazakh Kingdom at the end of the XV century and at the beginning of the XVI century. In the middle and second half of the XVI century, the son of Zhanibek Khan Zhadik and his descendants held a political power. Tawkel, Esim, Zhanjir, Tawke Kings were all Zhanibek Khan's descendants.

Бұрындық хан Бурындық хан Buryndyk khan

Бұрындық хан – Қазақ хандығының нығаю кезеңінде, оның алғашқы бөлігінде отыз жылдан астам хандық билікті иеленген тұлға және қазақтың үшінші ханы. Ол – Керей ханның үш ұлының үлкені. Нақты қай жылы дүниеге келгені белгісіз, бірақ шамамен 1430-40-шы жылдары туылған деуге болады. Бұрындық ханның есімі жазба дерек мәліметінде алғаш рет 1469-1471 жылдар аралығындағы оқиғаларға байланысты ұшырасады. Бұл жылдар Қазақ хандығының құрылу кезеңінің соңы болатын.

Бұрындық хан – возглавлял Казахское ханство в период его укрепления, в первой части, он личность, возглавлявший ханство более тридцати лет и он является третьим ханом казахов. Он старший из трех сыновей Керей хана. Точный год его рождения неизвестен, это примерно 1430 – 40 годы. Имя Бұрындық хана в письменных сведениях упоминается впервые в связи с событиями произошедшими в 1469-1471 годах. Это годы последнего периода становления Казахского ханства.

Buryndyk Khan was the third king of Kazakh Kingdom in a period of kingdom strengthening and was ruling for more than thirty years. He is the eldest of the three sons of Kerey Khan. The exact year of his birth is unknown, but it was more likely to be about 1430-40s. Burynduk Khan's name was first shown in written records for the first time due to the events of the period from 1469-1471. This was the end of years of Kazakh Kingdom's formation. It was the time of Abilkhayir Khan's death and his heir Shaikh Naidar Khan's fight

Әбілқайыр хан қайтыс болып, оның мұрагері Шайх Хайдар ханға қарсы қарсыластары күрес жүргізеді. Қазақ хандығы тарихынан деректер Жәнібек ханның есімін атайды. «Жәнібек хан адамдары ішінен Бұрындық хан өз ұлысын жиіп, Әбілқайыр хан ұлдарына тарта бас салды. Олардың қарсыласуға күштері келмей, жан-жаққа бығырай қашты. Бұрындық кейін қайтқан соң, олар қайта жиналып бас қосты», — деп бастайды.

Бұрындық ханның қазақ тарихында есімі жарқырап көрінген тұсы — XV ғасырдың 70-90-шы жылдары болды. Бұл жылдар — Қазақ хандығы үшін күшею, нығаяу және қазақ халқының этникалық территориясын біріктіру жолындағы күрес жылдары болды. Алғашқы күрес Сырдың орта ағысы бойындағы қалалар мен өңірлер үшін жүргізілді.

Күрестің басталуына Әбілқайыр ханның немересі Мұхаммед Шайбани ханның Мауреннахрдың қол астындағы Түркістан аймағындағы қалалардың біріне келіп, бекінуі түрткі болды.

После смерти Абилкаир хана его противники начнут борьбу против его наследника Шайх Хайдар хана. Сведения со стороны Казахского ханства указывают имя Жанибек хана. «Из людей Жанибек хана Бұрындық хан собрав своих людей нападет на сыновей Абилкаир хана. Они не смогут оказать сопротивление и разбегутся во все стороны. После того как Бұрындық вернулся назад, они снова собрались», так изложено в сведениях.

Имя Бұрындық хана особенно ярко засияло в истории казахов в 70-90 годы XV века. Это годы усиления,

Бұл жылдар — Қазақ хандығы үшін күшею, нығаяу және қазақ халқының этникалық территориясын біріктіру жолындағы күрес жылдары болды.

Это годы усиления, укрепления Казахского ханства, также это годы борьбы казахского народа за объединение этнической территории.

These were the years of fights for strengthening and joining the ethnical territory of the Kazakh population.

against his opponents. Findings about Kazakh Kingdom indicates Zanibek Khan. According to the written records «Buryndyk Khan gathered his own ethnic group from Zhanibek Khan's people and attacked Abilkhayir Khan's sons. They couldnot resist, so they dispersed to any directions. After Buryndyk had leaft, they gathered again».

In the 70-90s of the XV century's Buryndyk Khan's name was famous in the history of the Kazakh nation. These were the years of fights for strengthening and joining the ethnical territory of the Kazakh population. The first fight was along towns and regions on Syr river.

The reason for the fight was the fact that the grandson of Khan Abilkhayir, Muhammad Shaibani Khan settled in one of the cities under Maurenakhr Khan situated in Turkestan region. Feudal wars within Maurenakhr's dynasty in those years caused inability to protect Turkestan area. Therefore, to make the main enemies of the Kazakh Kingdom

Осы жылдары сәуірә феодаллық соғыстарды бастан өткеріп жатқан Мауреннахрдағы темір әулетінің билеушілерінде Түркістан аймағын қорғайтындай күші жоқ болмаған. Соңдықтан да оларға Қазақ хандығының негізгі жауы — шибанилық сұлтандармен қазақтарға қарсы қою елестімісі еді.

Қазақ хандығы Мауреннахр билеушілерінің бұл әрекетіне бірден қарсы шығады. Қыс мезгіліне қарамастан Бұрындық хан баспаған қазақ аскерлері Мұхаммед Шайбани хан бекінінен Сығанақ, Сауран және Созақ өңірлерінде

укреплении Казахского ханства, также это годы борьбы казахского народа за объединение этнической территории. Первая борьба велась за города и земли среднего течения Сырдарьи.

Началу борьбы способствовал приезд и поселение внука Абилкаир хана Мухаммед Шайбани хана в один из городов Туркестанской территории, которая находилась в подчинении Мауреннахр. В эти годы у властвующей династии темирдов в Мауреннахр не было сил защищать туркестанскую территорию, так как они в это время погрязли в феодальных войнах между собой. И поэтому им было очень выгодно основного врага Казахского ханства — султанов из Шибани выставить против казахов.

Казахское ханство сразу воспротивилось этому действию властей Мауреннахр. Несмотря что на носу была зима, казахские воины под руководством Бұрындық хана начнут сражения на территориях Сығанақ, Сауран и Созақ, где дислоцировался

shibanian sultans against the Kazakh was very effective way.

Kazakh Kingdom was immediately opposed to Maurenakhir rulers' policy. In spite of winter the Kazakh army of Buryndyk Khan started warring against Mohammed Shaibani Khan settled in Syganak, Sauran and Sozak regions. Shaibani Khan was defeated several times and was forced to run away. That regions ruler Mohammed Mazidarkhan advised Shaibani Khan to set off to Samarkand in order not to lose his rights for other regions. Thus, the first stage of the struggle began successfully for the Kazakh Kingdom: the Kazakh Kingdom's political power

ұрысқа түседі. Бірнеше рет болған ұрыстарда жеңілген Шайбани хан қашуға мәжбүр болады. Аймақтың басқалы өңірлерінен айырылып қалу қаупін сезген аймақтың әкімі Мұхаммед Мажид-тархан Шайбани ханды Самарқанға кетуге көндіреді. Осылайша күрестің алғашқы кезеңі Қазық хандығы үшін сәтті басталып, аймақтың солтүстік өңірлерінде Қазық хандығының саяси билігі орнығады. Бұл ұрыстар ішаммен алғанда, 1470-ші жылдардың ортасында өтеді.

Ал XV ғасырдың 80-ші жылдарында Мұхаммед Шайбани хан Мауреннахр билеушілеріне ырық сүйеніп, аймаққа тағы да енеді де, солтүстік өңірдегі қалаларды басып ала бастайды. Бұрындық хан және Жәнібек хан ұлдарының қарсы қолданған әрекеттері нәтижесінде Әбілхайыр ханның немересі Түркістан аймағынан тағы да қашуға мәжбүр болады. Ал Қазық хандығы болса аймақтың солтүстік өңірін қорғап қана қоймай, аймақтың орталық және оңтүстік өңірлерінде өз ықпалын күшейте бастайды.

Мұхаммед Шайбани хан. Потерпев поражение в нескольких боях Шайбани хан вынужден будет бежать. Чувствуя, что может потерять и другие земли региона, аким региона Мухаммед Мажид-тархан уговорит Шайбани хана уйти в Самарканд. Таким образом, первый период борьбы начнется успешно для Казахского ханства и в северных краях региона установится политическое правление Казахского ханства. Эти бои прозойдут примерно в середине 1470-ых годов.

А в 80-е годы XV века Мухаммед Шайбани хан опираясь на повелителей Мауреннахр опять вторгнется в регион и начнет завоевывать города в северных краях. В результате действий, предпринятых Бұрындық ханом и сыновьями Жәнібек хана вновь будет вынужден бежать из Туркестанской территории. А Казахское ханство не только защищает северный край региона, но также усилит свое влияние в центральных и южных краях региона.

appeared in northern regions. Those battles were held approximately in the middle of 1470s.

In the 80s of the XV century's Mohammed Shaibani Khan placed reliance on Maurennakhr rulers and started conquering the cities in the northern region. As a result of the actions taken by sons of Buryndyk Khan and Zhanibek Khan the grandson of Abilkhayir Khan had to flee from Turkestan again. And the Kazakh Kingdom protected the northern region and strengthened its influence in the central and southern parts of the region as well.

In the 80-90s of the XV century's feudal divisions led to the further deterioration was very useful for Kazakh Kingdom. Kazakh Kingdom's political and economic influence in the areas opposed neighboring states Mongolia then. Mongolian king Sultanmakhmut Khan couldnot open a war directly, thus he used Shaibani Khan against the Kazakhs. Sultanmakhmut Khan conquered one part of the region, where Shaibani

XV ғасырдың 80-90 жылдары Мауреннахрда феодалдық бінтіранқылықтың алғаш әрі тереңдеуі Қазақ хандығының өрлеуіне әкелді. Қазақтар халықтылығы аумақта саяси-экономикалық ықпалының күшеюіне енді осы кездегі қорғалған мемлекеттердің бірі – Моғолстан қарсылық білдіре бастайды. Моғол ханы Сұлтанмахмұт хан тікелей ашық соғысқа бара алмай, ол да Шайбани ханды қазақтарға қарсы қолданады. Сұлтанмахмұт хан Мауреннахрдан аймақтың бір бөлігін тартып алып, онда Шайбани ханды билеуші етіп қояды. Асрәкгерлер, моғол ханының бұл ісіне қарсы Қазақ хандығы наразылық білдірелі және осыған байланысты екі жақ арасында екі рет ұрыс болды, екеуінде де қазақтар жеңіске жетті деп жазылады. Осы кездегі сыртқы саясаттағы жеңістердің барлығында да Бұрындық ханның үлесі өте зор. Оның беделінің және атақ-даңқының өрлеуі осы кезеңде орын алды.

1490-шы жылдары Сыр бойы үшін күрес тағы жүріп, ол ақыры бейбіт келісіммен аяқталады. Келісімнің

В 80-90 годах XV века для Казахского ханства было очень выгодно феодалы и раздробленность Мауреннахра. Тесерь Моғолстан-соседнее государство того времени начинает проявлять, противостояние усилению в регионе политического, экономического влияния Казахского ханства. Хан Моғола Сұлтанмахмұт хан не решаясь на открытую войну напрямик, также использует Шайбани хана против казахов. Сұлтанмахмұт хан заберет силой от Мауреннахра одну часть региона и повелителем туда назначит Шайбани хана. Согласно записанным документам, Казахское ханство будет против таких действий моғолского хана и в связи с этим между сторонами произойдет два боя, в этих двух боях казахи победят. В этих победах внешней политики велика заслуга Бұрындық хана. Его авторитет, имя и слава достигнут пика в этот период.

В 1490 годах борьба за Сырдарью также продолжится и в конце концов закончится мирным перемирием.

Khan was set out for ruling. In some findings it is written that the Kazakh Kingdom was opposed to the Mongolian King's policy and as a regard they had two battles between the two sides and both were won by Kazakhs. In all these foreign policy victories Bұрындық Khan's contribution was very high. His reputation and prominence grew exponentially at this time.

In 1490 there was again a fight for Syr area, but it was finished with a peaceful agreement. In accordance with the agreement, Turkestan area was divided into three parts, and the southern part belonged to the Kazakh Kingdom, the north was Mongolian's, the center was ruled by Muhammad Shaibani Khan.

Muhammad Shaibani Khan organized a campaign against the Kazakh Khanate four times from 1505 to 1510. The political and economic goals of the campaign were to reduce the power of the Kazakh Khanate, to weaken it and to join Turkestan to

қорығындысы бойынша Түркістан аймағы үшке бөлініп, оның солтүстігінде Қазақ хандығы, оңтүстігінде Моғолстан, орталығында Мұхаммед Шайбани хан билік жүргізуге тиіс болады.

Мұхаммед Шайбани хан 1505 жылдан 1510 жылға дейін Қазақ хандығына қарсы 4 рет жорық ұйымдастырды. Жорықтардың алдына қойған саяси және экономикалық мақсаттарына Қазақ хандығын басындыру не әлсірету, Түркістан аймағын Мауреннахрға қосу жатты. Бұрындық хан тарапынан бұған қарсы ешқандай шара қолданылмады. Бұл оның беделін түсіріп жібереді. 1510 жылы Шайбани ханның төртінші жорығы Қасым сұлтанның ұлысына бағыт талады. Осы жорықта Шайбанилік хан талқан болып жеңіліске ұшырайды. Қасым ханның жеңісі Дешті Қыпшаққа түгел тарай, оның атағын өсіреді. Бұрындық хан Дешті Қыпшақтан кетіп, Самарқанға келді. Қай жылдары екені белгісіз, сонда жүріп ол қайтыс болды. Ол Үргеніш қаласы маңындағы Бакырган ата қабірінің жанына жерленген.

В итоге соглашения Туркестанский регион поделят на три части, на севере будет правление Казахского ханства, на юге Моғолстана, а в центральной части должен будет повелевать Мухаммед Шайбани хан.

Мухаммед Шайбани хан начиная с 1505 года по 1510 года организует 4 похода против Казахского ханства. У этих походов будут политические и экономические цели подчинить или ослабить Казахское ханство, присоединить регион Туркестана к Мауреннахр. Бұрындық хан не предпримет никаких действий против этого. Это ослабит его авторитет. В 1510 году четвертый поход Шайбани хана будет направлен против народа Касым султана. Этот поход обернется полным провалом для Шайбани хана. Весть о победе Касым хана распространится на всю Дешты Кыпшақ его слава будет греметь. Бұрындық хан уйдет из Дешты Кыпшака и придет в Самарканд. Неизвестно в какие годы, но он умрет там. Его похоронят около города Үргеніш возле могилы Бакырган ата.

Maurenakhr. Buryndyk Khan did not take any measures against this, which decreased his reputation. Shaibani Khan's fourth campaign in 1510 was directed to Kasym Sultan's Area. Shaibani Khan was defeated totally. The victory of Kasym Khan was spread all over Deshti Kipchak and increased his reputation. Buryndyk Khan left Deshti-Kipchak and moved to Samarkand. He died there, but exact date is unknown. He was buried near the tomb of Bakyrghan ata in Urgenish city.

Қасым хан –Бұрындық ханнан кейінгі қазақтың төртінші ханы. Ол - Жәнібек ханның тоғыз ұлының бірі. Қасым мен Камбар – Жәнібек ханның Жаған бике деген әйелінен туган. Қасым хан шамамен 1445 жылы дүниеге келеді. Қасым ханның есімі жазба деректерде XV ғасырдың 70-ші жылдарындағы оқиғаларға байланысты кездесе бастайды. Бұл жылдары Қазақ хандығы Сырдың орта ағысы бойындағы қалалар мен өңірлер үшін темір әулетімен күрес жүргізе бастаған болатын.

Қасым хан Қасым хан Kasym khan

Қасым хан - четвертый хан казахов после Бұрындық хана. Он один из девяти сыновей Жәнібек хана. Қасым и Камбар родились от жены Жәнібек хана Жаған бике. Қасым хан родился примерно в 1445 году. Имя Қасым хана начинает встречаться в письменных документах в связи с событиями произошедшими в 70-е годы XV века. В эти годы Казахское ханство начинает борьбу с династией темиров за города и земли расположенные вдоль среднего течения Сырдарьи. Если раньше там правил Бұрындық хан, то Қасым был

Kasym Khan was Kazakh's fourth king after Buryndyk Khan. He was one of the Zhanibek Khan's nine sons. Kasym and Kambar were the sons of Zhanibek Khan's wife Zhagan bike. Kasym Khan was born in about 1445. Kasym Khan's name appears in the records of events in the 70s of the XV century. In these years Kazakh Kingdom was struggling with Temir dynasty for the areas along Syr river cities and regions of the country. At that time Buryndyk was a king of Kazakh Kingdom and Kasym was a commander of the Kazakh Army. In the last quarter

Ол кезде Бұрындық хандық билікті иеленсе, Қасым – қазақ әскерлерінің қолбасшысы болды. XV ғасырдың соңғы ширегінде Қазақ хандығы Сыр бойындағы қалалар үшін күресте біршама табыстарға қол жеткізеді. Алғашқы шайқастар 1470-ші жылдардың ортасында өтіп, Қасым ханның басшылығымен қазақ әскерлері Сығанақ пен Сауран қалалары төңірегіндегі шибанилықтарға соққы беріп, оларды қашуға мәжбүр етеді. Бұл шайқаста Қасым ханның бауырларын Махмут, Жиренше, Камбар сұлтандар бастыған жасақтар ерлігімен көзге түседі. Бұл шайқастардың қорытындысы ретінде Созақ, Сауран және Сығанақ өңірлері Қазақ хандығының құрамына өтеді.

Шайбани ханның екінші рет Сыр өңіріне келуі 1480-ші жылдарға болды. Бұл жолы да Қазақ хандығы оған тойтарыс береді және Сыр өңірінің қалған бөліктеріне ықпалын күшейте түседі. Бұл жолғы күресте Қасым мен оның інілері қол бастан, қарыластарын тағы да қашуға мәжбүр

командующим казахских воинов. В последней четверти XV века Казахское ханство добьется определенных успехов в борьбе за города, расположенных вдоль Сырдарьи. Первые битвы произойдут в середине 1470 годов, казахские воины под предводительством Касым хана нанесут удары по шибанам возле городов Сыганак и Сауран, в результате последние вынуждены будут отступать. В этом бою братья Касым хана Махмут, Жиренше, Камбар султаны и их воины проявят смелость. В итоге этих битв края Созақ, Сауран и Сыганак перейдут в состав Казахского ханства.

Во второй раз Шайбани хан придет в края Сырдарьи в 1480-ых годах. И в этот раз Казахское ханство даст ему отпор, в это же время усилятся его влияние на остальные части Сырдарьинского края. В этом бою Касым хан и его братья со своими воинами опять заставят бежать противников. Следующий период борьбы приходится на 93-96 годы XV века.

of XV century the Kazakh Kingdom achieved a significant progress in the fight for the cities along the Syr. The first battles were held in the middle of 1470 commanded by Kasym Khan. He attacked shaibanian people near Syganak and Sauran cities and forced them to flee. In this battle Kasym Khan's brothers: Mahmoud, Zhirenshe, Kambar sultans' troops showed great heroism. As a result of these battles Sozak, Sauran and Syganak regions went under the Kazakh Kingdom's property.

Shaibani Khan's second campaign to Syr region was in 1480s. Kazakh Kingdom defeated him again and caused strengthening the impact on the rest parts of the Syr region. This battle of Kasym and his brothers forced their rivals to flee again. The next stage of the struggle was in the 93-96s of the XV century. It was a difficult period for the Kazakh Kingdom. Maurenakh rulers joined to Mongolian king Sultan Mahmud Khan and gave a military assistance to Mohammed Shaibani

еткізеді. Күрестің келесі кезеңі XV ғасырдың 93-96 жылдары өтті. Бұл Қазақ хандығы үшін ауыр кезең болды. Күреске Маурешнахр билеушілерімен қатар Моғолстан ханы Сұлтанмахмұт хан да араласып, Мұхаммед Шайбани ханға әскери көмек береді. Соған қарамастан қазақ әскерлері бірнеше рет қарсыластарын жеңіліске ұшыратты. 1496 жылы Сыр өңірі үшін ұрыстар тоқтатылып, соғысушы жақтар бейбіт келісімдерге келеді. Қазақ хандығы

Этот период будет очень трудным для Казахского ханства. К борьбе подключатся вместе с правителями Маурешнахр и хан Моғолстана Сұлтанмахмұт хан, он предоставит военную помощь Мухаммед Шайбани хану. Несмотря на это, казахские войска несколько раз победят противников. В 1496 году борьба за земли Сырдарьи будет остановлена, воюющие стороны придут к мировому соглашению. Казахскому ханству будет принадлежать

Khan. Nevertheless, the Kazakh troops won the rivals several times. In 1496 fighting in Syr region stopped and the warring sides signed the peace agreement. Kazakh Kingdom owned the northern part of the Syr region. All these fighting battles were commanded by Kasyim Khan. One of the authors reported the events of those years: «He was the strongest and the bravest sultan among the army of Burydyk khan».

Сыр өңірінің солтүстік бөлігін иемденді. Осы кезеңдегі ұрыс қимылдары мен шайқастарға Қасым хан басшылық жасайды. Сол жылдардағы оқиғаларды баяндаған авторлардың бірі ол жөнінде былай деп жазады: «Бұрындық хан әскері ішіндегі атақты баһадүрі және мықты сұлтандардың бірі».

XVI ғасырдың басында Қазақ хандығының басты қарсыласы – Мұхаммед Шайбани хан Самарқан тағын Темір әулетінен тартып алып, 3-4 жыл ішінде бүкіл Мауреннахрдың жеке дара билеушісіне айналды. Ал 1505-1510 жылдар аралығында Шайбани хан Сыр бойын иелену үшін Қазақ хандығына қарсы төрт рет жорықтар ұйымдастырады. Алғашқы үш жорық барысында Сыр бойындағы қазақ үлестерін тонауға ұшырайды. Шайбани ханға қарсы Бұрындық хан тарапынан ешқандай қарсы әрекеттер жасалмағандықтан бұл оның беделін төмен түсіріп жібереді.

Осы кезден бастап барлық күштер Қасым ханның төңірегінде топтаса бастайды. Өйткені Шайбани хан

северная часть Сырдаринского региона. В боях и битвах этих времен главнокомандующим будет Касым хан. Описывая события тех лет один из авторов пишет так: «Он один из знаменитых бахалуров и сильных султанов среди воинов Бурундук хана».

В начале XVI века главный противник Казахского ханства – Мухаммед Шайбани хан захватит престол Самарканда от семейства темиров и за 3-4 года превратится в единственного повелителя всего Мауреннахр. А в 1505-1510 годах Шайбани хан с целью завладеть Сырдаринским краем организует четыре похода против Казахского ханства. В первые три похода налеты будут совершены на казахский народ, последний же воль Сырдарии Бурундук хан не предпримет никаких действий против Шайбани хана. Это понизит его авторитет.

Начиная с этого времени все силы начнут группироваться возле Касым хана. Хотя и Шайбани хан поставил себе задачу в течении первых

At the beginning of the XVI century, the main rival of the Kazakh Kingdom Mukhammed Shaibani Khan seized the throne of Samarkand's Temir dynasty and in the period of 3-4 years became an only ruler of the whole Maurennakhr. Between 1505 and 1510 in order to get Syr region Shaibani Khan organized a campaign against the Kazakh Kingdom four times. During the first three campaigns along the Syr, Kazakh were subjected to looting. There were not taken any actions against Shaibani Khan, which caused a fall of his reputation.

From this time all forces rallied around Kasym Khan. As Shaibani Khan could not achieve his plans to govern the Kazakh country for first three trips. Therefore, in order to achieve the ultimate goal in the future, there was a risk of being attacked by him again. Thus, only Kasym Khan was the person to protect country from the rival and to repel the enemy. He became the Kazakh governmental activist in difficult periods.

алғашқы үш жорықта қазақ елін бағындырулы мақсат еткенімен оған жете қоймаған еді. Сондықтан да болашақта түпкі мақсатқа жету үшін әлі де болса жорықтар болу қаупі болатын. Міне, осы тұста сыртқы жауға тойтарыс бере алатын және бүкіл қазақ елін соған жұмылдыра алатын жалғыз тұлға – Қасым хан еді. Сыр өңірі үшін болған күрестерде жинақталған тәжірибе мен атақ-абырой, қолбасшылық пен ұлыс билеушілік дәреже, хан әулетінің өкілі болуы – Қасым ханды қиын-қыстау жағдайда қазақ елінің ең ірі мемлекет қайраткеріне айналдырды.

Мұны сол кездегі тарихшылар да аңғарған. Мысалы, Мұхаммед Хайдар мырза Дулати: «Қасым ханның күшінің өскендігі соншалықты, Бұрындық хан туралы ешкім де ойламады» және «ханлықты басқару мен ондағы бүкіл билікті қолына алды», – деп жазады.

Шайбани ханның келесі жорықтарынан хабардыр болған Қасым хан оған алдын-ала әзірленеді. 1510 жылғы Шайбани ханның соңғы жорығында Қасым

трех походов подчинить себе казахов, он не достиг своей цели. Поэтому были опасения, что в будущем будут предприняты еще походы для достижения этих целей. И в это время единственным лицом, который мог сплотить казахов и дать отпор внешнему врагу был Касым хан. Он, Касым хан был единственным в то время, который смог сплотить всех казахов в борьбе за Сырдаринский край. Опыт, который он приобрел во время боев за Сырдаринский край, его авторитет и слава, также то, что он был командующим и правил народом, то, что он являлся представителем ханской семьи все это способствовало тому, что Касым хан в трудное для казахов время превратился в крупного политического деятеля.

Это заметили и историки тех времен. Например, Мухаммед Хайдар мырза Дулати пишет: «Сила Касым хана возрасла настолько, что никто не думал о Бұрындық хане», «он взял ханство и все правление в свои руки».

of the country as he had a great amount of the experience and reputation of leadership and civic authority degenerated and he was a representative of a Khan dynasty.

It was noticed by historians as well. For example, Mohammed Haydar Dulati wrote: «Kasym Khan's power grew so rapidly, that nobody thought about Buryndyk Khan at all», and «he took the reign and entire power on his hands».

Kasym Khan knew about other Shaibani Khan's campaigns, therefore he prepared in advance. In Shaibani Khan's last campaign in 1510 Kasym Khan settled his Orda to inner part of his area near Ulytau. In previous Orda he left only a minority of his army and placed main army further. Rivals were delighted with their victory and were celebrating it for a few days. At this time Kasym Khan attacked them with his soldiers. They did not expect Kazakhs to make such efforts against them and could not oppose them, so they had to run away. Kazakhs expelled their rivals

хан өз Ордасын ішкері қарай. Ұлытау
маңына қоныралы және де Ордада
өз күші қалдырып, негізгі күшін кейін
шегіндіреді. Ондай жеңіске мәсаттанған
жау қаннен-қанерсіз бірнеше күн бойы
Ордада тойлайды. Осы тұста Қасым хан
бұлтұрларын қарсы шабуылға шығарады.

Ұанып, что Шайбани хан оқпты
предпринимает действия выигри в по-
ход. Касым хан начнет готовиться заране.
В 1510 году, при последнем походе
Шайбани хана Касым хан поселит свою
Орду в глубь, около Ұлытау. Оставив в
Орде небольшое количество сил,

from Ulytau to Dyr region and defeated
them in Duganak. As the army of Shaibani
Khan described, because of fear they
even could not look back and ran away.
Shaibani Khan having only victories until
Duganak region was defeated by Kasym
Khan's army in winter and spring of 1510s.

Қазақтардан мұндай қарсы әрекетті күтпеген жау әскері ешқандай қарсылық көрсете алмай, бас-сауғалап қашуға мәжбүр болады. Қазақтар жауын Ұлытаудан Сыр өңіріне дейін қуып, Сығанақ түбінде тас-талқан етеді. Шайбани хан әскерінің қалдықтары деректерде жазылғандай, қорыққанынан арттарына қарауға мүршасы келмей қашады. Самарқанға дейін ешбір жеңілістің дәмін татпаған Шайбани хан әскері Қасым хан әскерімен 1510 жылдың қысмен көктемінде осылай жеңіледі.

Қасым ханның Шайбани ханды жеңуі оның ролін одан әрі өсірді, ал қазақ жүрті алдында белсілінің жоғалғандығын көрген Бұрындық 1511 жылы Мауреннахрға кетеді. Ешбір деректе жазылмаса да, осы жылдан бастап Қасым ханның ресми хандық дәуірі басталады.

Қасым хан Қазақ хандығында 10 жыл (1511 – 1521 жж.) отырды. 1513 жылы Сайрам қаласы Қазақ хандығының құрамына соғыссыз енгізіледі.

он основную часть воинов дислоцирует подальше. Враг, опылавший от легкой победы, несколько дней подряд будет приносить победу в Орде. В это время Касым хан выставит своих батыров нападать. Не ожидавшие от казахов такого сопротивления, вражеские воины вынуждены будут отступать. Казахи выставят врагов из Улытау, до Сырдаринского края и разобьют их в пух и прах возле Сыганака. Как указано в сведениях, испугавшиеся остатки воинов Шайбани хана даже не посмеют оборачиваться назад, и так, никогда не знавшей поражения до Самарканда Шайбани хан потерпит поражение от воинов Касым хана зимой и весной 1510 года.

Победа Касым хана над Шайбани ханом еще сильнее увеличит его роль, а Бурундук хан, видя что он потерял авторитет среди казахов в 1511 году переселится в Мауреннахр. Хотя это не записано в данных, с этого года начнется официальное ханское правление Касым хана.

Buryndyk Khan being a witness of grown glory of the Kasym Khan's victory over Shuibani Khan lost his reputation and moved to Maurennakhr in 1511. It was not pointed in any data; however, Kasym Khan's official governing period started from that time.

Kasym Khan ruled Kazakh Kingdom for 10 years (the period of 1511- 1521). Sairam City became a part of the Kazakh Kingdom without a war in 1513.

Since 1517 Kasim Khan started making efforts to the west of the Zhaiyk, Yedil river areas. At the beginning of the XVI century the Nogai Orda located between the two rivers was in a serious political crisis. As Nogai sultans fought among themselves for the power, the entire state was divided into several parts and became disobedient to each other and was separated from the personal properties. Tribes were tired of the Nogai sultans fighting among themselves and joined to Kazakh ethnoses. From political point of view

1517 жылдан бастап Қасым хан күш-жігерін батысқа Жайық, Еділ бағытына жұмсайды. XVI ғасыр басында екі өзен аралығындағы Ноғай Ордасы ауыр саяси дағдарыста болатын. Ноғай мырзалары билік үшін өзара күресте мемлекетті толығымен ыдыратып, бір-біріне бағынбайтын, дербес иеліктерге бөлініп кеткен еді. Ноғай мырзаларының өзара күресінен әбден шаршаған ру-тайпалар қазақ этносына қосыла бастайды. Этникалық бірігу саяси түрғыдан қолдауға ие болды. Қазақ ханы Қасым хан мұнда да қорғандық танытып, қазақ халқының этникалық территориясының қалыптасуы үрдісін соғыссыз бейбіт түрде жүзеге асырады.

Ортағасырлық тарихшылар қазақ хандары ішінде Қасым ханнан басқа ешкімге көп баға берген емес. Захир ад-дин Забыр «Жүргізің айтуына қарағанда, қазақ хандары мен сұлтандарының бірде-бірі бұл халықты дәл осы Қасым хан сияқты бағындыры алмас керек».

Қасым хан будет править Казахским ханством 10 лет (1511– 1521 гг.). В 1513 году город Сайрам без войны будет введен в состав Казахского ханства.

Начиная с 1517 года Қасым хан все свои силы направит на запад, в направлении Жайыка и Едилы. В начале XVI века Ногайская Орда, расположенная между двумя реками переживала тяжелый политический кризис. В борьбе за власть Ногайские господа полностью раздробили государство и разделились на самостоятельные, не подчиняющиеся друг-другу правления. Уставшие от борьбы между собой ногайских господ родовые племена начинают присоединятся к казахскому этносу. Этническое соединение получит поддержку с политической точки зрения. Казахский хан Қасым хан и здесь проявит дальновзоркость, процесс становления этнической территории казахского народа будет происходить без войны, мирным путем.

ethnic integration was good. Kazakh Khan Kasym Khan showed his wisdom and process of the formation of ethnical territory of the Kazakh nation was held without war in peace.

Medieval historians honoured Kasym Khan among all other Kazakh khans. Zakhir ad-din Zabyr wrote: «According to the people's words, none of the Kazakh khans and sultans could control the people like Kasym Khan. His army consisted of 300 thousand people, « and Mohammed Maidar Dulati wrote:» He had full sovereignty over Dashti Kipchak, its population exceeded one million. Kasym Khan was the second strongest khan after Zhosh Khan «Kadyrgali Zhalairi wrote: «Kasym Khan was the most famous son among Zhanibek Khan's sons. He ruled his grandfather's kingdom for a long time and subdued ulayats around him, "he said as well." Kasim Khan increased his power in the Dashti Kipchak area, so that his army grew by 200 thousand people, « stated in Mahmud ibn Uali's

Қасым хан билігінің соңғы жылдары Қазақ хандығының ең күшейген, нығайған жылдары болды.

Последние годы правления Касым хана были самыми сильными годами укрепления, усиления Казахского ханства

Kasym Khan's sovereignty in latest years was a strengthened and deepened period of Kazakh Kingdom.

Оның әскерінде 300 мың адам болған», — десе, Мұхаммед Хайдар мырза Дулати «Ол Дешті Қыпшаққа толық билігін таратты, оның халқы миллионнан асты. Жошы ханнан кейін бұл жұртта дәл мұндай күшті хан болған жоқ», — деп жазады. Ал Қадырғали Жалайыри болса: «Жәнібек хан ұлдары ішінде аса белгілі болғаны Қасым хан еді. Ұзақ уақыт атасының ұлысына патшалық етті. Төңірегіндегі уалаяттарды өзіне қаратты», — дейді «Қасым хан Дешті Қыпшақ аймақтарында өз билігін күшейткені соншалық, оның әскерінде 200 мыңнан аса адам болды», — деп Махмуд ибн Ұали баяндаса, Хайдар Рази: «1515-16 жылдары Қасым хан Жошы ұлысын тәртіпке

Қазақ хандары

38

Историки средневековой среди казахских ханов никого не оценивали больше чем Касым хана Захир аддин Забыр пишет: «Как говорит народ никто из казахских ханов и султанов не смог подчинить народ как Касым хан. В его войсках было 300 тысяч человек», Мухаммед Хайдар мырза Дулати пишет так «Он полностью завоевывал начиная от Дешты Кыпшаки, численность его народа превысила миллион человек. После Жошы хана у народа не было такого сильного хана». Қадырғали Жалайыри пишет: «Среди сыновей Жәнібек хана самым известным был Касым хан. Долгое время он правил народом дела. Подчинил себе уалаяты вокруг». «Касым хан несколько увеличил свою власть в краях Дешты Кыпшақ, что численность его воинов составляла 200 тысяч человек», пишет Махмуд ибн Ұали, а Хайдар Рази пишет так «В 1515-16 годах Касым хан несколько привел в порядок народ Жошы, вы даже не можете себе представить больше, численность его народа достигла миллион человек».

report and Haidar Razi wrote:» Kasim Khan in 1515-16 had a great control over Zhoshy's people, it is impossible to imagine having more than this, population reached million people. Historian Cafari reported: «Kasim Khan was a king of Deshti. They had confederacy with Shaibani Khan. In 1509/10 Shaibani Khan attacked him, but conceded».

Kasym Khan's sovereignty in latest years was a strengthened and deepened period of Kazakh Kingdom. An entire political, spiritual, cultural, economic, language sphere required a common legal sphere. As a regard, the Kazakh Kingdom adopted a common law. The book of laws «Kasym Khan's Daryn Way» showed the Kazakh Kingdom's entire legal sphere.

Kasym Khan died in winter of 1516 and was buried in Saraishyk. History knows his two sons ruling the country Mamash Khan and Khaknuzar Khan.

келтіргендігі сондай, бұдан артықты көз алдыңыға елестету мүмкін емес, оның халқының саны миллионға дейін жетті», – деп хабар береді Ал Гафари деген тарихшы: «Қасым хан Дештінің ханы болды. Шайбани хан екеуінің арасында кикілжіңдер болып, 1509/10 жылы Шайбани хан оған қарсы аттанды, бірақ жеңіліс тапты», – деп жазады.

Қасым хан билігінің соңғы жылдары Қазақ хандығының ең күшейген, нығайған жылдары болды. Біртұтас саяси, рухани, мәдени, экономикалық, тілдік кеңістіктер ортақ құқықтық кеңістікті де қажет етеді. Соған байланысты Қазақ хандығында ортақ заң қабылданады. «Қасым ханның қысқа жолы» деп аталған заң – Қазақ хандығында біртұтас құқықтық кеңістіктің болғандығын көрсетеді.

Қасым хан 1521 жылдың қысында қайтыс болып, Сарайшыққа жерленеді.

Оның ұлдары ішінде Мамаш хан мен Хакназар хан билікте болып, тарихта қалған.

Историк Гафари повествует, что «Касым хан был ханом Дешти. Между Шайбани ханом у него были столкновения, в 1509/10 годах Шайбани хан атаковал его, но потерпел поражение».

Последние годы правления Касым хана были самыми сильными годами укрепления, усиления Казахского ханства. Также нужно было единое, политическое, духовное, культурное, экономическое, языковое пространство и общее правовое пространство. В связи с этим был принят общий закон Казахского ханства «Верный путь Касым хана», этот закон показывает, что в Казахском ханстве было единое правовое пространство.

Касым хан умер зимой 1521 года, он похоронен в Сарайшык.

Из его сыновей правили, в также остались в истории Мамаш хан и Хакназар хан.

Мамаш хан – Қасым ханның үлкен ұлдарының бірі және Қасым ханнан кейін тақты иеленген қазақтың бесінші ханы. Мамаш хан жөніндегі жазба деректер өте мардымсыз. Шамамен, ол 1450-60 жылдары дүниеге келген. 1513 жылы моғол ханы, шағатайлық Сайд хан Қасым ханның Ордасына келгенде, оны қарсы алуға Қасым хан өзі бармай, 30-40 сұлтанды жібереді. Олардың ішінде бірнеше сұлтан 50-60 жаста болатын. Солардың бірі - Мамаш хан еді, - деп хабарлайды Мұхаммед Хайдар Дулати.

Мамаш хан

Мамаш хан

Mamash khan

Мамаш хан – один из старших сыновей Касым хана, он взошел на престол после Касым хана и является пятым ханом казахов. Письменных сведений о Мамаш хане очень мало. Он родился примерно в 1450-60 годах. В 1513 году, когда хан моғолов шағатайский Сайд хан придет в Орду Касым хана, встречать его Касым хан не пойдет, пошлет 30-40 султанов, из этих султанов некоторым будет по 50-60 лет. И один из них это - Мамаш хан, сообщает Мухаммед Хайдар Дулати.

Mamash Khan was one of the Kasim Khan's older sons. He was the fifth Kazakh khan ascending to the throne after Kasim Khan. The amount of written information about Mamash Khan is very small. He was born approximately in 1450-60. In 1513, shagataian Magholian king Said Khan was met by 30-40 sultans in Kasym Khan's Orda, instead of Kasym Khan himself. Some of the sultans were 50-60 years old. And one of them was Mamash Khan as being reported by Mohammed Haidar Dulati.

1511 жылы Қасым ханның билікке келуімен Қазақ хандығында Жәнібек хан ұрпақтарының билігі түпкілікті орнықса, 1521 жылдан кейін, яғни Қасым хан қайтыс болғаннан кейін, тақ үшін Жәнібек ханның немерелері арасында күрес өрбиді. Мамаш ханның билікке келуімен күрес басылмайды, қайта өрши түседі. Оның басты себебіне билікті мұраланудағы дәстүрлі бұзылуы жатты. Бұрынғы Жошы ұлысында, одан кейін Алтын Ордада билік әкесен балаға қалып отырған болатын. Бұны билікті мұраланудағы моңғолдық дәстүр деп атаймыз. Ал Дешті Қыпшақ тайпаларында өзгеше еді. Мұнда билік әкесен ұлға емес, үлкен ініге ауысатын. Қазақ хандығының құрылуы — тек жаңа әулеттің билікке келуі емес, сонымен бірге моңғолдарға дейінгі жергілікті халықтың билікке мұрагерлік жолмен келу дәстүрін қалпына келтіреді, яғни, жергілікті халық дәстүрі моңғолдар енгізген дәстүрлі толық жеңіп шығады.

Если в 1511 году после прихода к власти Касым хана в Казахском ханстве окончательно укрепилась власть потомков Жанибек хана, то после 1521 года, то есть после смерти Касым хана борьба за престол между внуками Жанибек хана усилится. Борьба не закончится и тогда, когда на престол войдет Мамаш хан, она наоборот усилится. Главная причина, нарушение традиций при наследстве престола раньше, у народа Жошы, а потом и в Алтын Орде власть передавалась от отца сыну. Это мы называем монгольской традицией престолонаследия. А в племенах Дешты Кыпшак было по другому. Здесь власть передавалась не от отца сыну, а старшему брату. Становление Казахского ханства это не только восхождение новой семьи на престол но и восстановление традиций местного народа, которые были до монголов. приход к власти путем наследства, то есть традиции местного народа полностью победят традиции, навязанные монголами.

If in 1511 after coming Kasym Khan to the throne in the Kazakh Kingdom finally consolidated the power of the descendants of Zhanibek Khan, after 1521 that was after the death of Kasym Khan the fight for the throne between grandchildren of Zhanibek Khan started. The fight did not end with the Mamash Khans becoming King, even vice-versa, it progressed. The main reason was a violation of traditions with the inheritance of the throne. In previous Zhoshy's area, the governing right for Altyn Orda used to be passed from father to son. This we call the Mongolian tradition throne inheritance. In Deshli Kypshak's tribe it was different as power was not transmitted from father to son; it was handed down from older brother to the youngest. The formation of the Kazakh Kingdom was not only a restoration of new dynasty getting the throne, but also the restoration of the traditions of the local people before Mongols, thus, the traditions

1521 жылы хандық билікке Қасым ханның туган ұлы Мамаш келеді. Мұрагерлік дәстүр алғаш рет бұзылады. Мұрагерлік дәстүрдің бұзылуы Жәнібек хан әулетіндегі сұлтандардың қарсылықтарын тудырады. Ойткені бұл әулетте Мамашқа қарағанда жасы үлкен тұлғалар жеткілікті болатын.

Мамаш ханның билігі қанша уақытқа созылды, басты оқиғалары қандай, хандықтың ішкі және сыртқы саяси өмірінде қандай өзгерістер болды деген сұрауларға ешбір жазба дерек жауап бермейді. Тек қана Мамаш ханның қалай қайтыс болғаны туралы қысқаша мәлімет береді.

Мамаш хан билік үшін болған күрестердің бірінде қаза болады.

«Тарихи Рашиди» авторы Мамаш ханды бір шайқаста түншығын өлді десе, Махмуд ибн Уәли «ол бір ұрыста тапталып өлтірілді» деп жазды. Ал Хайдар Рази деген тарихшы сәл нақтырақ айтады: «...Ол бір шайқаста қару-жарағының ауырлығынан

В 1521 году ханство возглавил родной сын Касым хана Мамаш. Впервые будет нарушена традиция престолонаследия. Нарушение традиции престолонаследия вызовет противостояние султанов семейства Жанибек хана. Потому что в этом семействе будет достаточно много лиц старше Мамаша.

Сколько будет правит ханством Мамаш хан, какие важные события произойдут в этот период, каковыми будут изменения в жизни ханства внутри страны и во внешней политической жизни, на эти вопросы нет ответа ни в одних письменных сведениях. Есть только короткие сведения о том, как умер Мамаш хан.

Мамаш хан погибнет в одном из противостояний за власть.

Если автор «Тарихи Рашиди» указывает, что Мамаш хан задохнулся в одном из боев, Махмуд ибн Уәли пишет так: «он был затопан в бою». Историк Ал Хайдар Рази пишет чуть подробнее: «...Он умер в бою, так как его боевое снаряжение было слишком тяжелым

of the local people completely substituted the tradition imposed by the Mongols.

In 1521 Kazakh Kingdom was headed by Kasym Khan's own son Mamash. The tradition of inheritance was broken for the first time. Succession of inheritance tradition caused confrontation of Jhanibek Khan's dynasty sultans. Because in this dynasty were a lot of older people than Mamash.

There are no written records about the ruling period of Mamash Khan, the main events, the main changes in the life of the Kingdom's inner and foreign affairs. There is only short information about how Mamash Khan died. Mamash Khan died in a fight for power.

If the author of «Tarikhi Rashidi» indicated that Mamash Khan suffocated in one the battles, Mahmud ibn Uali wrote: «He was trampled in the battle.» But a historian Haidar Razi wrote a little more: «...He died in the battle, as

және көп тапталудан түншығын өлді»,
— дейді. Мамаш хан 1522 жылы қаз
табады.

Осылайша, Мамаш хан Қазақ
хандығының одан әрі нығайтына үлес
қоса алмай, оның «уақытша әлсіре-
уінің» басында тұрды.

и он задохнулся, так как его сильно за-
топтали». Мамаш хан умер в 1522 году.

Таким образом, Мамаш хан не
смог внести вклад в усиление Казах-
ского ханства, он стоял у истоков его
«временного ослабления».

his combat gear was too heavy and he
was much trampled and suffocated.»
Mamash Khan died in 1522.

Thus, Mamash Khan could
not contribute anything to the
strengthening of the Kazakh Kingdom;
he was at the forefront of his
«Temporary weakening.»

Тахир хан – 1522 – 1532 жылдары Қазақ хандығын билеген алтыншы хан. Ол – Жәнібек ханның төртінші ұлы, Қасым ханның ағасы – Әдік сұлтанның ұлдарының бірі. Әдік сұлтан 1470-1503/04 жылдары қазақ қоғамында үлкен саяси беделге ие болған тұлға. Әдік сұлтан моғол ханы Жүністің (1469-1487) төртінші қызы Сұлтан Нигар-ханымға үйленген. «Тарихи Рашиди» авторы «...Әдік сұлтан қайтыс болғаннан кейін, Қасым хан өте күшті беделге ие болды. Сұлтан Нигар-ханымды Қасым хан өзіне әйел етті», – деп мәлімдейді.

Қазақ хандары

46

Тахир хан Тахир хан Tahir khan

Тахир хан возглавлял Казахское ханство в 1522 – 1532 годах, он являлся шестым ханом. Четвертый сын Жәнібек хана, один из сыновей Адиқ сұлтана – брата Қасым хана. Адиқ сұлтан – лицо, имевшее большое политическое влияние в 1470-1503/04 годах в казахском обществе. Адиқ сұлтан был женат на четвертой дочери моғол хана Жүніса (1469-1487) Сұлтан Нигар-ханым. Автор «Тарихи Рашиди» пишет «...После смерти Адиқ сұлтана Қасым хан приобрел очень сильный авторитет. Қасым хан взял себе в жены Сұлтан Нигар-ханым».

Tahir Khan headed the Kazakh Khanate in 1522 - 1532 years and he was the sixth Khan. He was the fourth son of Zhanibek Khan, one of the sons of Sultan Adik the brother Kasym Khan. Adik Sultan was a person who had great political influence in the 1470-1503 / 04 years in the Kazakh society. Adik Sultan was married to Sultan Nigar Khanum, the fourth daughter of Mogol Khan Zhunis (1469-1487). The author of «Tarikha Rashidin» wrote «... after the death of Adik Sultan Kasym Khan had a very strong reputation. He made Sultan Nigar Khanum his wife.»

1522 жылы Мамаш хан қаза тапқаннан кейін Қазақ хандығында билік үшін күрес күшейеді. «Қазақтар деп аталатын Дешті Қыпшақтың сұлтандары бір-бірімен ұзақ соғысты. Ақырында билікке Тахир хан келді». — деп жазды Хайдар ибн Әли Хусайын Рази.

Тахир ханның билік еткен 10 жылдық кезеңі ішінде Қазақ хандығындағы алауыздықтар тоқтатылмады, керісінше тереңдей түседі.

Тахир ханның сыртқы саясаттағы жүргізген істері көбінесе нәтижесіз аяқталып отырды. Көріні емердің шаңкышылықтарына тойтарыстар берілмеді. 1522-23 жылы Ташкент билеушісі Сүйінші-Қожа хан Дешті Қыпшаққа жорыққа шығып, жеңіске жетеді. 1525-26 жылдың қысының басында Сүйінші-Қожа ханның ұлы, Ташкент билеушісі Келді-Мухаммед ханнан Түркістан қаласының маңында Тахир хан тағы да жеңіліс табады.

Сондай-ақ Тахир хан тұсында қазақ-ноғай қатынасы да шиеленісіп кетеді. Бұрынғы бейбіт қатынастар бұзылып,

В 1522 году после смерти Мамаш хана борьба за власть в Казахском ханстве усилится. «Султаны Дешти Кыпшака, так называемые каазахи вели борьбу с друг-другом очень долго. В конце-концов к власти пришел Тахир хан», — пишет Хайдар ибн Али Хусайын Рази.

Во времена правления Тахир хана, а он правил десять лет, разномыслия в Казахском ханстве не прекратились, а наоборот усугубились.

Многие дела Тахир хана во внешней политике заканчивались безрезультативно. Нападения соседних стран не отражались. В 1522-23 году повелитель Ташкента Суиниш-Кожан хан устроит поход на Дешти Кыпшака и добьется победы. В 1525-26 году зимой около города Туркистан Тахир хан опять потерпит поражение от сына Суиниш-Кожы, повелителя Ташкента Келди-Мухаммед хана.

При правлении Тахир хана отношения казахов-ногаев также усугубятся. Мирные отношения, которые были

In 1522, after the death of Mamash Khan a struggle for power in the Kazakh Kingdom strengthened. «Sultans of Deshti Kypshak, so-called Kazakhs fought with each other for a long time. Eventually, Takhir Khan came to power,» wrote Haidar Ibn Ali Haidar Husayin Razi.

During the Takhir Khan's reign of ten years, feud in the Kazakh Khanate did not stop, but rather worsened.

Takhir Khan's foreign policy mainly failed. Attacks of neighboring countries were not reflected. In 1522-23, the ruler of Tashkent Suinish-Kozha Khan had a campaign to Desht Kypshak and achieved victory. In winter of 1525-26, near the city of Turkistan, Takhir Khan again was defeated by Suinish-Kozha Khan's son, the ruler of Tashkent Keldi-Mohammed Khan.

During Takhir Khan's reign, relations between Kazakhs and Nogays worsened as well. Previous peaceful relations were broken and due to persecution of mangyt masters, 200

екен. Сонымен бірге Сұлтан Пиғар-ханым Тахир ханға могол хандарымен жақсы қатынас орнатуға күші салатынын айтады.

Тахир хан тұсында Қазақ хандығы үшін ең маңызды болған оқиғаға 1526 жылы бүкіл Жетісуда қазақ билеушілерінің билігінің орнауы жатады. Қасым ханның тұсында-ақ Жетісу Қазақ хандығының құрамына енген еді. 1514 жылы могол хандары Қашқарға кетіп, өз биліктерін орнықтырғаннан кейін, Жетісуға қайта көз сала бастаған еді. Бірнеше рет Сайд ханның ұлы Рашид сұлтан Жетісуға бекінуге талпыныс жасады. 1526 жылы Рашидтің Қашқарияға кетуімен Жетісудағы могол хандарының билігі жойылады.

Қалмақ тайпаларымен алғаш рет соғысқан қазақ хандарының бірі — осы Тахир хан болды. Тахир ханның замандасы, Зайн ад-дин Вәсифі өзінің естелік кітабында бір таудың етегінде, қазақ ханы Тахир хан қалмақ әскерлеріне тойтарыс беру үшін Жатан қамалын салдырды деп жазады.

им». Наряду с этим Султан Пиғар-ханым говорит Тахир хану что она приложит все усилия для установления хороших отношений с могол ханами.

При правлении Тахир хана одним из важных событий для Казахского ханства является то, что в 1526 году по всему Жетысу установилась власть казахских повелителей. Еще при Касым хане Жетысу был включен в состав Казахского ханства. В 1514 году после того, как могол ханы ушли в Кашкар и укрепили свою власть они снова стали заигрывать на Жетысу. Несколько раз сын Сайд хана Рашид султан предпринимет попытку обосноваться в Жетысу. В 1526 году Рашид уйдет в Кашкарню,

Тахир хан тұсында Қазақ хандығы үшін ең маңызды болған оқиғаға 1526 жылы бүкіл Жетісуда қазақ билеушілерінің билігінің орнауы жатады.

При правлении Тахир хана одним из важных событий для Казахского ханства является то, что в 1526 году по всему Жетысу установилась власть казахских повелителей.

Under the rule of Tahhir Khan one of the most important events for the Kazakh Kingdom was in 1526 around Zhetisu ruled by Kazakh masters.

establish good relations with the Mogol khans.

Under the rule of Tahhir Khan one of the most important events for the Kazakh Kingdom was in 1526 around Zhetisu ruled by Kazakh masters. During Kasym Khan's reign Zhetisu was joined to the Kazakh Kingdom. In 1514, after the Mogol khans went to Kaskhar and consolidated their power, they again began to haunt for Zhetisu. Several times the son of Sultan Said Khan Rashid tried to settle in Zhetysu. In 1526, Rashid went to Kaskhariya, and the power of mogol Khans in Zhetisu ended.

Takhir Khan was one of the first Kazakh khans who fought with Kalmyk tribes. Takhir Khan's coeval Zayn ad-din Vasifi in his book of memories wrote that at the foot of a mountain, in order to repel the Kalmak soldiers Kazakh's khan Takhir Khan built a fortress Zhatan. In 1537-38 years for a joint attack of shagatay and shibinian rulers Kazakhs used this fortress. Vasifi greatly praised

1537 - 38 жылы шағатайлық және шайбанилық билеушілердің бірігіп, қазақтарға қарсы жасаған жорығында қазақтар бұл қамалды пайдаланады. Васифи бұл қамалдың биіктігін және мықтылығын тілі жеткенше мақтайды.

Тахир хан сыртқы саясатта, әсіресе, моғол хандарымен қарым-қатынаста терең ойластырылмаған саясат жүргізеді. Сұлтан Нигар-ханымның араласуымен жоғары дәрежедегі қазақ-моғол қатынасында түсінісушілік болса да, қырғыз мәселесіне келгенде екі жақ өз пікірлерінде қалалы. Жетісуға билігі орнаған Тахир хан қырғыз

на әтом власть моғолских ханов в Жетису закончится.

Из казахских ханов первым воювал с калмыцкими племенами именно Тахир хан. Современник Тахир хана Зайн аддин Васифи в своей книге воспоминаний пишет, что у подножия одной горы, с целью дать отпор калмацким воинам казахский хан Тахир хан построил крепость Жатап. В 1537-38 годах при союзнном нападении шағатайских и шайбанийских похслителей на казахов, казахи используют эту крепость. Васифи очень сильно расхваливает

the height and strength of this fortress as he could

Takhir Khan in foreign policy, especially with regard to Mogul Khans held deeply injudicious policy. Although with the help of Sultan Nigar Khanum, relations between Kazakhs and Mongols were at the highest level of understanding, when it came to the question of relations with the Kyrgyzs, the two sides remained unconvinced. Getting power in Zhetisu Takhir Khan wanted to rule the Kyrgyz tribes as well. The fact that

тайшаларына да үстемдік жүргізуге тырысады. Жазба деректерде Тахир ханды кыргыздың да ханы болды деуі осы жылдарға байланысты айтылған.

Хандықтың ішкі саяси өмірінде де Тахир хан сұлғандар мен билердің қолдауына ие бола алмады. «Тарихи Рашиди» авторының жазуы бойынша, олар Тахир ханнан бірнеше рет бөлініп кеткен. Оның себебін автор ханның өте қаталдығынан болды және торғ жүз мың адамның бәрі оны тастап кетіп, жалғыз қалдырды деп жазады. Мұхаммед Хайдар Дулати: «Тахир ханның билігі әлсіреген сөйтіп оның қатаңдығы мен аяусыздығы осы түсті. Оның Әбілқасым деген інісі болды. Ханның қаталдығы содан шығып отыр деген оймен қарамағандықтар Әбілқасымды өлтіріп, өздері жан-жаққа таран кетті», – деп баяндайды. Өмірінің соңғы кездерін Тахир хан кыргыз тайшалары арасында өткізеді. Ақырында сонда жүріп, қайтыс болады. Мұхаммед Хайдар Дулати бойынша, Тахир ханның бір ұлы болған.

высоту и крепость этой крепости.

Тахир хан во внешней политике, особенно в отношении могол ханов проводил непродуманную глубоко политику. Хотя при участии Султан Пигар-ханым во взаимоотношениях казахов-монголов на высшем уровне и было взаимопонимание, когда дело доходило до кыргызского вопроса, две стороны оставались при своем мнении. Установив власть в Жетысу Тахир хан хотел править и кыргызскими племенами. То, что в письменных сведениях указывается, что Тахир хан был ханом и кыргызов, связано с этими годами.

И во внутренней политической жизни ханства султаны и бии не будут поддерживать Тахир хана. Как пишет автор «Тарихи Рашиди», они несколько раз отделились от Тахир хана. Причину эту автор объясняет тем, что Тахир хан был очень суров, по этой же самой причине все четыре сотни тысяч человек покинули и оставят его одного. Мухаммед Хайдар Дулати пишет: «Несколько осла-

Takhir Khan was also Kyrgyz khan associated with these years.

In the internal political life of the Kingdoms, the Khan sultans and Bies did not support Takhir Khan. As the author of «Tarihi Rashidi» wrote, they separated from Takhir Khan a few times. The reason for this, the author explained, that Takhir Khan was very strict, for the same reason all four hundred thousands of people left him alone. Mohammed Haydar Dulati wrote: «As far as power of Takhir Khan weakened, he was becoming much crueler and tougher. He had a younger brother Abilkasym. Thinking that Khan became strict because of him, the people under khan killed Abilkasym and ran away. «The last years» of his life Takhir Khan spent among Kyrgyz tribes. Finally, he died there. According to the author Mohammed Haydar Dulati, Tahir Khan had one son. He was among the Kyrgyzs with his father, but about other his descendants there is no any information.

Ол да әкесімен бірге қырғыздар ішінде болған, басқа ұрпақтары туралы деректер жоқ.

Тахир ханнан соң, Қазақ хандығында бір мәзілде, 1533-1538 жылдары бірнеше хан билік құрады. Қазақстанның батыс бөлігінде ноғайлармен күресте Қожа Ахмет (кей деректерде – Ахмет хан), Жетісуда, моғолдармен күресте – Бұйдаш хан, Мауреннахрдағы шайбанилықтармен күресте – Тоғым хандар есімдері кездеседі.

Бевала власть Тахир хана, настолько он становился жестоким и жестким. У него был младший брат Абилкасым. Думая, что Хан ожесточается из-за него, люди, бывшие в подчинении, убив Абилкасыма, сами разбредутся во все стороны». Последние годы своей жизни Тахир хан проведет среди кыргызских племён. В конце концов, он там умрет. По повествованию Мухаммед Хайдар Дулати, у Тахир хана был один сын. Он вместе с отцом тоже был среди кыргызов, о других потомках сведений нет.

После Тахир хана в 1533-1538 годы Казахским ханством в один момент будут править несколько ханов. На западе Казахстана в борьбе с ногайцами встречается имя Қожа Ахмета (по некоторым данным – Ахмет хан), в Жетісу, в борьбе с моғолами – Бұйдаш хана, в борьбе с шайбанигами Мауреннахра имя – Тоғым хана.

After Takhir Khan's reign, from 1533 to 1538 Kazakh Kingdom changed a few khans. The names of Kozha Akhmet (according to some sources Akhmet Khan) we can find in the west Kazakhstan's fight against Nogai, the name of Buydash Khan in Zhelysu's fight against the Magols, Toğym Khan's name in Maurennakhr's fight with shaiibanians.

Бұйдаш хан Буйдаш хан Buydash khan

Бұйдаш хан – Жәнібек ханның немересі, Тахир ханның туған інісі. Тахир ханнан соң таққа 1532/33 жылы отырады. Жазба дерек мәліметтеріндегі Бұйдаш ханның қатысуымен болған оқиғаларға зер салсақ және болған оқиғалардың географиялық аумағына көңіл аударсақ, онда Бұйдаш ханның Жетісуға ғана билік жүргізгеніне көз жеткіземіз. Мұхаммед Хайдар Дулати Бұйдаш хан билікке келген кезінде 30 мыңдық адамы болды десе, келесі бір дерегінде Бұйдаш хан тұсында 20 мың қазақ қана қалды деп жазады.

Буйдаш хан – внук Жанибек хана, младший родной брат Тахир хана. Он взошел на престол после Тахир хана в 1532/33 году. Если обратить внимание на события, при участии Буйдаш хана и на географию этих событий, можно убедиться, что Буйдаш хан властвовал только в Жетису. Мухаммед Хайдар Дулати пишет, что при вступлении на престол у Буйдаш хана было 30 тысяч человек, в следующих же данных указывает, что при правлении Буйдаш хана у него оставалось 20 тысяч казахов. Согласно сведениям

Buydash was Zhanibek Khan's grandson, younger sibling of Takhir Khan. He ascended to the throne after Takhir Khan in 1532/33. If you pay attention to events involving Buydash Khan and geography of these events, we can see that Buydash Khan ruled only Zhetisu. Mohammed Haydar Dulati wrote that at the time of Buydash Khan's accession to the throne were 30,000 people, in another data it is indicated that during the reign of Khan Buydash, there were 20 thousand Kazakhs. According to information from the author Mohammed

Мухаммед Хайлар Дулатидың лерегінде Бұйдаш хан 5-6 жылдай билік құрып, 1534 жылдан кейін қайтыс болған. Ал басқа деректер мәліметтері бойынша Бұйдаш хан 20 жылдан аса хан болып, 1559 жылы ұрыстардың бірінде қаза тапқан.

Бұйдаш ханның өміріндегі анықталған бір оқиғаса оның 1556 жылы Шығыс Түркістандағы могол билеушісі Рашид ханның (1533-1560) ұлы Абд ал-Лагиф сұлтанның қазақтар мен қырғыздарға жасаған жортығына тойтарыс беруі жағдайы. Қырғыздарды таллан-тарапта салып, мол олжамен кейін қайтқан Абд ал-Лагифтің соңынан Бұйдаш хан біріккен қазақ-қырғыз әскерімен қуалы. Шайқас нәтижесінде могол сұлтаны қаза тауып, бұл хабар әкесі Рашидке жеткізіледі. Рашид ханның мол әскері жетіп үлгеріп, Бұйдаш хан шегінуге мәжбүр болады. Қылма-Қажыр деген жерде ұрыс болып, Бұйдаш хан жеңіліске ұшырайды.

Бұйдаш ханға байланысты келесі бір дерек мәліметінде оның 1559

Мухаммед Хайлар Дулати, Бұйдаш хан правил 5-6 лет, он умер после 1534 года. По другим сведениям, Бұйдаш хан был ханом 20 лет и погибнет в одной из битв в 1559 году.

Одно из установленных событий в жизни Бұйдаш хана, это событие 1556 года, тогда он выступил против сына могольского правителя Рашид хана (1533 – 1560) в Восточном Туркестане Абд ал-Лагиф султану, который предпринимет поход против казахов и султанов. Опустошив кыргызов, он с солидной ношей вернется назад, тогда же Абд ал-Лагифом выйдет в погоню Бұйдаш хан, у него будет объединенное казах-кыргызское войско. В результате боя могольский султан погибнет, эта весть дойдет до его отца Рашида. Большое войско Рашид хана подоспел и Бұйдаш хан вынужден будет отступить. Будет битва в Кылма-Кажыр, там Бұйдаш хан потерпит поражение.

В следующих сведениях касательно Бұйдаш хана рассказывается об его походе в 1559 году на

Haider Dulati, Buydash Khan ruled 5-6 years before he died in 1534. According to other sources, Buydash Khan ruled for 20 years and died in one of the battles in 1559.

One set of events in the life of Buydash Khan, the event of 1556, when he rebuffed the ruler of East Turkestan Rashid Khan's (1533-1560) son Abd al-Latif Sultan, who made a campaign against the Kazakhs and Kyrgyzs. Abd al-Latif had a great trophy destroying Kyrgyzs, however, then was chased by Buydash Khan's joint Kazakh-Kyrgyz army. As a result of the battle mogolian Sultan died, this news went to his father Rashid. Large army of Rashid Khan attacked and Buydash Khan was forced to retreat. Buydash Khan was defeated in a fight taken place in Kylma-Kazhyr.

Other information about Buydash Khan cites about his campaign in 1559 to Maurennahr. More than 20 Kazakh sultans in this campaign participated. In the battle with the army of shibanian rulers taken place

жылы Мауреннахрға жорығы жөнінде баяндалады. Бұл жорыққа 20-дан астам қазақ сұлтандары қатынасады. Сайрам маңында шайбанилық билеушілер әскерімен болған ұрыста қазақ әскерлері шаңды дауылдың бетке қарсы соғуына байланысты жеңіліс табады. Осы ұрыста Бұйдаш хан қаза табады. Бұл мәліметті Қадырғали Жалайыр дерегі одан әрі былайша

Мауреннахр. В этом походе будет участвовать свыше 20-ти казахских султанов. Около Сайрама в бою с войском повелителей шайбанитов казахские воины потерпят поражение, потому что сильный пыльный ураган будет бить им прямо в лицо. В этом

near Sairam, Kazakh soldiers were defeated because of a strong dust storm hitting their faces straightly. In this battle Buidash Khan died. This information is supplemented with findings of Kadyrgali Zhalaiyr: «Buidash Khan died in a battle against Barakuly Dervish Khan. The descendants of five sons, 24 Sultan passed away».

толықтыра түседі: «Бұйдаш хан Баракұлы Дервиш ханмен соғыста өлді. Бес ұлдың ұрпағы жиырма төрт сұлтан сонда шахид болды».

Бұйдаш ханның Дервиш ханмен соғысы Сыр бойындағы қалалар мен өңірлерге иелік ету үшін болған. XV ғасырдың 70-ші жылдарынан бері басталған күрес 1598 жылға дейін созылады.

Деректерде Бұйдаш ханның ұрпақтары жөнінде ештеңе айтылмайды. Қалдырғали Жалайыр: «Әдік сұлтанның ұрпағын бес ұл деп атайды. Бес ұлдың ұрпағы жиырма төрт сұлтан сонда (Бұйдаштың Дервиш ханмен соғысы – Б. К.) шахид болды». – деп жазады. Соған қарағанда Бұйдаш ханның ұлдары 1559 жылғы шайқаста әкесімен бірге қаза тапқан болуы мүмкін.

бою погибнет Буйдаш хан. Эти сведения дополняются данными Калдырғали Жалайыр следующим образом: «Буйдаш хан погибнет в бою против Баракұлы Дервиш хана. Потомки пятерых сыновей 24 сұлтана станут шахидами».

Война Буйдаш хана с Дервиш ханом была за власть над городами и краями, расположенных вдоль Сырдарии. Война, начавшаяся в 70-ых годах XV века затянется до 1598 года.

В сведениях ничего не говорится о потомках Буйдаш хана. Калдырғали Жалайыр пишет «Говорят, что у Адик сұлтана было пятеро сыновей. Потомки пятерых сыновей двадцать четыре сұлтана стали тогда шахидами (Война Буйдашқа с Дервиш ханом – Б. К.)». Можно полагать, что сыновья Буйдаш хана погибли вместе с отцом в бою 1559 года.

War of Buydash Khan with Dervish Khan was to take control over the cities and the edges along the Syr River. The war that began in the 70s of the XV century was continued until 1598.

No information are given about the descendants of Buydash Khan. Kadyrgali Zhalaiyr wrote: «It is said that Adik Sultan had five sons. Descendants of five sons twenty-four sultans passed away (War of Buydash with Dervish Khan- B. K.). «In accordance with this, it is believed that the sons of Buydash Khan died with him in battle in 1559.

Бұйдаш ханның Дервиш ханмен соғысы Сыр бойындағы қалалар мен өңірлерге иелік ету үшін болған.

Война Буйдаш хана с Дервиш ханом была за власть над городами и краями, расположенных вдоль Сырдарии.

War of Buydash Khan with Dervish Khan was to take control over the cities and the edges along the Syr River.

Ахмет ханның шығу тегі жөнінде нақты мәліметтер ешбір деректе айтылмайды. Қалдығали Жалайырдың еңбегіндегі «Ораз - Мұхаммед-хан дастаны» атты тарауда негізінен Жәнібек ханның ұллары мен немерелері туралы айтылып, Ахмет хан да сонда кездесетіндіктен, оны Жәнібектің тоғыз ұлының бірінен тараған деп санауға болады. Деректе: «Ахмад-хан. Ұзбекии - да Ахмад хан деп атайды. Ол дағы біраз уақыт хан болды. Шидак-бекпен болған ұрыста шахит болды. Орак мырза шахит қылды», - деп баяндалады.

Ахмет хан Ахмет хан Ahmet khan

Точные данные о родословной Ахмет хана в сведениях не упоминаются. В произведении Калдыргали Жалайыра, разделе «Ораз - Мухаммед-хан дастаны» в основном рассказывается о сыновьях и внуках Жанибек хана. Так как и Ахмет хан там упоминается, можно считать, что он происходит из одного из сыновей Жанибек хана. В сведениях указывается: «Ахмад-хан. В Ұзбекии его называют Ахмад ханом. Он долгое время был ханом. Погиб шахитом в бою».

Precise data on ancestry of Ahmed Khan is not mentioned. In Kadyrgali Zhalaiyr's «Oraz - Mohammed Khan epics» named paragraph was described the sons and grandsons of Zhanibek Khan and Ahmet Khan was mentioned there, and accordingly we can assume that he was one of Zhanibek Khan's sons. Details include: «Ahmad- Khan. Uzbeks called Ahmad Khan. He was a khan for some time. He died in a battle against Shidakbek Orak Myrza killed him».

Шымамен, XVI ғасырдың 20-ші жылдардың екінші жартысы мен 30-шы жылдардың бірінші жартысында Ахмет хан Қазақ хандығының бағысында билік еткен. 1524 жылы Тахир хан ноғайлардың ғысқаруымен және Сұлтан Нигар-ханның кенесімен Моғолстанға қарай бет алғанда, хан билігіне мойынсұнбай, оның қарауындағы көптеген адамдар өз ұлыстарымен одан бөлініп кеткен. Солардың бірі – біздің ойымызша – Ахмет хан. Жазба деректерінің мәліметтері Ахмет ханды ноғайлармен қарсы күресте болғандығын көрсетеді. 1534 жылы Ноғай Ордысында болған орыс елшісі Даниил Губинский Иван Грозныйға жазған хабарламасында, «қазақтар күшті, олар ноғайларға қарсы соғысқа дайындалуда, ал Мұсаның ұлдары Шах-Мамай мен Жүсіп мырзалар Қазақ Ордасынан қорқып, Жем бойында тұр», – делінген.

Сол жылы қазақ-ноғай арасында соғыс болып, қазақтар жеңіліс табады. Әйткені, 1535 жылы Мұсаның екінші ұлы Сейдақ бектің Грозныйға жазған

против Шидак-бека. Господин Орак сделал его пашихом».

Примерно во второй половине 20-х годов и первой половине 30-ых XVI века Ахмет хан правил на западе Казахского ханства. В 1524 году когда Тахир из за гонимий ногаев и следуя советам Султана Нигар-ханым направился в сторону Моғолстана, многие люди, бывшие у него в подчинении, не подчинившись приказам хана отделились со своим наследием от него. Мы считаем, что одним из них был – Ахмет хан. Данные письменных сведений показывают, что Ахмет хан сражался против ногайцев. В 1534 году русский посол в Ногайской Орде Даниил Губинский пишет Ивану Грозному в информации так, «казахи сильные, они готовятся к войне с ногайцами, а старшья Мухты господины Шах-Мамай и Жусип боятся Казахской Орды и стоят на землях Жем».

В том году между казахами и ногайцами будет война, казахи потерпят поражение. В письме, написанном

Ahmed Khan ruled the West Kazakh Kingdom approximately in the second half of 20s of the XVI century and the first half of 30s. In 1524 when Takhir due to persecution of nogais and following the advice of Sultan Nigar Khanum headed toward Mogolstan, many people who became disobedient to Khan and separated from their ulyas followed him. We believe that one of them was Ahmed Khan. Written information shows that Ahmed Khan fought against the Nogai. In 1534, Russian ambassador Daniel Gubin while visiting Nogai Orda wrote to Ivan Groznyy: «Kazakhs are strong, they are preparing for war with the Nogai, and the sons of Musa Shakh-Mamay and Zhusip are afraid of Kazakh Orda and are staying along Zhem.» In that year, Kazakhs were defeated in the war between Kazakhs and Nogais. Because in 1535, the letter of Musa's second son Seydakbek to Groznyy reported that the Kazakh Khan Kozhu-Mahmud

хағында қызақ ханы Қожа-Махмұдтың (Қожа-Ахмет) 15 ұлымен бірге өзінде тұтқында отырғандығы хабарланады. Сондай-ақ Ахмет ханды Мұсааның немересі Орақ батырдың өлгірендігі Қадырғали Жалайыр ийгіні өтеді.

вторым сыном Мусы Сейдак бекем в 1535 году Грозному сообщает, что казахский хан Кожма-Махмуд (Кожма-Ахмет) со своими 15 сыновьями находится в плену. Также о том, что Ахмет хан убит внуком Мусы Орақ батыр ишет Қадырғали Жалайыр.

(Kozha-Ahmed) with his 15 sons were imprisoned. Kadyrgali Zhalayyr wrote that Ahmet Khan was killed by Musa Orak batyr's grandson as well.

Тоғым хан – Жәнібек ханның тоғызыншы ұлы – Жәдік сұлтанның ұлы. Деректер Тоғым ханның ұлдарын «тоғыз сары» деп атайтын деп жазады. «Мәлік ұлы Бәсшібек сұлтанмен, тоғыз сары ұлдарымен (Тоғым ханның – Б. К.) Жағат уалаяты маңында шаһид болды. Отыз жеті сұлтан мәлім-мәшһүр еді», – деп баяндайды Қадырғали Қосымұлы. Өкінішке орай, аталған деректе Тоғым ханның 37 сұлтанмен бірге қаза болған ұрысының датасы, кіммен ұрысы, жеңімпаздың есімі айтылмайды.

Тоғым хан Тоғым хан Togym khan

Тоғым хан – сын Жәдік сұлтаны, девятото сына Жәнібек хан Пиншуг, что сыновой Тоғым хана называли «девятъ желтых». «Вместе с Малик улы Башибек султаном, девятю желтыми сыновьями (Тоғым хан – Б. К.) погиб как шахид во время уалаяты Жағат. Погибло тридцать семь султанов», – пишет Кадырғали Қосымұлы. К сожалению, в этих данных о битве, где погуб Тоғым хан вместе с 37 султанами, не указывается, где произошло бои, когда, с кем, кто победил. Поэтому эти данные до сих пор вызывают споры между исследователями. По их мнению, Жағат

Togym Khan was Zhudik Sultan's son and the ninth son of Zhanibek Khan. According to the findings the sons of Togym Khan used to be called «nine yellow.» It was reported by Kadyrgali Kosymuly: «Along with Malik uly Bashibek Sultan and nine sons yellow (Togym Khan – B.K.) died near Zhagat area. Thirty-seven sultans passed away». Unfortunately, the data about the battle where Togym Khan died with 37 sultans, did not indicate where the fighting took place, when, with whom and who won. Therefore,

Сол себеігі де бұл мәлімет әлі күнге дейін зерттеушілер арасында талас тулырып отыр. Олардың пікірінше, Жағат – шағатай сөзінің қысқартылған түрі, жағат – белгілі бір жердің атауы; жағат – сібірдегі көшпелі халықтың аты. Сондай-ақ, Тоғым ханның кіммен шайқасқандығы және оның қашан болғандығы жөнінде де әр түрлі пікірлер бар. Көпшілік ойлар негізінен, шайқасты 1537 жылы қазақ-моғол қатынасында, Тоғым хан мен Рашид хан арасында болған деп болжайды. 5 томдық Қазақстан тарихының II томында бұл жөнінде: «...бұл шайқас, қазақтар жеңіліс тапқан Тоғым ханның ұрыстарының бірі, бірақ ол 1537 жылғы қазақ-моғол қатынасына қатысы жоқ», – деп түсіндіріледі.

Біздің ойымызша, Тоғым хан қаза тапқан Жағат уалааты – Амударияның төменгі ағысы бойындағы осы аттас қамал және қамал төңірегіндегі оңірлер. Мұнда XVI ғасыр басында шайбанилық әулеттің бір

– сокращенное от слова шағатай, жағат – название определенной местности; жағат – название сибирского кочевого народа. Есть различные сведения о том, с кем воевал Тоғым хан, где он воевал. Большинство сходится на том, что бой был в 1537 году между казахо-моголами, Тоғым ханом и Рашид ханом. Во втором томе 5-ти томника Истории Казахстана об этом указывается так: «... этот бой, один из боев Тоғым хана, где кызыхи потеряли поражение, но он не имеет отношения к взаимоотношениям казахов-моголов в 1537 году».

Мы считаем, что место Жағат уалааты, где погиб Тоғым хан – крепость с таким названием и земли возле этой крепости, которая была расположена вдоль нижнего течения Амударии. Здесь будут владеть в начале XVI века представители одной из ветвей династии шайбанидов. Абылғазы хан является одним из ярких представителей этой династии XVII века.

В 20-30 годах XVI века Казахское ханство не прекращало бои за города и

these data are still controversial among researchers. According to them, Zhagal, a short abbreviation for shagalay, zhagal is a name of certain areas; zhagal is a name of siberian nomadic people. There are a variety of information about who Togym Khan fought with, where he fought. Most agree that the fighting was in 1537 between the Kazakh-Mogul, Togym Khan and Rashid Khan. In the second tome of 5 volume book of Kazakhstan History it was indicated as «... the fight, one of the Togym Khan's fights, where Kazakhs were defeated, but it has no relevance to the relationship of Kazakh and Moguls in 1537».

We believe that the Zhagal uayalaty area, where Togym Khan died is a fortress with the same name and the land near the fortress, which was located along the lower reaches of the Amudarya. In the early XVI century, representatives of one of the branches of the dynasty shibani became a ruler. Abylgazy Khan is one

тармағының өкілдері билік басына келеді. XVII ғасырдағы Әбілғазы хан осы әулеттің көрінекті өкілдерінің бірі.

XVI ғасырдың 20-30-шы жылдары да Қазақ хандығының Сырдың орта және төменгі ағысы бойындағы қалалар мен өңірлер үшін күресі тоқтамаған. Сондай күрестің бірінде Топым хан Хорезм жақтағы Жағат уластығында 37 қазақ сұлтанымен бірге қаза табады.

Қазақ хандығы үшін XVI ғасырдың 20-30-шы жылдары «уақытша әлсіреу» кезеңі болып саналады. Бұл кезеңнің тғы бір белгісіне саяси бғырланқылық жатса керек. Ойткені осы тұста Қазақ хандығында бірнеше хан бір мезгілде, бірнеше аймақта билік етеді. Оңтүстік-Шығыс бөлікте – алдымен Тахир, одан кейін Бұйдаш хандар билікте болып, негізінен моголдармен, қалмақтармен қарым-қатынаста болса, бғыс бөлікте – Ахмет хан ноғай тайпаларымен күрес жүргізеді. Ал оңтүстік бөлікте Топым

XVI ғасырдың 20 – 30-шы жылдары да Қазақ хандығының Сырдың орта және төменгі ағысы бойындағы қалалар мен өңірлер үшін күресі тоқтамаған.

В 20 – 30 годах XVI века Казахское ханство не прекращало бои за города и края расположенные вдоль нижнего и среднего течения Сырдарии.

In 20 – 30 years of the XVI century, the Kazakh Kingdom did not stop fighting for the city and the region along the lower and middle reaches of the Syrdarya.

края расположенные вдоль нижнего и среднего течения Сырдарии. В одном из таких боев Топым хан в Жағат уластыге, в стороне Хорезма погибнет вместе с 37-мю казахскими султанами.

Для Казахского ханства 20-30 годы XVI века являются периодом «временного ослабления». Это одним признаком этого периода считается политическая раздробленность. Потому что в это время Казахское ханство одновременно в разных регионах будут возглавлять несколько ханов. Южно-Восточную часть вначале будет возглавлять Тахир, потом к власти придет Бұйдаш хан, отношения в основном с моголами, калмыками, на западе Ахмет хан будет бороться с ноғайскими племенами.

of the brightest representatives of the XVII century dynasty.

In 20-30 years of the XVI century, the Kazakh Kingdom did not stop fighting for the city and the region along the lower and middle reaches of the Syrdarya. In one of these battles Togym Khan in Zhagal uyalat, near Khorezm perished with 37 Kazakh sultans.

For the Kazakh Khanate 20-30 years of the XVI century is the period of «temporary weakening». Another feature of this period is considered to be political fragmentation. The result of this is the fact that at this time, the Kazakh Kingdom was simultaneously ruled by several khans in different regions at once. South-eastern part was headed by Takhir first, and then Buydash Khan ruled it and was settling relationships primarily with the Moguls and the Kalmyks, while the west was headed by Ahmed Khan fighting with the Nogai tribes. In the southern part Togym Khan was settling relations mainly with

хан билеуші бол, негізінен Мауреннахр-
лапы және Хорезмдегі пайбанилар әу-
леттерімен қатынастар жасайды.

«Ұақыпша әлсіреу» кезеңіндегі
саяси бғырғанқылықта бір мәзілде
Қазақстанның үш өңірінде үш билеуші
билік етеді. Бұл XVII ғасырдың үш
жүздің пайда болуына алғышарттар әзір-
лейді.

В южной части булет властвовать Топым
хан, отношения в основном с династиями
пайбани из Мауреннахр и Хорезма.

В период «временного ослабления»
и политической раздробленности в Ка-
захстане в одно и тоже время булет три
кнати. Это создает и подготавливает пре-
сылки появления трех жузов в XVII веке.

the dynasties of shaybani in Maurrenahr
and Khorezm.

During the period of «temporary
weakening» and political fragmentation
in Kazakhstan, three rulers were on
throne in three areas. This created
and prepared the prerequisites for a
three zhuzs in the XVII century.

Хакназар хан Хакназар хан Khaknazar khan

Хакназар хан (орыс деректерінде Акназар хан делінеді) – 1538 – 1580 жылдары хандық билікте болады. Қазақ тарихында Хакназар хан «қазақ халқын, қазақ жерлерін біріктіруші» деген баға алған тұлға. Ол атақты Қасым ханның Ханық сұлтан ханымнан тұтан кіші ұлы. 1522/23 жылы Мамаш хан өлтірілгеннен кейін Хакназар ханның өмірі ноғай мырзаларының жұртында өтеді. Кейінде Қасым хан Қазақстанның батыс бөлігінегі иеліктерді Қазақ хандығының құрамына қосқан кезде, ноғай мырзаларынан қыз алу және сарғыз қыз беру арқылы ноғай билеушілерін өзіне жақылатқан болзын.

Хакназар хан (по некоторым сведениям Акназар хан) был ханом в 1538 – 1580 годах. В казахской истории Хакназар хан оставил след как деятель, «объединивший казахский народ и казахские земли». Он младший сын известного Касым хана, его родила Ханык сұлтан ханым. В 1522/23 годах, после того, как убили Мамаш хана, Хакназар хан жил с народом ногайских степей. В свое время, когда Касым хан ввел в состав Казахского ханства ногайцев, проживавших на западной части Казахстана, он вылазая тула

Khaknazar Khan (according to some russian sources Aknazar Khan) was Khan from 1538 to 1580 years. In Kazakh history Khaknazar Khan left his mark as a leader, «united the Kazakh people and Kazakh lands.» He was the youngest son of the famous Kasym Khan, given a birth by Hanyk Sultan Khanum. In 1522/23, respectively, after death of Mamash Khan, Khaknazar Khan lived with the Nogai people masters. Once, when Kasim khan joined the Nogai nation to the Kazakh Kingdom in the western part of Kazakhstan, he

Сондай саясатпен Қасым ханның бір қызы ноғай мырзаларына ұяғтылған-ды. Мамаш ханның өлімінен кейін Хақназар ноғайлар арасында тәрбиеленеді. XVI ғасырдың 30-шы жылдары Хақназар Ноғай Ордасына тәуелді башқұрттарға хан болады. Ал 1538 жылдан бастап ноғай мырзаларының қолдауымен Хақназар хан қазақ тағын иеленеді.

Оның алғашқы күрестерінің бірі Жетісу өңірінде үстемдік орнатуға бағытталған моғол билеушілерінің жорықтарына қарсы жүргізіледі. Бірнеше рет моғолдарға тойтарыс беріледі.

Хақназар ханның билік құрған жылдары Қазақ хандығының бағысындағы Ноғай Ордасы мен онтүстііндегі Мауереннахрда шибанилар әулеті арасында билік үшін қызу тартыстар өтеді. Ноғай мырзалары - ішайындар Исмайыл мен Жүсіп арасындағы күрес барысында соңғысы өлтіріледі. Ноғай ру-тайпаларының бір бөлігі батысқа – Қырымға қарай қоныс аударса, ал екіншісі бір бөлігі Қазақ хандығының

замуж девушек, также беря их девушкам в жены приближал к себе ногайских господ. Именно с точки зрения такой политики, одна из дочерей Касым хана была выдана замуж за ногайского господина. После смерти Мамаш хана Хақназар воспитывался среди ногайцев. В 30-е годы XVI века Хақназар был среди башкуртов, которые подчинились Ногайской Орде. А начиная с 1538 года, благодаря поддержке ногайских господ Хақназар хан взошел на престол казахов.

Один из первых его боев был направлен против нашествий моғолов, которые пытались установить превосходство в Жетысуйском крае. Моғолам несколько раз было оказано сопротивление.

В те годы, когда властвовал Хақназар хан, на западе Казахского ханства в Ногайской Орде и на юге, в Мауереннахр среди династий шибанидов происходили большие стычки за власть. Во время стычки ногайских господ-братьев Исмаила и Жусипа,

brought their relations together giving girls for marriage or taking them. From the point of view of this policy, one of the daughters of Kasym Khan got married to one of Nogai Khan Masters. After the death Mamash khan, Khaknazar was brought up among Nogai. In the 30s of the XVI century Khaknazar ruled bashkurts under the Nogai Orda. From 1538, with the help of Nogai masters, Khaknazar Khan came to the throne of the Kazakhs.

One of his first battles was against the invasions of the Maghols, who were trying to establish superiority in Zhetysu region. Maghol were resisted several times.

In the years Khaknazar Khan's reign, in the west of the Kazakh Kingdom in the Nogai Orda and in the south in Maurenahhr, among the dynasties of Shibanians were held a lot of fights for power. During the fighting Nogai brothers Ismail and Zhusip was perished. One part of the Nogai ancestral tribes moved to the west to

құрамына енеді. 1557 жылы Ноғай биі Исмайыл орыс патшасы IV Иванға жазған бір хатында: «Менің туыстарым қазір Жайықтың арғы жағында отыр, бізден қалып қойыл, қазақ патшасына қосылып кетті», – деп арызданады. Ал 1569 жылғы бір деректе қазақ ханы Хакназардың, қазақ сұлтандары Шығайдың, Жалымның және тағы да жиырма сұлтанның ноғайлармен ұрысқа түсіп, шайқасқаны жөнінде айтылады. Осы шайқастардан соң Қазақ хандығының шекарасы батыста Еділ мен Жайыққа дейін кеңейеді. Ондағы көптеген ру-тайпалар қазақ халқының құрамына қосылып кетеді. Луыз әдебиетінің материалдарында Хакназар хан «қазақ пен ноғайдың ханы» деп аталады.

последнего убьют. Одна часть ногайских родовых племен перекочует на запад, в сторону Крыма, вторая же часть войдет в состав Казахского ханства. В 1557 году в письме Ногайского бия Исмаила, адресованного русскому царю Ивану IV он жалуется: «Мои родственники сейчас находятся по ту сторону Жайыка, они отстали от нас и присоединились к казахскому царю». В одном из сведений 1569 года указано, что казахский Хакназар хан, казахские султаны Шығай, Жалым и еще двадцать султанов воевали с ногайцами. После этих боев граница Казахского ханства на западе увеличится до Едилы и Жайыка. Многие родовые племена, проживавшие там присоединятся в состав казахского народа. В материалах устной литературы Хакназар хана прозвали «ханом казахов и ногайцев».

В 50-е годы XVI века Русское государство подчинит себе ханства Казани и Астрахани и непосредственно будет граничить с Казахским ханством. Так как экономические связи Москвы

the Crimea direction, the second part became a part of the Kazakh Kingdom. In 1557, the letter of Nogai Bi Ismail, addressed to the Russian king Ivan IV complained: «My relatives are now on the other side of Zhaiyk, they fell behind from us and joined the Kazakh king.» In another statement in 1569 it was indicated that the Kazakh Khaknazar Khan with Kazakh sultans Shygai, Zhalym and twenty other sultans fought with the Nogais. After these battles the boundary of the Kazakh Kingdom in the west extended till Edil and Zhaiyk. Many ancestral tribes living there joined to the Kazakh nation. In materials

орыс елшіліктері Хакназар ханға жіберіле бастайды.

Хакназар ханның келесі бір жемісті жүргізген саясаты – оңтүстік бағытта жүрді. XVI ғасырдың екінші жартысында Қазақ хандығының оңтүстіктері көршісі – Мауереннахрда Бұхар билеушісі Абдаллах хан мен Ташкент билеушісі Баба сұлтан арасында күрес күшейді. Хакназар хан екі шибанилық билеуші арасындағы күресте оларды алма-кезек қолдап, Қазақ хандығының Сыр бойындағы позициясын нығайтады. Ташкент билеушісінің ықпалын әлсірету үшін Абдаллахпен «внттасу шарты» арқылы одактасалды. Сол арқылы Сырдың орта ағысы бойындағы бірнеше қаланы шибанилықтардан қайтарғы алады. Абдаллахтың тым күшеюіне жол бермеу үшін бір кезде Баба сұлтанға да қолдау көрсетеді. Сөйтіп Түркістан аймағының бірнеше қаласын сыйға алады. Осылайша, Хакназар хан ешбір соғысыз Сырдың орта ағысы бойындағы қалалар мен өңірлерді Қазақ хандығының құрамына

со Средней Азией будут проходить через Казахское ханство, а также для создания против Сибирского хана Кошима политический союза к Хакназар хану начнут направлять русских послов.

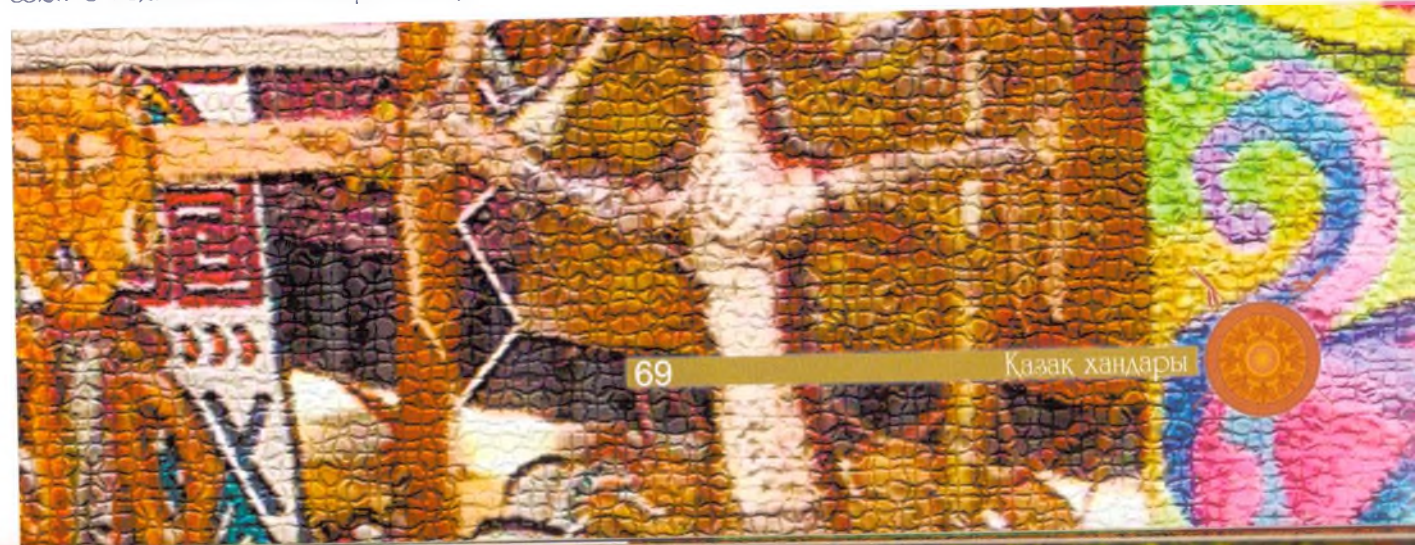
Результативная политика будет вестись и в южном направлении. Во второй половине XVI века на юге Казахского ханства в Мауереннахр разгорится борьба между повелителем Бухары Абдаллах ханом и повелителем Ташкента Баба султаном. Поочередно поддерживая в этой борьбе двух шибанийских повелителей, Хакназар хан укрепит свои позиции на Сырдарье. Для ослабления влияния Ташкентского повелителя он «клятвенным соглашением» установит союз с Абдаллахом. Благодаря этому,

of folklore literature Khaknazar Khan was called "the Khan of Nogais and Kazakhs."

In the 30s of the XVI century Russian State subdued the Kingdoms of Kazan and Astrakhan and directly bordered the Kazakh Kingdom. Due to economic relations with Central Asia Moscow passed through the Kazakh Kingdom, as well as the Russian ambassadors were sent to Khaknazar Khan to create a political union against Siberian Khan Koshim.

The most efficient policy was conducted in the southern directions. In the second half of the XVI century the neighbours in the south of the Kazakh Kingdom in Mauerenahr the ruler of Bukhara Abdallah Khan and ruler of Tashkent Baba Sultan had powerful

Қазақ халқының тарихи жадында Хақназар хан үш жүздің басын біріктіруші тұлға ретінде сақталынып қалды.

В истории казахского народа Хақназар хан оставил след как лицо, соединившее три жуза.

in the history of the Kazakh people Khaknazar Khan left his mark as a person who united the three Zhuzs.

қосын алады. Хақназар хан 1580 жылы Баба сұлтанның астыртын жіберген адамдарының қолынан қаза табады. Денесі Созақ қаласында жерленеді.

Хақназар ханның есімдері белгісіз екі ұлы 1579 жылы Баба сұлтан-ның қолынан қаза тапқан. Дінмұхаммед (Ғыным), Мұңғатай және Мұхаммедияр есімді тағы ұлдарының болғаны белгілі. Бірақ олардың ешқайсысы және ұрпақтары хан тағын иеленген жоқ. Жалпы алғанда, қазақ халқының тарихи жадында Хақназар хан үш жүздің басын біріктіруші тұлға ретінде сақталынып қалды.

он вернет от шибишидов несколько городов, расположенных вдоль среднего русла Сырдарьи. Чтобы не допустить усиления Абдаллаха, он в одно время окажет поддержку и Баба султану. Таким образом получит в дар несколько городов Туркистанского края. Благодаря этому, Хақназар хан без войны введет в состав Казахского ханства города и края, расположенные вдоль среднего русла Сырдарьи. Хақназар хан умер в 1580 году, к нему подпольным путем будут посланы люди Баба султана. Он похоронен в городе Созақ.

Два сына Хақназар хана, их имена неизвестны, погибли от руки Баба султана в 1579 году. Также известно, что у него были еще сыновья, их звали Динмухаммед (Ғыным), Мұңғатай и Мухаммедияр. Но никто из них или их детей не унаследовал ханский престол. В целом, в истории казахского народа Хақназар хан оставил след как лицо, соединившее три жуза.

fight. Alternatively supporting these two shibanian rulers' sides Khaknazar Khan strengthened his position in the Syr region. In order to mitigate the impact of the Tashkent ruler he signed «sworn agreement» to establish an alliance with Abdallah. As a result, he returned from shibanians several towns along the middle Syr River. To prevent amplification of Abdallah, he at the same time supported Baba Sultan. Thus, he received as a gift a few cities in the Turkestan region. Without wars Khaknazar Khan joined some cities and regions along the middle Syrdariya to the Kazakh Kingdom. Khaknazar Khan died in 1580 by the people of Baba Sultan. He was buried in the city Sozak.

Two sons of Khaknazar Khan, whose names are unknown, were perished by Baba Sultan in 1579. The names of his sons like Dinnuhammed (Ғыным) Mungatay and Muhammediyar were known. But, none of them or their children inherited the imperial throne. In general, in the history of the Kazakh people Khaknazar Khan left his mark as a person who united the three Zhuzs.

Шығай хан – Хакназар ханнан кейін 1580-1582 жылдары хандық билікте болады. Ол – Жәнібек ханның Жәлік деген ұлынан тұған. Деректерде Жәлік сұлтанның Тогым хан, Бөкей сұлтан, Мәлік сұлтан, Шығай хан атты ұлдарының болғандығы айтылады. Мәлік сұлтан мен Шығай ханның аналарының есімі – Абайхан бегім. Шығай ханның әкесі Жәлік сұлтан ноғай мырзасы Шағыммен болған бір ұрыста Жыланды төбе деген жерде қаз тауып, Үргеніштегі Бакырған атаның жанына жерменген.

Зерттеушілердің пікірінше, Шығай хан сексен жылдай өмір сүрген.

Шығай хан Шығай хан Shygay khan

Шығай хан – взошёл на престол после Хакназар хана, это 1580-1582 годы. Он родился от Жалика, сына Жәнібек хана. В сведениях указано, что у Жалик султана были сыновья Тогым хан, Бөкей сұлтан, Малик сұлтан, Шығай хан. Матерью Малик султана и Шығай хана была – Абайхан бегим. Отец Шығай хана Жалик сұлтан погиб в бою с ногайским господином Шағымом, бой был у холма Жыланды, его похоронили в Үргеніши, около Бакырған ата.

По мнению исследователей, Шығай хан прожил где-то восемьдесят лет.

Shygay Khan ascended to the throne after Khaknazar Khan between 1580 and 1582. He was a son of Zhanibek Khan's son Zhadik. In some findings it was stated that Zhadik Sultan had sons named Togym Khan, Bokei Sultan, Malik Sultan, Shygay Khan. Sultan Malik's and Shygay Khan's mother was Abayhan Begim. Shygay's Zhadik Sultan's father was killed in a battle with Nogai master Shagym, in Zhylandy hill and was buried in Urgenshi near Bakyrghan ata.

According to researchers, Shygay Khan lived for about eighty

Солан караганда, ол шамаммен XVI ғасырдың алтыншы жылдары дүниеге келген. XVI ғасырдың 20-30 жылдарындағы Қазақ хандығының әлсіреу кезеңінде ішкі талас-тартыстар мен сыртқы жаулармен күрестер біріншісіне қазақтың 70-ке жуық хандары мен сұлтандары қаза тапты. Олардың барлығы да Жәнібек ханның ұрпақтары болатын. Тек қана бірнеше сұлтанның өсімі оған кейінгі кезеңдердегі сұлтандарға қалды. Солардың бірі – Шығай хан болатын.

Қадырғали Жалайырдың жазуына карағанда, Шығай хан жас шағында батырлығымен аты шығып, атақандық шарттарға жайылған. Хакназар ханның билік құрған жылдары оның саясатын қолдап, үйемі соның қасында жүрелі. Бірлық жазба дерек мәліметтерінде Шығайдың есімі Хакназар ханның есімінен кейін жазылып отырады.

1580 жылы Хакназар ханның кенегінен болған қазадан кейін Шығай хан қазақ елінің тағын иемденді. Ол Мауереннахрдағы шибанилік әулет арқасындағы күресте Хакназар ханның

Әнеңит, он родился примерно в первые годы XVI века. В 20-30 годы XVI века, в годы ослабления Казахского ханства из-за внутренних передраз и в боях с внешним врагом погибнет примерно 70 казахских ханов и султанов. Они все являются потомками Жәнібек хана. Имена только нескольких султанов будут упоминаться в связи с событиями последующего периода. Один из них – Шығай хан.

Согласно записям Қадырғали Жалайыр, Шығай хан еще с детства проявил себя смелым, его слава разносилась вокруг. В годы правления Хакназар хана он все время поддерживал его политику, был рядом с ним. Во всех письменных сведениях имя Шығай хана указывается после Хакназар хана.

После внезапной смерти Хакназар хана в 1580 году Шығай хан взошел на престол казахов. В борьбе между династиями шибанидов в Мауереннахр он продолжит политику Хакназар хана. В борьбе Шибанийского

years. He was born around the beginning of the XVI century. In 20-30s of the XVI century, during the weakening of the Kazakh Kingdom died about 70 Kazakh khans and sultans due to internal hassle among themselves and fighting with external enemies. They were all descendants of Jhanibek Khan. Only the names of several sultans were shown in connection with the events of the subsequent period. One of them was Shygay Khan.

According to records of Kadyrgali Zhalaïri, Shygay Khan was famous for his courage from childhood, his fame was spread around. During the reign of Khan Khaknazar he always supported his policy and was near him. In all findings Shygay Khan's name is specified after Khaknazar Khan.

After the sudden death of Khaknazar Khan in 1580 Shygay Khan ascended to the throne of the Kazakhs. In the struggle between dynasties of Shaybanians in Mauerenahr he continued the policy of Khaknazar Khan.

ұстаған бағытын одан әрі жалғастырамы. Шибанилық Абдаллах ханның Ташкент билеушісі Баба сұлтанға қарсы күресінде Шығай хан Бұхара ханына қолдау көрсетеді. 1581 жылы сол үшін Шығай ханға Ходжент өңірі сыйға берілді. 1582 жылы Абдаллах ханның Баба сұлтанға жасаған жорығына Шығай хан мен оның ұлы Тауекел сұлтан да қатысады. Баба сұлтан жеңіліс тауып, ноғайларға қашып барады. Ақыры оны Тауекел сұлтан қолға түсіреді де, басын кесіп алып, Абдаллах ханға сыйға жібереді. 1582 жылы жасы келіп, Шығай хан қайтыс болады. Сүйсі Бұхара манышпазы Күміскентте, Әли атаның жанына қойылады.

Шығай ханның арғында көп ұлдары қалады. Олардың ішінде белгілі болғандары мыналар: Сейітхұл сұлтан, Ондан сұлтан, Алтын-ханым, Тауекел хан, Есім хан, Сабыр бике ханым, Әли сұлтан, Сұлұм сұлтан, Ибрагим сұлтан, Шахим сұлтан. Қазіргі кездегі қазақ халқындағы төрелердің басым бөлігі осы Шығай ханның ұрпақтары болып саналады.

Абдаллах хана против повелителя Ташкента Баба султана Шығай хан оказывает помощь Бухарскому хану. За это в 1581 году Шығай хану будет передан в дар Ходжентский край. В 1582 году в походе Абдаллах хана против Баба султана примет участие Шығай хан и его сын Тауекел султан. Баба султан потерпит поражение и убежит к ногайцам. В конце концов, Тауекел султан возьмет его в плен, отрубив ему голову и отправит ее в качестве подарка Абдаллах хану. В 1582 году Шығай хан умрет от старости. Его похоронят около Бухары в Кумискенте, возле Али ата.

У Шығай хана будет много сыновей. Из них известны следующие: Сейткул султан, Ондан султан, Алтын-ханым, Тауекел хан, Есім хан, Сабыр бике ханым, Али султан, Сұлұм султан, Ибрагим султан, Шахим султан. Преимущественная часть тюрк казахского народа в наше время считаются потомками Шығай хана.

In a battle of Shibanian Abdallah Khan against the ruler of Tashkent Baba Sultan Khan Shygay assisted the Bukhara Khan. In 1581 Khodjent edge was donated to Shygay Khan. In 1582 in a Abdallah Khan's campaign against Baba Sultan, Shygay Khan and his son Tauekel sultan participated as well. Baba Sultan was defeated and fled to the Nogais. Finally, the sultan Tauekel caught him, cut off his head and sent it as a gift to Abdallah Khan. In 1582 Shygay khan died of old age. He was buried near Bukhara in Kumiskent near Ali Ata.

Shygay Khan had many sons. The following sons were known: Seitkul Sultan, Ondan Sultan, Altyn Khanum, Tauekel Khan, Yesim Khan, Sabyr bika Khanum, Ali Sultan, Sulum Sultan, Ibrahim Sultan and Shahim Sultan. The major part of the Kazakh people nowadays are considered to be the descendants of the Shygay Khan.

Тәуекел хан – 1582-1598 жылдардағы қазақ ханы, Шығай ханның ұлы. Анасы – шағатайлық Жақсым бике, одан Тәуекел ханнан басқа, болашақ қазақ ханы – Есім хан және Сабыр бике ханым дүниеге келеді. Хан тағын иеленгенге дейін Тәуекел әкесі Шығай ханның жанында болып, қазақ қоғамындағы беделді сұлтанардың бірі болады. Шығай ханмен бірге Мауереннахр билеушісі Абдаллах ханның Баба сұлтанға қарсы күресіне белсене араласады. 1582 жылы Баба сұлтанды жеңіп, оның басын Абдаллах ханға әкеліп

Тәуекел хан Тауекел хан Tauekel khan

Тауекел хан – казахский хан, он правил в 1582-1598 годы, сын Шығай хана. Мать – шағатайская Жаксым бике. Помимо Тауекел хана она родила будущую казахского хана Есім хана и Сабыр бике ханым. До престола Тауекел хан был рядом с отцом Шығай ханом и являлся одним из авторитетных султанов казахского общества. Вместе с Шығай ханом принимал активное участие в борьбе повелителя Мауереннахр Абдаллах хана против Баба султана. В 1582 году победив Баба султана принесет его голову Абдаллах хану.

Tauekel Khan was Kazakh Khan who ruled in 1582-1598 years, the son of Shygay Khan. His mother was shagataian Zhaksy bika, besides Tauekel Khan she gave a birth to the future Kazakh Khan like Yesim Khan and Sabyr bika Khanum. Before ascending the throne Tauekel Khan was always near his father Shygay Khan and was one of the most authoritative sultans in Kazakh society. Together with Shygay Khan he took an active part in the fight of the Maueren nahr ruler Abdallah Khan against Baba Sultan. In 1582, defeating

береді. Келесі жылы Баба сұлтанының інісі мен ұлын жеңіліске ұшыратады. Абдаллах ханның қарсыластарын жеңу арқылы ол Мауереннахр билеушісінің күшейгенін сезіп, одан бірден қол үзеді. Тәуекел хан әрі бағыр, әрі қолбасшы, әрі мерген болуымен қатар, шебер дипломат та бола білген. Оның билік құрған жылдары Қазақ хандығының ролі көршілес елдерде де артты. Жааба деректерде Тәуекел хан туған інісі Шахмұхаммед сұлтан (Шахим сұлтан) қалмақтардың билеушісі етіп қойса, бір ұлын қырғак тайпалы қарақалпақтарды басқаруға қояды. Тәуекел ханның беделін Шығыс Түркістандағы Моғулия мемлекетінің билеушілері де мойындаған. Ол жақта хан тағына кім отырады деген мәселеде Тәуекел ханның сөзі өтімді болады.

Тәуекел ханға дейін Қазақ хандығының басты қарсыласы – Мауереннахрдағы шибанилық әулеттің болғаны белгілі. Тәуекел хан тұсында да бұл үрліс жалғасады. Кезінде Шығай ханның, одан кейін Тәуекел ханның

В следующем году младший брат Баба султана и его сын потерпел от него поражение. Победив противников Абдаллах хана, он понял, что повелитель Мауереннахра окреп, и сразу порвал с ним отношения. Тауекел хан батыр, командующий, меткий стрелок, также он был отличным дипломатом. В годы его правления роль Казахского ханства усилился и в соседних государственных. Согласно письменным данным, Тауекел хан назначит родного младшего брата Шахмухаммед султана (Шахим султан) повелевать калмыками, а одив из сыновей будет возглавлять каракалпаков, состоящих из сорока племен. Авторитет Тауекел хана признавали и повелители

Тәуекел хан әрі батыр, әрі қолбасшы, әрі мерген болуымен қатар, шебер дипломат та бола білген.

Тәуекел хан батыр, командующий, меткий стрелок, также он был отличным дипломатом.

Taukel Khan was a hero, a commander, a marksman and he was an excellent diplomat.

Sultan Baba brought his head to Abdullah Khan. In the following year, the younger brother of Sultan Baba and his son suffered from a defeat. Defeating the rivals of Abdullah Khan, he realized that the ruler of Mauerennahr became stronger, and immediately broke relations with him. Taukel Khan was a hero, a commander, a marksman and he was an excellent diplomat. During his reign, the role of the Kazakh Kingdom strengthened in neighboring countries. According to written data, Taukel Khan appointed his sibling Shahmuhammad Sultan (Sultan Shahim) to command Kalmyks, and one of his sons to control Karakalpak, consisting of forty tribes. Authority of Taukel Khan was acknowledged by masters of Mogulian state in East Turkistan. In the question of being ascended to the throne, Taukel Khan was influential.

It is known that up to Taukel Khan's reign, main enemy of the Kazakh Kingdom was Shuybanian dynasty in Mauerennahr. During the reign of Khan

Абдаллах ханды қолдауы қазақтарға географиялық жағынан жақын орналасқан Ташкенттің күшеюіне қарсылық ретінде болса, Баба сұлтан мен оның ұлдарының көздері жойылғаннан кейін Тауекел хан Абдаллах ханның өзін қарсы шығады. Ойткені қазақ билеушілері мен мауереннахрлық билеушілер арасындағы күрестің басты себебі – Сырдың орта ағысы бойындағы қалалар мен өңірлерге иелік ету болатын. 1586 жылы Тауекел хан алғаш рет Ташкент өңіріне жорыққа аттанады. Ташкентке барар жолдағы Шаранхана деген жерде мауереннахрлық әскерді тас-талқан етіп жеңеді. Самарқандан көмекке келген әскер ғана Ташкентті аман алып қалады. 1594 жылы Тауекел хан Мәскеуге елші жіберіп, Абдаллахқа қарсы

Моғулского государства в Восточном Туркистане. В вопросе, кто же войдет там на престол слово Тауекел хана имеет вес.

Известно, что до Тауекел хана главным противником Казахского ханства была династия шибанидов в Мауереннахр. И во время правления Тауекел хана эта тенденция продолжится. Если в свое время Шығай хан, потом Тауекел хан поддержали Абдаллах хана чтобы ослабить силы расположенного близко географически Ташкента, то после смерти Баба султана и его сыновей Тауекел хан восстанет против самого Абдаллах хана. Главной причиной войны между казахскими правителями и мауереннахрскими повелителями была за власть в городах и краях, расположенных вдоль среднего русла Сырдарии. В 1586 году Тауекел хан первый раз выйдет в поход на Ташкентский регион. На пути в Ташкент в месте Шаранхана он с блеском одержит победу над мауереннахрскими войсками. И только помощь, прибывшая из Самарканда

Taukel this trend continued. If at the time of Shygay Khan, then Taukel Khan's support to Abdullah Khan weakened the Tashkent forces located geographically near, after the death of Baba Sultan and his sons Taukel Khan would turn against Abdullah Khan himself. The main reason for wars between Kazakh rulers and masters of mauerennahr was a power over the cities and lands along the middle flow of Syrdariya. In 1586 Taukel Khan started a march to the Tashkent region for the first time. On the way to Tashkent in the Sharaphana area he brilliantly took a triumph over mauerennahr warriors. And only help from Samarkand saved

күресу үшін әскери ояқ құрулы. Мәскеуден «огғы қару» алулы және Мәскеудегі Оразмұхаммед сұлғанды босатуды көздейді.

1598 жылы Тауекел хан Орта Азияда қалыптасқан саяси лағларысты пайдаланып, 90 мыңдық қазақ әскерімен Мауереннахрға аттанды. Аз уақыттың ішінде қол қарсылықсыз Яссы, Сайрам, Ташкент, Ахси, Андижан, Самарқанд қалалары алынады. 70 мыңдық қолды өзі басқарып, Бұхара қаласын қоршауға алады. Қала түбінде болған шайқастардың бірінде Тауекел хан ауыр жаракат алады да, қол ұзаймай Ташкентте қайтыс болды.

Тауекел ханның аяқталмай қалған ісін таққа отырған туган інісі - Есім хан шегіне дейін жеткізеді. Қазақ хандығының алғашқы кезеңінен бері Сыр бойындағы қалалар мен өңірлер үшін жүргізілген күрестер Тауекел ханның түсында жеңіспен аяқталды. Оның қаза табуы ғана ол жеңісті заңдаспыруға мүмкіндік бермеді. Оның мұрагері Есім хан Мауереннахрға

спасет Ташкент. В 1594 году Тауекел хан направит посла в Москву, его цель, создать военный союз против Абдаллаха, получить из Москвы «огненное оружие» и освободить из Москвы Оразмухаммед султана.

В 1598 году воспользовавшись политическим кризисом в Средней Азии Тауекел хан вместе с войском из 90 тысяч казахских воинов отправился в Мауереннахр. За очень короткое время без сопротивления он завоеует города Яссы, Сайрам, Ташкент, Ахси, Андижан, Самарканд. Командуя лично 70 тысячным войском он окружит город Бухару. В одном из боев под городом Тауекел хан получит сильное ранение и умрет в Ташкенте.

Дело, которое не смог закончить Тауекел хан доведет до конца его младший родной брат Есім хан, который взойдет на престол. Он, проведенные за города и края на Сырдарье начиная с первого этапа Казахского ханства закончатся победой в период Тауекел хана. Только его смерть не позволил

Tashkent. In 1594 Tauekel Khan sent ambassadors to Moscow to achieve his goal of creating a military alliance against Abdallah, getting from Moscow «fiery weapon» and letting free Orazmuhammed Sultan in Moscow.

In 1598, considering the political crisis in Central Asia Tauekel Khan with an army of 90,000 went to Mauerenahr. In a very short time without any resistance, he pervaded the cities of Jassy, Sairam, Tashkent, Akhsi, Andijan, and Samarkand. Commanding the army of 70,000th he took over the city of Bukhara. In one of the battles in the town Tauekel Khan was injured badly and died in Tashkent.

The case, which was unable to be finished by Tauekel Khan, was ended by his younger brother Yesim Khan, who was ascended to the throne. At the beginning of Kazakh Kingdom period, battles conducted to conquer the cities and regions along the Syr River ran a victory during Tauekel Khan's reign. Only his death did not allow legitimizing this victory. His successor

билікке келген Аштарханилік әулетпен бейбіт келісімге келді. Ол бойынша қазақ әскерлері Бұхары мен Самарқанд жақтан әкетілді, ал Сыр бойындағы қалалардың бәрі және Ташкент қаласы Қазақ хандығының құрамына қалдырылды.

Жаңба деректерде Тауекел ханның жап-жас 3-4 ұлының болғандығы айтылады, бірақ олардың ешқайсысының кейінгі жылдардағы тарихи туралы мәліметтері жок.

узаконить эту победу. Его наследник Есімхан заключил мирное соглашение с династией Аштархани, пришедшим на престол в Мавереннахр. Согласно соглашению, казахские воины уйдут из Бухары и Самарканда, а все города, расположенные вдоль Сырдарьи и город Ташкент останутся в составе Казахского ханства.

В письменных сведениях указывается, что у Тауекел хана было 3-4 малолетних сына, но в истории следующих лет о них нет никаких сведений.

Yesim Khan entered into a settlement agreement with the dynasty Ashtarhani who came to the throne in Mawerennahr. In accordance with the agreement, Kazakh soldiers had to leave Bukhara and Samarkand, and all the cities along the Syr Darya and the city of Tashkent remained in the Kazakh Kingdom.

In written evidence it was indicated that Taukel Khan had 3-4 young sons, but in the history of these years no information was shown.

Есім хан – 1598–1613/14 және 1626/27-1628 жылдардағы қазақ ханы. Ол Тәуекел ханмен бірге Шығай ханның Жақсым бике атты әйелінен туган. Зерттеушілер Шығай ханның он екі ұлы болғанын айтады. Олар мыналар: Сейіткұл сұлтан, Ондан сұлтан, Тәуекел хан, Есім хан, Шахмұхаммед, Әли, Сұлұм, Ибрагим, Шахим, Кучук, Абулай және Бұсайы сұлтандар. Шығай ханның ұлдары арасында Сейіткұл, Ондан, Кучук және Абулай сұлтандардың есімдері әртүрлі оқиғаларға байланысты жазба деректерде кездесіп отырса,

Есім хан ЕСИМ хан Yesim khan

Есім хан – қазақский хан в 1598-1613/14 и 1626/27-1628 годах. Он вместе с Тауекел ханом родился от жены Шығай хана Жақсым бике. Исследователи говорят, что у Шығай хана было двенадцать сыновей. Они: Сейіткұл сұлтан, Ондан сұлтан, Тауекел хан, Есім хан, Шахмұхаммед, Али, Сулум, Ибрагим, Шахим, Кучук, Абулай и Бұсайы сұлтаны. Если среди сыновей Шығай хана имена Сейіткұл, Ондан, Кучук и Абулай султанов и отмечаются в связи с какими-либо событиями, то Тауекел хан и Есім хан имели политическую власть в казахской стране.

Yesim was Kazakh Kingdom's Khan in 1598-1613 /14 and 1626/ 27-1628, respectively. His and Тауекел Khan's mother was Shygay Khan's wife, Zhaksymbika. According to researchers Shygay Khan had twelve sons: Seitkul Sultan, Ondan Sultan, Тауекел Khan, Yesim Khan, Shahmuhammed, Ali Sulum, Ibrahim, Shahim, Kuchuk, Abulay and Busaid sultans. Among the sons of Shygay Khan, names of Seitkul, Ondan, Kuchuk and Abulay sultans were noted in different events, but only Тауекел Khan and Yesim Khan

қазақ елінің саяси тізгінін қолдарына ұстағаны – Тәуекел хан мен Есім хан.

Есім ханның тарихи тұлғасынан бірнеше ерекшеліктерді байқаймыз. Біріншісі – 20-ға жуық қазақ хандары ішінде Қасым хан мен Тәуекел хан секілді ол «Есім ханның ескі жолы» атты заңдар жинағын енгізеді. Екіншісі – оның хандық билікте екі рет болуын жапқызымыз. Басқа елдерде хандық билікте бір тұлғаның екі немесе одан да көп болғаны белгілі, ал қазақ мемлекеті үшін бұл жағдай ерекше болып саналады. Үшінші ерекшелікке – Есім ханнан бастап Ясы қаласы жаңа атауға – Түркістан атауына ие болып, Қазақ хандығының астанасына айналды да, қазақ хандары Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің жанына жерлене бастайды. Сөйтіп, Есім ханнан бастап Түркістан қаласының киелілік маңызымен қатар саяси-әкімшілік және рухани орталық ретіндегі маңызы артады.

1598 жылғы Орта Азиядағы оқиғаларды және соған байланысты Қазақ хандығының жүргізген саясатын

В исторической личности Есім хана мы замечаем несколько особенностей. Первое, из примерно двадцати казахских ханов Есім хан как Касым хан и Тауекел хан создает сборник законов, который называется «Старый путь Есім хана». Второе, он два раза брал в руки ханскую власть. Известно, что в других странах было, что к власти одна личность приходила два или более раз, но для казахского государства эта ситуация была особенной. Третья особенность заключается в том, что начиная с Есім хана город Ясы получил новое название Туркистан и стал столицей Казахского ханства, с этого момента казахских ханов стали хоронить возле мавзолея Кожы Ахмета Ясауи. Итак, начиная с Есім хана наряду с соевым значением, город Туркистан приобретает значение как политически-административный и духовный центр.

В сведениях, описывающих события произошедших в 1598 году в Средней Азии и связанную с этим

...Есім ханнан бастап Ясы қаласы жаңа атауға – Түркістан атауына ие болып, Қазақ хандығының астанасына айналды да, қазақ хандары Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің жанына жерлене бастайды.

...начиная с Есім хана город Ясы получил новое название Туркистан и стал столицей Казахского ханства, с этого момента казахских ханов стали хоронить возле мавзолея Кожы Ахмета Ясауи.

...is that Yesim Khan changed the name of Yasy city to Turkistan and made the capital of the Kazakh Kingdom, from this point on the Kazakh khans started being buried near the mausoleum of Kozha Ahmed Yasau.

had a political power in the Kazakh country.

From the historical figure of Yesim Khan can be noticed a few features. firstly, among 20 Kazakh khans only Yesim Khan created a collection of laws, called «an old way of Yesim Khan» as Kasim Khan and Khan Tauekel. Secondly, he got the Khan's power twice. It is known that in other countries person could come to the throne two or more times, but for

баындайтын деректерде Ёсім сұлтан-ның есімі алғыш рет нақты кездесе бастайды. Бұл кезде Ёсім сұлтан ағасы Тәуекел ханнан кейінгі қазақ қоғамын-дығы ең беделді, ең ағакты сұлтандар-дың бірі болатын. Мынадай дерек оның тұлғалық бейнесін ашады. 1598 жылы Тәуекел хан Бұхараны ала алмай кері шегінгенде, ол ашуланып ағасына мына-дай сипатта хабар жібереді: «Соншама әскермен азғанғай ғана Бұхара әскері-нен шегіну деген ұят нәрсе, егер хан Самарқанға келсе, бұл жақта да Бұ-хара жактығыдай самарқандықтардың бізге бағынбауы мүмкін. Хан шегінісін тоқтатып, кері оралсын, мен оған өз

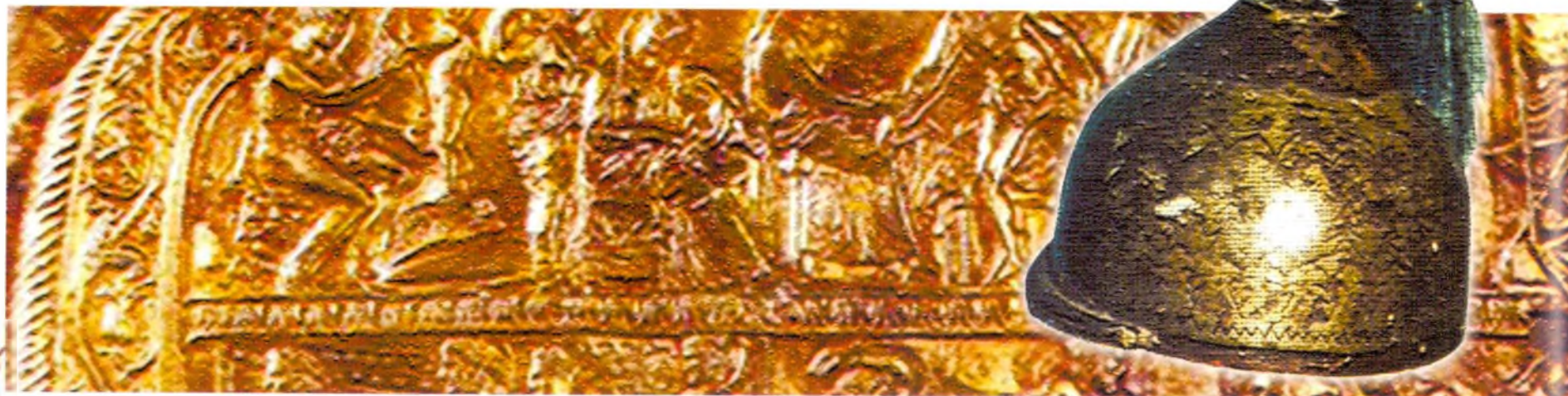

политику, проводимую Казахским ханством, имя Ёсім султана впер-вые начинает конкретно упоминаться. В это время Ёсім султан, после своего брата Тәуекел хана был одним из силь-ных, знатных и влиятельных султанов казахского общества. Вот такие данные полнее раскрывают его образ как лич-ности. В 1598 году, когда Тәуекел хан не сумел захватить Бухару начнет отсту-пать, он в гневе напишет брату письмо следующего характера: «Нужели не стыдно, с таким войском отступать от небольшого Бухарского войска, если хан придет в Самарканд, здесь тоже, как и в Бухаре самаркандцы могут не

the Kazakh state, this situation was special. The third feature is that Yesim Khan changed the name of Yasy city to Turkistan and made the capital of the Kazakh Kingdom, from this point on the Kazakh khans started being buried near the mausoleum of Kozha Ahmed Yasawi. Thus, starting with Yesim Khan the holy value of Turkistan city acquires importance as a political-administrative and religious center.

In the data, describing the events occurred in 1598 in Central

әскерімен қосыламын». Тәуекел хан інісінің кеңесін құп алады да, қайтадан Бұхараға бет алады. Көп ұзамай оған Ысім сұлтан келіп қосылады. Бұхараға да Балхтан көмекке әскери күш келіп жетеді. Екі жақ арасындағы шайқастар қайта жалғасып, бір айдай уақытқа созылады. Соғысушы екі жақ түпкілікті жеңіске жете алмайды. Осындай бір сәтте Тәуекел хан әскерді өзі бастап ұрысқа түседі. Осы шайқаста Тәуекел ханның өзі де ауыр жарақат алады. Хан жараланғаннан кейін қазақ әскерлері Ташкентке оралады. Ал көп ұзамай Тәуекел хан қайтыс болады. Міне, осы дерек мәліметі Ысім ханның қайсарлығын, өжеттілігін, намысшылдығын, табандылығын көрсетеді.

1598 жылы Тәуекел ханнан кейін таққа келген Ысім хан ең алдымен Мауереннахрға қатысты түйінді мәселені шешеді. Нахшбенділік шейхтердің араласуымен қазақ билеушісі мен ортаазиялық билеушілер арасында бейбіт келісімдерге қол жеткізіледі. Бұл деректеріміз – Қазақ хандығының аумағына

подчинится. Пусть хан прекратит отступление и вернется назад, и же со своим войском присоединюсь». Тәуекел хан послушает совет младшего брата, и вернется назад в Бухару. Через некоторое время Ысім султан присоединится к нему и в Бухару успеет прийти военная помощь из Балх. Между двумя сторонами бой будет продолжаться один месяц. Ни одна из сторон не сможет добиться окончательной победы. В один из таких моментов Тәуекел хан сам возглавлял войска, вступит в бой. В этом бою Тәуекел хан получит сильное ранение. После ранения хана казахские войска вернутся в Ташкент. Очень скоро Тәуекел хан умрет. Вот эти данные показывают, что Ысім хан был сильным, волевым, честь для него была дороже всего.

В 1598 году после прихода к власти Ысім хан первым делом решит проблему по Мауереннахр. При участии Нахшбендийских шейхов между казахским повелителем и среднеазиатскими повелителями будет достигнуто

Agia and the related policies to this events pursued by the Kazakh Khanate the name of the Yesim Sultan was specifically mentioned for the first time. At this time, Yesim Sultan was one of the strong, noble and powerful sultans in the Kazakh society after his brother Tauekel Khan. This data fully reveals his image as a person. In 1598, Tauekel Khan failing to capture Bukhara began to recede, he wrote to his brother in anger a letter with the following lines: «Being retreated from tiny Bukhara troops with a giant army is a shame if Khan comes to Samarkand, as in Bukhara Samarkand can stop obeying. Let the Khan stop retreating and come back, I will join with my army.» Tauekel Khan took the advice of his younger brother, and came back to Bukhara. After a while, Yesim Sultan joined him. At that time Bukhara got a military aid from Balkh. Between two sides battle lasted for one month. None of the parties were able to achieve the final victory. In

Түркістан мен Ташкент аймақтарының қосылуы Мауереннахр билеушілерінің заңды түрде мойындағанын көрсетеді. Жасалған келісім-шарт Түркістанды түпкілікті түрде, Ташкентті 200 жылға және Ферғананы уақытша Қазақ хандығының құрамына қосады.

Есім хан билігінің алғашқы кезеңіндегі оқиғалар қарақалпақ тайпаларының бүлігі жағалды. 1603 жылдың күз айында олар шибанилық бір сұлтанлы хан көтеріліс бөлектене бастайды. Екі жақ арасындағы алғашқы ұрыстар сәтсіз болып, қазақ ханы Түркістан, Ташкент, Сайрам қалаларынан айырылады.

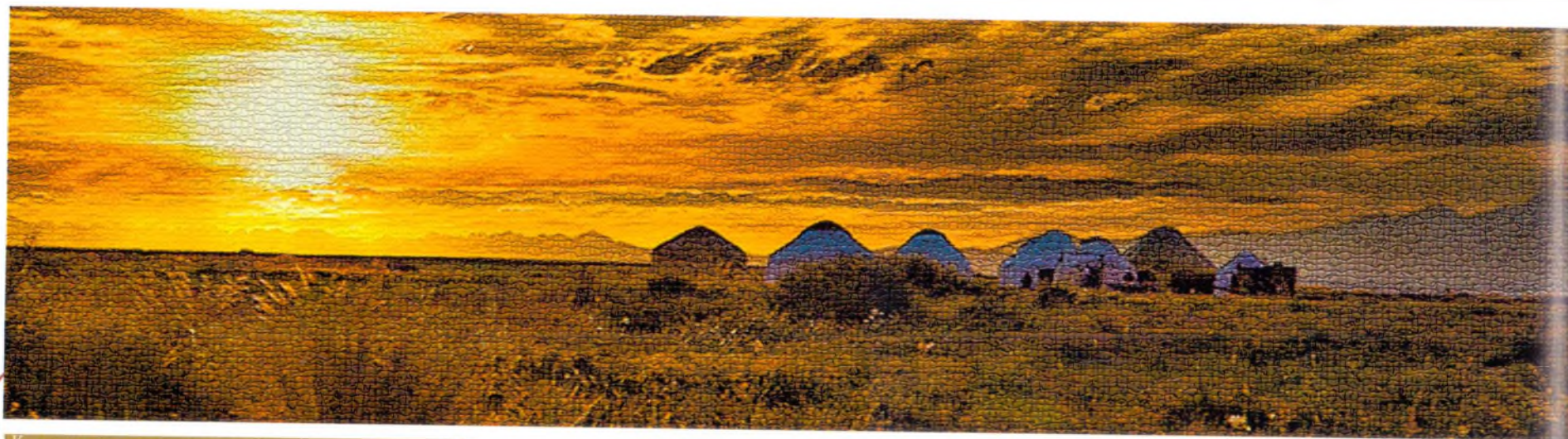
мировое соглашение. Это значит, что повелители Мауереннахр признали законным присоединение регионов Туркестана и Ташкента к территории Казахского ханства. Заключенное соглашение окончательно присоединило Туркестан в состав Казахского ханства, Ташкент на 200 лет и Фергану временно.

К событиям первого периода власти Есім хана относятся митяж среди каракалпакских племен. В 1603 году осенний месяц они возведи в ранг хана одного шибанийского султана началу отделяться. Первым бои

one of those moments Tuucel Khan himself leading the troops started a fight. In this battle Tuucel Khan got badly injured. After being wounded Khan's Kazakh troop returned to Tashkent. Later Tuuekel Khan died. This finding shows that Yesim Khan was strong-willed, dedicated, persistent and proud-spirited.

In 1598, after coming to power Yesim Khan solved the problem of Mauercennahr first. In assistance with Nakhshendian sheikhs between Kazakh and Central Asian rulers was set a settlement agreement. This agreement

Тек 1605 жылы ғана Есім хан каракалпак ханы Жалған Абдиганшарды өлтіріп қана барып, елдің тұтастығы мен бірлігін сақтап қалады.

Қазақ хандығындағы екінші бүлікке қазақ сұлтаны – Тұрсын мұхаммед сұлтанның бүлігін жатқызуға болады. Шамамен, 1613-1614 жылдары аштарханилық Имамқұли ханның қолдауымен Есім ханнан билікті тартып алған Тұрсын хан 13 жылдай Ташкентте хан болып отырады. Ал Есім хан болса Шығыс Түркістандағы шағатайлық хандарға кетуге мәжбүр болады.

Оның өмірінің алты жылы Шығыс Түркістан аумағында өтеді.

XVII ғасырдың басында бұл аумақта да Абд ар-Рашид ханның ұрпақтары арасында тартыстар күшейеді. 1615/16 жылы Түрпан билеушісі Абд ар-Рахим хан Ақсу қамалын басып алу үшін бірнеше рет жорық жасайды, бірақ ешқандай нәтиже бермейді. Сол себепті де ол өзіне одақтас ретінде Есімді шақырады. Ал Есім хан болса, хандық биліктен айырылып,

между сторонами закончатся неудачно и казахский хан потеряет города Туркистан, Ташкент, Сайрам. И только в 1605 году, после того, как Есім хан убьет каракалпакского хана Жалғана Абдиганшара, он сможет сохранить целостность и единство страны.

Второй мятеж в казахском ханстве это мятеж казахского султана – Тұрсын мұхаммед султана. Примерно в 1613-1614 годах при поддержке аштарханийского Имамқұли хана, Тұрсын хан, забравший власть у Есім хана примерно 13 лет будет ханом в Ташкенте. Ал Есім хан вынужден будет уйти к шағатайским ханам Восточного Туркистана. Шесть лет своей жизни он проведет на территории Восточного Туркистана.

В начале XVII века и на этой территории усилится борьба между потомками Абд ар-Рашид хана. В 1615/16 году повелитель Түрпан Абд ар-Рахим хан предпримет несколько походов, чтобы завоевать крепость Ақсу, но все будет безрезультатно

made the rulers of Mawerennahr to recognize a joint of Turkestan and Tashkent to the territory of the Kazakh Kingdom region legitimately. The agreement finally joined Turkestan to the Kazakh Kingdom at all, Tashkent for 200 years and Fergana temporarily.

The events of the first period Yesim Khan's power include mutiny among Karakalpak tribes. In autumn of 1603, they made one shibanian sultan as a king and started rebelling. The first battles between the parties ended badly and Kazakh Khan lost the cities of Turkestan, Tashkent and Sairam. Only in 1605, after Yesim Khan killing the karakalpak Khan Zhalgan Abdigappar, he could keep the integrity and unity of the country.

The second rebellion in the Kazakh Kingdom was the mutiny of Kazakh Sultan - Тұрсын Mohammed. Approximately in 1613-1614, Тұрсын Khan whipped away the power from Yesim Khan and was Tashkent's Khan with the help of ashkhanian Imamkuli

Ташкенттегі Тұрсын ханмен қатынасы өте нашар бол тұратын.

Ғсім хан Шығыс Түркістанда алты жылдай болып, ол жақтағы саяси оқиғаларға белсене араласады. Бірнеше рет Абд ар-Рахим ханмен бірлесіп, Ақсу қамалын немденуге күш салады.

1623/24 жылы Ғсім хан Шығыс Түркістаннан қайтып оралады. Соған карағанда Тұрсын ханмен арадағы қатынасы жақсарды. Тіпті, 1624 жылы Ғсім хан Тұрсын ханның Андижан жорығына қатысады. Бұл жорық қазақ хандары үшін өте сәтті аяқталып, Бұхара әскерлері жеңіліске ұшырайды. Осыдан кейін Ғсім хан Түркістан қаласына орнығады.

1625 жылы болашақ Хиуа ханы, әрі тарихшы Әбілғазы Түркістандағы Ғсім ханға келеді. Бұл туралы ол былайша баяндайды: «Түркістанда Ғсім хан қасында үш ай тұрдым. Ол уақытта қазақтың ханы Тұрсын хан еді, ол Ташкентте тұратын еді, Түркістанға келді. Ғсім хан оны кере барды, мені есік алдына қойып, өзі барып Тұрсын ханға

Поэтому в качестве союзника он пригласит к себе Ғсім хана. А у Ғсім хана, потерявшего власть, отношения между Тұрсын ханом в Ташкенте будут очень плохими.

Будучи в Восточном Туркистане шесть лет, Ғсім хан примет активное участие в политических событиях, происходящих там. Несколько раз он приложит силы вместе с Абд ар-Рахим ханом попытается завоевать крепость Ақсу.

В 1623/24 году Ғсім хан вернется на Восточного Туркистана. Видимо, у него улучшатся отношения между Тұрсын ханом. В 1624 году Ғсім хан даже будет участвовать в походе Тұрсын хана против Андижана. Этот поход очень удачно закончится для казахских ханов, воины Бухары потерпят поражение. После этого Ғсім хан дислоцируется в городе Туркистан.

В 1625 году будущий Хиуа хан и историк Әбілғазы придет в Туркистан к Ғсім хану. Это событие он описывает так: «В Туркистане жил около Ғсім

Khan. So, Yesim Khan was forced to leave the Eastern Turkistan to shagalaian khans. Six years of his life he spent in East Turkistan.

At the beginning of XVII century, intensified the struggle in the area between the descendants of Abd ar-Rashid Khan. In 1615/16, the master of Turpan Abdur - Rahim Khan started several campaigns to conquer the fortress of Aqsu, but was for vain. Therefore, as an ally he invited Yesim Khan. Losing the power, the relationships between Yesim Khan and Tursyn Khan in Tashkent became too bad.

Being in East Turkistan for six years, Yesim Khan took an active part in political events taking place there. Several times he put his forces together with Abd ar-Rahim Khan and trying to conquer the fortress Aqsu.

In the 1623/24 year Yesim Khan returned from East Turkistan. Apparently, he maintained a good relationship with Tursyn Khan. In 1624, Yesim Khan even

көрініс қылып, қайтып келіп, менің қолымнан жетектеп алып барды. Тұрсын ханға: «Бұл – Йадгар хан ұлы Әбілғазы, еш уақытта бізге бұл жамбағаттан кісі келіп қонақ болған жоқ еді, бізден барғандар көп болар, бұл Сіздің қызметіңізде болғаны жақсы», - деді. Тұрсын хан: «Жақсы, сенің айтқаның болсын» деп өзімен бірге Ташкентке алып кетті. Ташкентте Тұрсын хан қасында екі жыл тұрдым. Екі жылдан соң Ысім хан Тұрсын ханды өлтірді.

Ысім ханның Тұрсын ханды өлтіруі 1627 жылы болады. Ол туралы деректе былай делінеді: «Сол жылы (1626/27

хана три месяца. Тогда казахским ханом был Турсын хан, он жил в Ташкенте и приехал в Туркистан. Ысім хан пошел повидать его, оставив меня около дверей, вначале сам показался Турсын хану, вернулся, взял меня за руку, пошел и сказал Турсын хану: «Этот сын Йадгар хана Абылғазы, никогда у нас не было гостей отсюда, наверняка, поехавших от нас к ним было много, поэтому было бы хорошо, если бы он побыл у вас на службе». Турсын хан сказал: «Хорошо, пусть будет так, как ты скажешь», и он забрал меня вместе

participated in the Tursyn Khan's campaign against Andijan. This outcome of this campaign was favourable for the Kazakh khans, as Bukhara warriors were defeated. After that, Yesim Khan settled down in Turkistan.

In 1625, the future Niya Khan and historian Abylgazy came to Yesim Khan in Turkistan. This event was described by him as «I lived with Yesim Khan for three months in Turkistan. At that time, Kazakh Khan was Tursyn, living in Tashkent he once arrived in Turkistan. Yesim Khan went to see him, leaving me near the door. At first, he returned and took me to Tursyn Khan and told him: «This is Yadgar Khan's son Abilgazy, we have never had visitors from his place, for sure, but our people went a lot, so it would be nice if got him at your service.» Tursyn Khan said, «Well, let it be as you say,» and he took me with him to Tashkent. In Tashkent, I lived with Tursyn Khan for about two years. After two years Yesim Khan killed Tursyn Khan».

жыл) Ысім сұлтан қалмақтарға жорық жасауға шешім қабылдайды. Ол «туы астына бүкіл алаш әскерін басқа да қоластындағы ұлыс адамдарын, Тұрсынға қарайтын қатағанның бір бөлігін жиып, Моголстанның бір шетіне аттанады да, қалмақтарға шабуыл жасап, оларды тонауға ұшыратады. Осы кезде Тұрсын сұлтан көптен бері өзінің басты саяси қарсыласын жоюды көздеп жүрген болатын. Ол тез әскер жасақтап, Түркістанның бір жерінде орналасқан Ысім ханның Ордасын талқандап, ондағы адамдарды қыруды көздейді. Оның адамдары Ордаға бас салып, көп адамдарды қырады да, Ысімнің әйелдері мен балаларын, барлық қызметшілерімен Ташкентке алып кетеді. Жеңіске мәсаттанған Тұрсын хан Ысімнің көзін біржолата жою үшін «оның жорықтап оралар жолын күзетіп, тұтқиылдан ұстамақ болады». Осы мақсатты жүзеге асыру үшін ол өз әскерімен Ысімге қарсы аттанады. Екі жақ Сайрам түбінде

с собой в Ташкент. В Ташкенте в два года прожил около Турсын хана. После двух лет Ысім хан убил его».

Ысім хан ұбыет Турсын хана в 1627 году. Про это в данных указано так: «В том году (1626/27) Ысім султан примет решение пойти в поход против калмыков. Под свое знамя он соберет все войско народа, других народов, бывших в подчинении, часть людей катагана, подчинившихся Турсыну и отправится в сторону Моголстана, совершив нападение на калмыков, ограбит их.

В это время Турсын султан долгое время пытался уничтожить своего главного политического противника. Он быстро формирует войско, его цель – разгромить Орду Ысім хана, расположенную в одном месте Туркистана, уничтожить людей. Его люди нападут на Орду, убьют там много людей, жен Ысім хана, детей со всей прислугой заберут в Ташкент. Опьяненный победой Турсын хан чтобы полностью уничтожить Ысім хана будет подстергать

Yesim Khan killed Tursyn Khan in 1627. In findings it is stated that «in that year (1626/27) Yesim Sultan decided to go on a campaign against the Kalmyks. Under his control, he gathered the army of all ulus people including all alash, some Tursyn's Katagan people, and went to Mogolstan attacked and robbed the Kalmyks.»

At this time, the Sultan Tursyn was trying to destroy his main political opponent for a long time. He aimed to quickly generate an army and to defeat the Yesim Khan Orda, located in Turkistan, destroying the people. His men attacked the Orda, killed a lot of people, while wives, children and all the servants of Yesim Khan were taken to Tashkent. Being delighted with victory Tursyn Khan desired to defeat Yesim Khan completely and planned to wait for him on the way back to catch him suddenly. In order to realize his plans gathering his army went against Yesim Khan. The two sides met in Sairam Tursyn Khan was

кәзәссәлі Түрсын жеңіліс тауып, Ташкентке қарай шегінеді. Екі қазақ ханының Ташкент түбінде екінші ұрысы болды да, Түрсын хан әскері жеңіліс табылды, ал Түрсын ханының өзі қаза тапты. Оны оған жақын адамдарының бірі өлтірді. Есім хан Түрсын ханының басын кесіп алып, Бұхарға ханы Имамқұл ханға жібереді. Ол қасітіне Бұхарға билеушісі Есім ханға Түркістан, Ташкент және тағы басқа қалалар мен оқи мекендерді басқаруға хан жарлығын шығарады.

его на обратной дороге, попытается неожиданно на него напасть. С этой целью он вместе со своим войском отправится против Есім хана. Две стороны встретятся у Сайрама. Түрсын хан потерпит поражение. Будет отступать в Ташкент. Около Ташкента произойдет вторая битва двух казахских ханов, войска Түрсын хана потерпит поражение. Сам Түрсын хан погибнет в бою. Его убьет один из приближенных к нему своих людей. Есім хан отрубив

defeated and went back to Tashkent. The second battle of two Kazakh khans took place near Tashkent. The troops of Tursyn Khan were defeated and Tursyn Khan himself died there. He was killed by one of his closest people. Yesim Khan cut off Tursyn Khan's head and sent it to Bukhara's khan Imamkul Khan. In his turn, the lord of Bukhara issued a decree that Turkistan, Tashkent and other cities, towns to be ruled by Yesim Khan.

Есім хан Тұрсын ханды өлтіргеннен кейін Түркістанға қайтып оралады. Онда ол бір жылдай өмір сүріп, келесі 1628 жылы шамамен 70 жасқа қараған шағында қайтыс болды. Оның денесі Қожа Ахмет Йасауи кесенесі жанына қойылып, қабірінің басына кішігірім мавзолей салынды.

Деректерде Есім ханның тек үш ұлының есімі ғана айтылады, қалғандары жөнінде мәліметтер жоқ. Оның ұлдары: Жәнібек сұлтан, Жәңгір хан (Жахангер) және Сырлық сұлтан. Есім ханнан кейін тақты оның ұлдары Жәнібек, одан кейін Жәңгір хандар басқарады.

голову Тұрсын хана, отправил ее Бухарскому хану Имамкул хану. В свою очередь повелитель Бухары издает указ, согласно которому Туркистан, Ташкент и другие города, населенные пункты перейдут под управление Есім хана.

Есім хан убив Тұрсын хана, возвращается в Туркистан. Там он проживает один год, в следующем, примерно в 1628 году в возрасте 70 лет он умер. Его похоронят возле мавзолея Кожа Ахмета Йасауи, на могилку установят небольшой мавзолей.

В сведениях упоминается только о трех сыновьях Есім хана, о других данных нет. Его сыновья: Жанибек султан, Жангир хан (Жахангер) и Сырлық султан. После Есім хана его сыновья Жанибек, а потом Жангир хан будут править ханством.

Yesim Khan returned to Turkistan killing Tursyn Khan. There he lived for a year, in 1628 at age of about 70, he died. He was buried near the mausoleum of Kozha Ahmed Yasaui and a small mausoleum was built to honor him.

In the findings only three sons of Yesim Khan Zhanibek sultan, Zhangir (Zhahanger) Khan and Syrdak Sultan are stated, no data about others. After Yesim Khan's reign first ascended to the throne Zhanibek khan and then Zhangir Khan.

Тұрсын хан – 1613/14–1626/27 жылдардағы қазақ ханы. Оның толық есімі – Тұрсын Мұхаммед. Әкесінің есімі - Жалым сұлтан (Жалмұхаммед болуы да мүмкін). XVI ғасырдың 70-80-ші жылдарындағы оқиғаларды баяндайтын кейбір жазба деректерде Жалым сұлтанның есімі Хакназар ханмен, Шығай сұлтанмен қатар кездесіп отырды. Соған қарағанда ол осы жылдары қазақ қоғамындағы ең беделді 2-3 тұлғаның бірі болған. 1580 жылы сәуір айында Жалым сұлтан, оның екі ұлы және Хакназар ханның екі ұлы

Тұрсын хан Турсын хан Tursyn khan

Тұрсын хан был қазақским ханом в 1613/14–1626/27 годах. Его полное имя – Турсын Мухаммед. Имя отца – Жалым султан (возможно и Жалмухаммед). В некоторых письменных сведениях, описывающих события 70-80 годов XVI века имя Жалым султана упоминается наряду с именами Хакназар хана, Шығай султана. Видимо, он в эти годы был одним из влиятельных 2-3 султанов того времени. В 1580 году в апреле Жалым султан, его два сына, также два сына Хакназар хана погибли в месте Шапап хана от руки

Tursyn Khan was a Kazakh Khan from 1613 / 14 to 1626 / 27 respectively. His full name is Tursyn Muhammad and father's name is Zhalym Sultan (and possibly Zhalmuhammed). In some manuscripts describing the events of the 70-80s of the XVI century, the name of the Sultan Zhalym was mentioned along with the names of Khaknazar Khan and Shygyay Sultan. Apparently, in these years, he was one of the most influential 2-3 people of that time. In April of 1580, Zhalym Sultan, his two sons and two sons of Khaknazar Khan were killed in

Шарап хана деген жерде Раба сұлтанның қолынан қаза табады. Ал Жалым сұлтанның кімнен тарайтындығы әлі күнге дейін белгісіз. Бір кітаптарда оны Шығай ханның ұлы деп жазса, ал екінші бір кітаптарда ол Қасым ханның ұлы делінеді. Анығы сол, ол – Жәнібек ханның тоғыз ұлының біреуінен тарайды. Үлгіше нақты деректер табылып жатса, оның әкесінің есімі анықтала жатар.

1598 жылғы Тауекел ханның Мауереннахрға жорығынан кейін Қазақ хандығы мен аштарханилік әулет арасында жасалған келісім бойынша Сырдың орта ағысы бойындағы қалалардың бәрі және Ташкент қаласы мен аймағы қазақтардың қолына өтеді. Жалым сұлтанның ұлы Тұрсын сұлтан Ташкенттің билеушісі болып тағайындалады. Мауереннахрдағы аштарханилік әулеттің үшінші ханы Имамқұл хан (1611–1642 жж.) сол жылдардағы күшті Қазақ хандығын әлсірету үшін оған қарсы ішкі іріту тәсілін қолданады, басқаша айтқанда, Түркістандағы Ғсім ханға

Раба сұлтанға. До сих пор неизвестно, от кого происходит Жалым султан.

В одной книге пишут, что он сын Шығай хана, в других что он сын Касым хана. Ясно одно, он потомок одного из девяти сыновей Жәнібек хана. Если в будущем найдутся конкретные сведения, имя его отца будет установлено.

В 1598 году после похода Тауекел хана на Мауереннахр, согласно договору, заключенного между Казахским ханством и аштарханийской династией, все города, расположенные вдоль среднего русла Сырдарьи, город Ташкент и его территория переходят к казахам. Сына Жалым султана Тұрсын султана назначают повелителем Ташкента. Третий хан аштарханийской династии Мауереннахра Имамқұл хан (1611–1642 годы), чтобы ослабить мощное в те времена Казахское ханство, используют методы дестабилизации ситуации внутри страны, другими словами, Ғсім хана, проживающего в Туркестане сталкивают с Тұрсын султаном, который был в Ташкенте

the place called Sharap khana by Raba Sultan. The ancestors of Zhalym sultan are still unknown. In one book it was written that he was Shygay Khan's son, while in other books he was stated as the son of Kasim Khan. The fact that is he is a descendant of one of the nine sons of Zhanibek Khan. If in the future appears specific information, his father's name will be identified.

In 1598, after Tauekel Khan's campaign to Maucennahr, according to the agreement signed between the Kazakh Kingdom and ashtarhanian dynasty, all the cities along the middle flow of Syrdarya, Tashkent city and its territory were transferred to the Kazakhs. Zhalym Sultan the son of Tursyn Sultan was appointed as a Tashkent Khan. Third Khan of ashtarhanian dynasty Imamkul Khan (1611-1642 years) in Maurennahr, in order to weaken the power of Kazakh Kingdom, used methods of destabilized situation in the country which caused inner feud, i.e., he made Tursyn Khan who ruled Tashkent

қарсы Ташкенттегі Тұрсын сұлтанды айдап салады. Ол үшін владимен Тұрсын сұлтанға қолдау көрсетіп, оны хан деп мойындауы қажет болады. 1613/14 жылы Имамқұли ханның ойы жүзеге асады. Хан лауазымын иеленген Тұрсын өз атынан ақша соқтырып, Ташкент аймағынан тұрғындарынан баж салығы мен хараж салығын жинай бастайды. Ақыры оның бұл әркеттері Есім хан скеуі арасындағы текетіреске алып келеді. Есім хан 1616 жылы амалсыздан Шығыс Түркістан жаққа кетуге мәжбүр болады. Осылайша, Тұрсын хан Қызақ хандығының жеке дара билеушісіне айналады.

Зерттеушілер Тұрсын ханды өте қығал, атакқұмар және айлакер адам деп бағалайды. Ол қажет кезге 100 мыңға дейін әскер шығара алатын болған. Көршілес елдердің билеушілері одан қатты сескеніп тұратын болыпты. Әбден күшейіп алған Тұрсын хан өзі билікке әжелген Имамқұли ханға қарсы шыға бастайды. 1623 жылы ол Бұхара ханының әскерін Мауереннахрдан

Хан лауазымын иеленген Тұрсын өз атынан ақша соқтырып, Ташкент аймағының тұрғындарынан баж салығы мен хараж салығын жинай бастайды.

Добившись должности хана, Тұрсын начнет чеканить монеты от своего имени, начнется сбор от жителей Ташкентского региона в виде налога и налога хараж.

Having a position of khan Tursyn began to mint coins on his own name, started collecting taxes like bazzh and harazh from the locals of Tashkent region.

Для этого сперва надо будет оказать поддержку Турсыну и призвать его ханом. В 1613/14 году цель Имамқұли хана будет достигнута. Добившись должности хана, Тұрсын начнет чеканить монеты от своего имени, начнется сбор от жителей Ташкентского региона в виде налога и налога хараж. В конце концов эти его действия приведут к противостоянию с Есім ханом. Есім хан в 1616 году будет вынужден уехать в Восточный Туркестан. Таким образом Тұрсын хан превратится в единоличного повелителя Кызақского хандыга.

Исследователи отмечают, что Тұрсын хан был очень жестоким, хитрым и плеслованным.

against Yesim Khan who ruled Turkestan. To carry out this hostility he first had to support and recognize Tursyn Khan as a khan. In 1613/14, the goal of Imamkuli Khan was achieved. Having a position of khan Tursyn began to mint coins on his own name, started collecting taxes like bazzh and harazh from the locals of Tashkent region. Finally, these actions led him to a confrontation with Yesim Khan. Yesim Khan in 1616 was forced to move to East Turkistan. Thus, Tursyn Khan became a sole ruler of the Kazakh Kingdom.

The researchers note that Tursyn Khan was very cruel, cunning and concealed. If necessary, he could make one hundred thousand soldiers' army. Khans of the neighbouring states were scared of him. Strengthening his power Tursyn Khan began to rebel against Imamkuli Khan, who gave him the power. In 1623 he won Maurennahr troops of Bukhara khan. For this campaign was invited Yesim Khan as well, who was at that time in East Turkistan. Apparently,

жеңіліске ұшырағалы. Бұл жорыққа Шығыс Түркістанда жүрген Ысім хан шақырылып, қатыстырылады. Соған қарағанда, Имамқұли ханға қарсы күресу үшін Тұрсын хан Ысім ханмен арадағы қағынасын жөндемек болған сияқты. Ысім ханға Түркістан қаласы қайтарылып беріледі. Бірақ та Тұрсын ханның Ысім ханға деген жылы көзқарасы ұзаққа созылмай, бірден салқындай бастайды. 1625 жылы болашақ Хиуа ханы, әрі тарихшы Әбілғазы Түркістанданы Ысім ханға келгені жөнінде былай дейді: «Түркістанда Ысім хан қасында үш ай тұрдым. Ол уақытта қазақтың ханы Тұрсын хан еді, ол Ташкентте тұрағын еді, Түркістанға келді. Ысім хан оны көре барды, мені есік алдына қойып, өзі барып Тұрсын ханға көрініс қылып, қайғып келіп, менің қолымнан жетектеп алып барды. Тұрсын ханға: «Бұл – Йәдіғар хан ұлы Әбілғазы, еш уақытта бізге бұл жамағаттан кісі келіп қонақ болған жоқ еді, бізден барғандар көп болар, бұл Сіздің қызметіңізде болғаны жақсы», - деді. Тұрсын хан: «Жақсы,

При необходимости он мог выставить до ста тысяч воинов. Повелители соседних государств сильно опасались его. Усилив свои позиции, Турсын хан стал выступать против Имамкули хана, который привел его к власти. В 1623 году он в Мауереннахр победит войска Вухарского хана. В этот поход будет приглашен и Ысім хан, который находился в это время в Восточном Туркестане. Видимо, для того чтобы выступить против Имамкули хана Турсын хан пытался уладить отношения с Ысім ханом. Ысім хану возвратят город Туркистан. Однако, Турсын хан не будет считать долгу теплых отношений к Ысім хану и сразу охладит свое отношение к нему.

В 1625 году будущий хан Хиуы и историк Абылғазы придет в Туркистан к Ысім хану. Это событие он описывает так: «В Туркистане жил около Ысім хана три месяца. Тогда казахским ханом был Турсын хан, он жил в Ташкенте и приехал в Туркистан. Ысім хан пошел повидать его, оставив меня

in order to oppose Imamkuli, 'Iursyn Khan tried to maintain relations with Yesim Khan. Turkistan city was returned to Yesim Khan. However, 'Iursyn Khans warm relations with Yesim Khan did not last for a long, but immediately started to cool.

In 1625, the future Hiwa Khan and historian Abylgazi came to Yesim Khan in Turkistan. This event he described as «I lived with Yesim Khan for three months

сенің айтқаның болсын» деп өзімен бірге Ташкентке алып кетті. Ташкентте Тұрсын хан қасында екі жыл тұрдым. Екі жылдан соң Есім хан Тұрсын ханды өлтірді» (Дәл осы оқиға туралы 88-89 беттерде де баяндалған).

Есім хан туралы баяндағанымызда оның Тұрсын ханды қалай өлтіргені туралы айтып өткендіктен, оны бұл жерде қайталап жатпаймыз.

Жазаба деректерде Тұрсын ханның үш ұлы болғандығы айтылады. Олар – Мұхаммед сұлтан, Шахсейіт сұлтан және Бакы сұлтан. Бұл ұлардың өздері де, кейіннен олардың ұрпақтары да қазақ тағын иеленген емес.

Қазақ хандары

около джерей, впрочем сам показався Тұрсын хану, вернулся, взял меня за руку, поцел и сказал Тұрсын хану: «Это сын Ядгар хана Абилгазы, никогда у нас не было гостей отсюда, наверняка, поехавших от нас к ним было много, поэтому было бы хорошо, если бы он побыл у вас на службе». Тұрсын хан сказал: «Хорошо, пусть будет так, как ты скажешь», и он забрал меня вместе с собой в Ташкент. В Ташкенте я два года прожил около Тұрсын хана. После двух лет Есім хан убил его». (Об этом повествуется также на 88-90 стр.).

Когда мы рассказывали про Есім хана, мы описали, как он убил Тұрсын хана, поэтому повторять об этом не будем.

В письменных сведениях указывается, что у Тұрсын хана было три сына, Мухаммед султан, Шахсейіт султан и Бакы султан. Ни один из этих сыновей, а потом и их потомки не правили ханским престолом.

in Turkistan. At that time, Kazakh Khan was Tursyn. Living in Tashkent he once arrived in Turkistan. Yesim Khan went to see him, leaving me near the door. At first, he returned and took me to Tursyn Khan and told him: «This is Yadgar Khan's son Abilgazy. We have never had visitors from his place, for sure, but our people have been a lot, so it would be nice if he got him at your service». Tursyn Khan said, «Well, let it be as you say» and he took me with him to Tashkent. In Tashkent, I lived with Tursyn Khan for about two years. After two years Yesim Khan killed Tursyn Khan».

When we were describing an article about Yesim Khan, we told about how he killed Tursyn Khan, so there is no need to repeat.

Written evidence indicated that Tursyn Khan had three sons, Mohammed Sultan, Sultan, Shahseyit Sultan and Baki Sultan. None of these children and none of their descendants ruled imperial throne.

Жәнібек хан — шамамен 1628 – 1645 жылдардағы қазақ ханы. Есім ханның үлкен ұлы, әкесінен соң хан тағын иеленген. Қазақ тарихында Жәнібек ханның есімі ұзақ жылдар бойы ұмытылып келді. Оның басты себебіне Жәнібек хан есімінің жазба деректерге бұрмаланып жазылуы және бұрмаланған деректерді кейінгі зерттеушілердің қате түсіндіруі жатса керек. XVII ғасырдың 30-шы жылдарындағы қазақ-жоңғар соғыстарын баяндаған орыс дерегінде Жәнібек ханның есімі «Яныбек» деп жазылады да,

Жәнібек хан Жанибек хан Zhanibek khan

Жанибек хан был қазақским ханом примерно в 1628 – 1645 годах. Он старший сын Есім хана, после отца унаследовал его трон. В казахской истории имя Жанибек хана долгое время было забыто. Главная причина этого видимо в том, что имя Жанибек хана было искажено в письменных данных, а потом исследователи ошибочно объясняли эти фальсифицированные сведения. В русских сведениях, в которых описаны события, войны казах-жонгаров в 30-е годы XVII века имя Жаныбек хана пишется как Яныбек, исследователи исправляли

Zhanibek was a Kazakh khan between 1628 and 1645. He was the eldest son of Yesim Khan, after his father he inherited his throne. In Kazakh history Zhanibek Khan was forgotten for a long time. The main reason, probably, is that the name of Zhanibek Khan was misrepresented in the written data, and then the researchers mistakenly explained these falsified information. In the Russian data, which described the events of the war between Kazakh and Zhongar in 30s of the XVII century, the Zhanibek Khan's name is written

зерттеушілер оны түзетін – «Янгир» деп оқиды. Сөйтіп оны Есім ханның ұлдарының бірі – Жәңгір (Жахангер) есімімен байланыстырады. Осылайша, Жәнібек ханның есімі қазақ тарихынан ұмытылады. Тек соңғы жылдардағы зерттеулерде Жәнібек ханның тұлғасы қайта қарастырыла бастады. Кейбір зерттеушілер тіпті Жәнібек ханды – II Жәнібек хан деп атайды.

Жәнібек хан жөніндегі алғашқы мәліметтер шынғис деректерінде кездеседі. XVII ғасырдың басында Маусреннахрдағы аштарханилық әулеттің өкілдерінің бірі – Имамқұли сұлтан билікке таласқан кезде оны қолдаған қазақ сұлтандарының бірі – Есім хан ұлы Жәнібек сұлтан болды. Имамқұли хан билікке келгеннен кейін өзін қолдаған қазақ сұлтандарына иеліктер береді. Жәнібек сұлтанға Сағардж аймағы тиесілі.

Алғашқы қазақ-жонғар соғысының 1635 жылы басталғаны белгілі. Және ол соғыс бірнеше жылға созылады. Осы соғыс барысындағы шайқастардың бірінде қазақтар жеңіледі.

читтали как «Янгир». И связывают его имя с именем одного из сыновей Есім хана – Жангиром (Жахангер). Таким образом, имя Жанибек хана в казахской истории начнет забываться. И только в последние годы в исследованиях личность Жанибек хана начнет рассматриваться вновь. Некоторые исследователи даже называли Жанибек хана – II Жанибек ханом.

Первые сведения о Жанибек хане встречаются в восточных данных. В начале XVII века, когда один из представителей аштарханинской династии в Маусреннахр – Имамкули султан будет бороться за власть, его поддержит один из казахских султанов – сын Есім хана Жанибек султан. После прихода к власти Имамкули хан даст земли казахским султанам, которые поддержали его. Жанибек султану достанется регион Сагардж.

Известно, что первая война между казахами и жонгарами началась в 1635 году. Это война продлится несколько лет. В этой войне в одной из боев казахи потерпят поражение, казахский султан Жангир (в русских сведениях – Янгир патша)

as "Yanybek", researchers corrected and read as «Yangir.» And his name is associated with the name of one of the sons of Yesim Khan - Zhanagir (Zhahanger). Thus, the name of Zhanibek Khan in Kazakh history started to be forgotten. Only in recent years the personality of Zhanibek Khan started to be reconsidered. Some researchers even called Zhanibek Khan as II Janibek Khan.

The first information about Zhanibek Khan was found in eastern data. In the beginning of the XVII century, when one of the representatives of ashtarhanian dynasty in Mauerennahr, Imamkuli Sultan fought for power, he was supported by one of the Kazakh sultans, Yesim Khan's son Zhanibek sultan. After coming to power Imamkuli Khan gifted lands for Kazakh sultans who supported him and Zhanibek Sultan was presented Sagardj region.

It is known that the first war between the Kazakhs and Zhongars began in 1635, which lasted for several years. In one of the battles Kazakhs

тауып, қазақ сұлтаны Жәңгір (орыс дерегінде – Янги́р царевич) жау қолына түткінің түселі. Ал ол кездегі қазақ ханы Жәнібекті орыс деректері «Яныбек царь» деп жазады. 1639 жылғы орыс дерегі кезекті бір шайқас туралы айта келіп, жонгардың Далай тайшы атты көсемінің «Қазақ Ордасының патшасы Жәнібекке қарсы» (Казачьи Орды против Яныбека царя) жорық жасағаны туралы баян етеді. 1640 жылғы және 1643 жылғы қазақ-жонгар қатынастарын баяндайтын дерек мәліметтерінде Жәңгірге қатысты мәселелер баяндалады да, оларда оның сұлтан (царевич) лауазымымен көрсетеді. Соған қарағанда бұл жылдары Жәңгірдің атасы Жәнібек хан әлі билікте отырған деуге болады.

Жәнібек ханның нақты қай жылы қайтыс болғаны белгісіз, тек оны шама-лап қана айтуға болады. 1643-44 жылғы қазақ-жонгар шайқастарында оның көзі тірі. Зерттеушілер оның інісі Жәңгірді XVII ғасырдың 40-шы жылдарының ортасында хан тағын иеленген деп

попадает в плен к врагам. Русские данные того времени пишут про казахского хана Жанибека как «Яныбек царь». В 1639 году русские сведения, рассказывая об одном очередном бое пишут о походе вождя жонгаров Далай тайши против «царя Жанибека Казахской Орды» (Казачьи Орды против Яныбека царя). В сведениях, описывающих казах-жонгарские отношения в 1640 и 1643 годах рассказываются вещи, имеющие отношение к Жангиру, там тоже его указывают как султана (царевич). Поэтому можно сказать, что в эти годы брат Жангира Жанибек хан все еще находился у власти.

Точный год смерти Жанибек хана неизвестен, об этом можно говорить только примерно. В боях 1643-44 годов между казахами и жонгарами он еще жив.

were defeated, Kazakh Sultan Zhangir (in Russian sources stated as Yangir 'Tsarevich) was captured by enemies. In Russian findings Kazakh khan Zhanibek's name was stated as «Yanybek 'Tsar.» In 1639, in the Russian findings one of fights was described as 'the campaign was led by Zhongar leader Dalai Taishi against the «Kazak Ordas king Zhanibek» (Cossack Orda against Yanybek king). In the data, describing the Kazakh-Zhongars relations in 1640 and 1643 respectively was referred to Zhangir, but he was pointed as Sultan (Prince). Therefore, we can say that in these years Zhangir's brother Janibek Khan had still power.

The exact year of Zhanibek Khan's death is unknown, this can be

еспейді. Соған қарағанда Жәнібек хан 1645 жылы қайтыс болған. Оның денесі Түркістан қаласындағы Қожа Ахмет Яссауи кесенесі жанында жерленген. Ал оның ұлдары туралы ешқандай мәлімет жоқ.

Қорыға келе айтарымыз, тірі кезінде бар билікті иеленсе де, жұлдыздай жарқырамаған, жалындап жанбаған тұлға қайтыс болғаннан кейін бірте-бірте көмескіленіп, тіпті мүлде көрінбей қалуы мүмкін. Бұл қағида тура Жәнібек ханға қатысты айтылған секілді.

Тірі кезінде бар билікті иеленсе де, жұлдыздай жарқырамаған, жалындап жанбаған тұлға қайтыс болғаннан кейін бірте-бірте көмескіленіп, тіпті мүлде көрінбей қалуы мүмкін. Бұл қағида тура Жәнібек ханға қатысты айтылған секілді.

Личности, которые в свое время имели всю власть, но не засияли яркой звездой, после смерти могли вообще остаться забытыми, этот принцип как будто прямо относится и к Жанибек хану.

We want to note that the person who did not shine as the brightest star while having all the power in his life can even be obscured after his death. This principle seems to be directly related to Zhanibek Khan.

Исследователи считают, что его брат Жангир в середине 40-ых годов XVII века был на троне. Видимо, Жанибек хан умер в 1645 году. Его похоронили в городе Туркестан возле мавзолея Кожы Ахмета Яссауи. Сведений же об его сыновьях нет.

В заключении хотим отметить, что личности, которые в свое время имели всю власть, но не засияли яркой звездой, после смерти могли вообще остаться забытыми, этот принцип как будто прямо относится и к Жанибек хану.

only predicted. In the battle between Kazakhs and Zhongars in 1643-44 he was still alive. Researchers believe that his brother Zhanqir in the mid 40s XVII century was on the throne. Obviously, Zhanibek Khan died in 1645. He was buried in the city of Turkestan near a mausoleum of Kozha Ahmed Yassau. There is no information about his sons.

In conclusion, we want to note that the person who did not shine as the brightest star while having all the power in his life can even be obscured after his death. This principle seems to be directly related to Zhanibek Khan.

Жәңгір хан – Есім ханның тарихта белгілі үш ұлының бірі. Есім ханның үлкен ұлы - Жәнібек сұлтан, екіншісі – Жәңгір хан, ал үшінші ұлы – Сырдақ сұлтан. Жәңгірдің шын есімі – Жахангер, парсыша ол сөз «әлемді бағындырушы, билеуші» деген мағына береді. Қазақ халқы Жәңгір ханды - «Салқам Жәңгір» деп атаған.

Жәңгір ханның есімі деректерде алғаш рет XVII ғасырдың 30-шы жылдарының ортасындағы оқиғаларда «сұлтан» лауазымымен кездеседі.

Жәңгір хан Жангир хан Zhangir khan

Жангир хан один из трех сыновей Есім хана, известных в истории. Старший сын Есім хана – Жанибек сұлтан, второй – Жангир хан, а третий сын – Сырдақ сұлтан. Настоящее имя Жангир – Жахангер, по персидски это слово означает «покоритель, властелин мира». Казахский народ называл Жангир хана – «Салқам Жангир».

Имя Жангир хана впервые упоминается в данных касательно событий середины 30 годов XVII века, его называют султаном. Он участвует в походе на Ташкент в 1634 году.

Zhangir Khan is one of the three sons of Yesim Khan, known in history. The oldest son of Yesim Khan was Janibek Sultan, the second was Zhangir Khan, and the third son was Syrdak sultan. Zhangir's real name was Zhahanger, in Persian the word means «conqueror, master of the world». Kazakh people called Zhangir Khan as «Moody Zhangir.»

Zhangir Khan's name was first mentioned in the findings related to the events of 30s of the XVII century. he was stated as Sultan. He was

Ол 1634 жылы Ташкентке жасаған жорыққа қатысады.

1635 жылдың 19 шілдесінде орыс тілінде жазылған бір деректе жонгар билеушісі Батыр хонтайшының 1635 жылдың қыс айларында Қазақ Ордасына аттандығы, ол Қазақ Ордасы адамдарының ойраттарға жорыққа шыққандығы, екі жақтың бір-бірімен кездесіп қалып, үлкен шайқастың болғандығы, ойраттардың жеңіске жеткендігі, Есім ханның ұлы Жәңгір сұлтанның (деректе Яншир царевич деп жазылды – Б.К.) тұтқынға алынғандығы және қазіргі кезде ол сұлтанның жонгарлардың қолында екендігі айтылады. Зерттеушілер Жәңгір сұлтанның жонгар тұтқыннан қалай босап шыққанын әлі күнге дейін дұрыс түсінілір алмай жүр.

Батыр хонтайшы ішкі саяси өмірде орталықтандырылған хандық билікті нығайту саясатын жүргізсе, кейбір жергілікті тайпа көсемдері орталық хандық билікке бағынбауға, өздерінің феодалдық дербестігін сақтап

В одних данных, написанных на русском языке 19 июля 1635 года упоминается, что жонгарский повелитель Батыр хонтайшы в зимние месяцы 1635 года отправился в поход на Казахскую Орду. Люди же Казахской Орды вышли в поход против ойратов, о том, что две стороны повстречались, и между ними был большой бой, о том, что победили ойраты, о том, что сын Есім хана Яншир султан (в данных написано Яншир царевич – Б.К.) попал в плен и в данный момент этот султан находится в руках у жонгаров. Исследователи до сих пор не могут правильно объяснить, как освободился из плена жонгар Яншир султан.

Батыр хонтайшы во внутренней политической жизни вел политику усиления централизованного ханского правления, некоторые местные вожди племён пытались не подчиниться ханской власти, хотели сохранить свою феодальную персональность. В Жонгарии образуется феодальная группа, настроенная против Батыра хонтайшы. Именно враждебность между хонтайшы

Жәңгірдің шын есімі – Жахангер, парсыша ол сөз «әлемді бағындырушы, билеуші» деген мағына береді.

Настоящее имя Жангира – Жахангер, по персидски это слово означает «покоритель, властелин мира».

Zhangir's real name was Zhahanger, in Persian the word means «conqueror, master of the world».

involved in a campaign to Tashkent in 1634.

In some findings written in Russian language of 19 July 1635 the following information was mentioned: Zhongar Khan Batur hontayshy in winter of 1635 had a campaign to the Kazakh Orda. Kazakh people also went on a campaign against the Oirat, that the two sides met and they had a big fight between each other which was won by Oirats, that Yesim Khans son Zhangir Sultan (in the findings he was written as Yangir Prince – B.K.) was captured and the sultan was in the hands of the Zhongar up to that moment.

калуға тырысады. Жонғарияда Батыр хонтайшыға қарсы феодалдар тобы пайда болады. Міне, хонтайшы мен оған қарсы топ арасындағы қайшылық Жәңгір сұлтанның жонғар тұтқыннан босап шығуына әсер етеді. Ойрат чулғанның (құрылғай) басқарған хошоуыт тайпасының көсемі Байбағас тайшының туған інісі Хүндүлен тайшы – Батыр хонтайшы билігінің күшеюіне бірден-бір қарсы тұрған тұлға болатын. Сол себепті де ол хонтайшының көптеген іс-әрекеттеріне кейде ашық, кейде жабық түрде қарсылықтар көрсетіп отырады. Соның бірі – 1643 жылғы Батыр хонтайшының қазақтарға қарсы жорыққа шығу туралы бастамасына қарсы шығып, жорыққа қатыспай қою.

1644 жылы Батыр хонтайшымен әңгімелескен орыс елшісі Гильянинің есебінде хонтайшы өзінің жауы деп Хүндүлен тайшы мен Далай тайшының ұлдарын, Жәңгір сұлтан мен Жалантос батырды санайтынын, Хүндүлен тайшының Жәңгірді қолдан отыратынын және тайшы оны таңдаулы ұлы

и группой настроенной против него и повлияла на освобождение Жангир султана из жонгарского плена. Молой младший брат правителя Ойрат чулган (құрылғай), вождя племени хошоуыт Байбагаса тайшы Хундулен тайшы был одной из личностей, воспротивившихся усилению власти Батыра хонтайшы. Поэтому он иногда открыто, иногда тайно высказывал сопротивление действиям хонтайшы. Он выступил против инициативы Батыра хонтайшы выйти в поход против казахов в 1643 году, сам он так и не принял участие в этом походе.

В отчете русского посла Гильяни, беседовавшего в 1644 году с Батыр хонтайшы указывается, что хонтайшы своими иршами считает Хундулена тайшы, сыновей Далай тайшы, Жангир султана и Жалантос батыра, считает, что Хундулен тайшы поддерживает Жангир хана и считает его названным сыном. Эти данные объясняют, как Жангир хан смог благополучно освободиться из плена жонгар.

Таким образом, в 1635 году Жангир хан, освободившись из плена жонгар благодаря им самим благополучно

Researchers still cannot properly explain how Zhangir Sultan freed from Zhonggar captivity.

Batyr hontayshy in the internal politics pursued a policy of strengthening the central Khan's reign; however, some local tribal leaders tried to disobey the Khan's power and wanted to preserve their feudal freedom. In Zhongariya was formed feudal groups opposing Batyr hontayshy. The hostility between hontayshy and feudal groups was the cause of the release of Sultan Zhangir from Zhongars' captivity. The younger brother of the hoshouyt tribe ruler Baibagas tayshy, who ruled Oirat chulga (kuryltay), Hundulen Taisha was one of the individuals who opposed the increase of Batyra hontayshy's power. So he sometimes openly, sometimes secretly took actions of resistance against hontayshy. He opposed the Batyr hontayshy's initiative campaign against the Kazakhs in 1643 and he did not take a part in that campaign.

(названный сын) деп санайтындығын білдіреді. Осы мәлімет Жәңгірдің жоңғар тұтқынынан аман-есен босаушылығының себебін түсіндіреді.

Осылайша, Жәңгір сұлтан 1635 жылы жоңғар тұтқынынан жоңғарлардың өз қолымен босап, туған еліне аман-сау оралады, жоңғар тайшыларының арсынан өзіне одақтастар тауып қайтады. Бұл одақтастықтың оған 1643 жылғы Батыр хонтайшы әскерімен шайқасында көп көмегі тиеді.

1643 жылдың қысында Батыр хонтайшы қазақтарға қарсы кезекті жорығын 50 мың әскермен бастап,

возвращается на родину, у него теперь будут союзники среди жонгарских тайшы, этот союз очень поможет ему в бою против воинов Батыра хонтайшы в 1643 году.

В 1643 году зимой Батыр хонтайшы предпримет очередной поход против казихов, у него будет 50 тысяч воинов, эта битва продолжится до середины лета 1644 года. Союзники Жәңгір хана Хундулен тайшы, сыновья Далай тайшы откажутся принимать участие в походе.

Жәңгір сұлтан әзіресе уақыт направиение похода Батыра хонтайшы

G.Ilin, Russian ambassador, who talked to Batur hontayshy in 1644, stated in his report that hontayshy considered the sons of Mundulen Taishy and Dalai taishy, Zhangir Sultan and Zhulantosdyr as his enemies and believed that Mundulen Taishy supported Zhangir Khan and used to call him as his favorite. These data explains how Zhangir Khan was able to escape safely from Zhongar captivity.

Thus, in 1635 Zhangir Khan freed from captivity of Zhongar by Zhongars themselves and returned home safely, and he found allies among Zhongarian

ол 1644 жылдың жазының ортасына дейін созылады. Бұл жорыққа Жоңгірдің одақтастары Хундулен тайшы, Далай тайшының ұлдары қағысудан бас тартқан.

Жоңгір сұлтан Батыр хонгайшының жорық бағытын да алдын-ала біліп, оларға қарсы тұратын ыңғайлы жерді таңдап тә улады. Самарқандығы досы Жалантос батырға да хабар жібереді. Оәі 600 адамдық әскерімен жау әскеріне қарсы аттанып кетеді. Жоңғар әскерінің бағытындағы тар тау шапқалының ішінде окоп қаздырып, онда мылтықпен қаруланған 300 жасағын қалдырады да, оәі қалған әскерімен

и выберет удобное место для оказания сопротивления. Долгут звать и в Самарканд, другу Жалантос батыру. Сам с войнами из 600 человек выступит против врага. Он вярост окопн на тесной горе, на пути жоңгарских воинов, там оставит 300 воинов с ружьями, с остальным войском спрячется в камнях на противоположной стороне. Когда воины Хонгайшы приблизятся к сидевшим в окопах, 300 воинов Жоңгиря будут в них стрелять, враг отступит. Со второй стороны сам султан пойдет в нападение. Из за того, что сопка на горе будет очень узкой, калмыкские воины не смогут воспользоваться своим преимуществом, то есть численностью

'Taishy as well. This alliance helped him in battle against the warriors of Balyr hontayshy in 1643.

In winter of 1643 Balyr hontayshy started campaign against the Kazakhs with 50,000 soldiers and the battle continued until mid-summer of 1644. Allies of Zhongir Khan, Hundulen 'Taishy's and Dalai 'Taishy's sons, refused to take part in the campaign.

Zhangir Sultan knew the direction of the campaign of Balyra hontayshy in advance and chose a convenient place to put up resistance. He sent a message to his friend Zhalantos Balyr in Samarkand, and with 600 soldiers went against the enemy himself. He

қарсы беттегі тастардың артына жасырылады. Хонтайшы әскері оқонтайшыларға жақындағанда Жәңгірдің 300 жасағы оларға оқ ұғып бетін қайтарды. Екінші жақтан сұлтанның өзі соққы береді. Шатқалдың өге тарлығынан қалмақ әскері сандық артықшылығын пайдалана алмайды, маневр жасауға мүмкіндіктері болмайды. Батыр хонтайшы екі рет шабуыл жасийды, бірақ ол скеуі де сшқандай нәтиже бермейді. Сол кезде Самарқан әкімі Жалантос батырдың 20 мыңдық әскері де келіп жетеді. 10 мыңдай адамынан айырылған жонғар әскері кері шегінуден басқа амал таппайды. Бұл соғыс Жәңгір сұлтанның атақ-абыройы мен беделін қалай асқақатса, Батыр хонтайшының беделіне зор нұқсан келтіреді.

Жәңгір таққа шамамен 1645 жылы атасы Жәнібек хан қайтыс болғаннан кейін келді.

Егерде Жәңгір билікке келгенге дейінгі сұлтандық дәрежелегі қызметінің басты бағыты шығыстағы жонғарларға қарсы күрес болса, енді

воинов, у них не будет возможности делать маневры. Батыр хонтайшы еще два раза пойдет в наступление, но безрезультатно. В это время подоспел и 20 тысяч воинов акима Самарканда Жалантос батыра. Потеряв примерно 10 тысяч человек, жонгирские воины вынуждены будут отступить. Эта война укрепит авторитет Жәңгір сұлтана, его имя будет прославлять, авторитету же Батыра хонтайшы будет нанесен серьезный урон.

Жәңгір хан взошел на трон после смерти в 1645 году брата Жәнібек хана.

Если до прихода во власть Жәңгір как сұлтан все силы направлял против жонгаров на западе, то теперь в статусе хана в его обязанности входили все направления, касающиеся внутренней-внешней жизни казахской страны. Для борьбы с жонгарами, он установит союзы с династией аштархани в Мауереннахр, с представителями шатайской династии в Восточном Туркестане. Мирные отношения, которые установил Жәңгір хан с династией аштарханидов укрепит его роль с собственными узлами.

dug trenches on the close mountain, on the way of zhongar soldiers leaving there 300 soldiers with guns and hiding with the rest of the army himself in the rocks on the opposite side. When the soldiers of Hontayshiy came near to trenches, 300 soldiers of Zhangir started shooting them, the enemy retreated. On the second turn, the Sultan attacked them himself. Due to the fact that the hill on the mountain was very narrow, Kalmyk soldiers were not able to take advantage of the number benefits of soldiers and they could not do maneuvers. Batur hontayshiy attacked twice, but was not successful. At that time with 20 thousand soldiers Samarkand akim Zhalantos batur joined them. Losing about 10 thousand people, zhongar warriors decided to retreat. While this war strengthened the authority and glorified the name of Zhangir Sultan, the authority of Batur hontayshiy was severely damaged.

Zhangir Khan ascended to the throne after the death of his brother Zhanibek Khan in 1645.

хан мәртебесіндегі міндетіне қазақ елінің ішкі-сыртқы өміріне қатысты барлық бағыттағы мәселелер екенді. Жонғарға қарсы күрессу үшін ол Мауереннахрдағы аштарханилар әулетімен, Шығыс Түркістандағы шағатайлық әулет өкілдерімен одақтасады. Жәңгір ханның аштарханилық әулетімен жүргізген бейбіт қатынастары туыстық байланыстармен нығайтылды.

Жәңгір ханның билігі тұсында Қазақ хандығы Шығыс Түркістандағы моғол билеушілерімен де жақсы қатынастар жүргізеді. Аз уақыт ішінде Жәңгір хан мен шағатайлық моғол ханы Абдаллахтың арасына 5-6 еліні барып кайтады. Алғашқы елшілікті Шығыс Түркістанға Жәңгір хан жібереді. Келесі бір елшілікке Жәңгір хан өз ұлдарының бірі, болашақ қазақ ханы Тауке сұлтанға Шығыс Түркістанға аттандырады. Жәңгір ханның моғол билеушілеріне қысқа уақыт ішінде бірнеше елшілік жіберуінің басты себебіне – Жонғарияға қарсы одақ құру болды. Осы одақтың арқасында Жонғария 1652 жылға дейін қазақ еліне соғыс аша алмайды.

В период правления Жәңгір хана Кавказское ханство установит хорошие отношения и с моғолскими правителями Восточного Туркестана. Он короткий период между Жәңгір ханом и шағатайским моғолским ханом Абдаллахом послы съездят 5-6 раз. Первой посольство в Восточный Туркестан отправит Жәңгір хан. В следующее посольство Жәңгір хан направит одного из своих сыновей, будущего казахского хана Тауке султана в Восточный Туркестан. Причиной того, что за короткий период Жәңгір хан отправил сразу несколько посольств является необходимость создания союза против Жонғарии. Из за этого союза Жонғария до 1652 года не решится начать войну.

Поход против казахов Жәңгір хантайшы состителсі только в 1652 году. Против него Жәңгір хан будучи сам у руководства выставит казахское войско. В следствии указания, что в этой войне Жәңгір хана убавет 17 летний сын союзника Батыр хантайшы, вождя племени хонюит – Палдим

If before coming to power Zhungir Sultan directed all the forces against Zhongar in the west, after into the status of Khan he had to include all inner-outer life problems of Kazakh country. He established alliances with the ashtarhani dynasty in Mauerenahr, with representatives of shagatai Dynasty in East Turkistan to combat Zhongar. The peaceful relations established with the ashtarhani dynasty were strengthened by family ties.

During the reign of Zhangir Khan Kazakh Kingdom established good relations with the mogul rulers of the East Turkistan. In a short period Zhangir Khan and shagataian mogul ruler Abdallah had ambassadors between each other 5-6 times. First ambassadors were sent in East Turkistan by Zhangir Khan. Zhangir Khan sent one of his sons, the future Kazakh khan Tauke sultan as an ambassador to East Turkistan. The reason that in a short period Zhangir Khan sent several embassies was a need of establishing

Батыр хонтайшының қазақтарға келесі жорығы тек 1652 жылы жүзеге асады. Оған қарсы Жәңгір ханның өзі қазақ әскерін бастап шығады. Деректер осы соғыста Жәңгір ханды Батыр хонтайшының одақтасы, хошшоуыт тайпасының көсемінің 17 жасар ұлы Галдамның өлтіріліні ғана айтады.

Елі мен жерін қорғуда ат үстінен түспеген Жәңгір хан нағыз ерлердей қан майданда қаза табады. Елі оны құрметпен, Түркістандағы Қожа Ахмет Массәуи кесенесі жанына қояды.

Жәңгір ханның тарихта белгілі екі қызы және үш ұлы болған. Екі қызының бірі – аштарханилық Абд ал-Азиз ханға, екіншісі, Қазақ ханым атты қызы – Шығыс Түркістандағы шағатайлық Абдоллах ханның ұлы Жолбарыс ханға ұзатылады.

Жәңгір ханның ұлдарының үлкені – Апақ(Абак) сұлтан. Ол Жәңгір ханның тұсында оның қазақ елшілігі құрамында Шығыс Түркістанға барып қайтады. Келесі ұлдарының бірі – Тәуекел сұлтан. Ол қазақ тарихында – Тәуекел хан.

Жәңгір ханның моғол билеушілеріне қысқа уақыт ішінде бірнеше елшілік жіберуінің басты себебіне – Жоңғарияға қарсы одақ құру болды. Осы одақтың арқасында Жоңғария 1652 жылға дейін қазақ еліне соғыс аша алмайды.

Причиной того, что за короткий период Жангир хан отправил сразу несколько посольств является необходимость создания союза против Жонгарии. Из за этого союз а Жонгария до 1652 года не решится начать войну.

The reason that in a short period Zhangir Khan sent several embassies was a need of establishing an alliance against Zhongariya. Due to this union Zhongariya could not dare to start a war until 1652.

В борьбе за народ и землю Жангир хан не покидал седла. он и умрет как настоящий воин на поле битвы. Народ окажет ему почести, его похоронят в Туркистане возле мавзолея Кожа Ахмета Массәуи.

У Жангир хана было две дочери и три сына, которые оставили свой след в истории. Одна из дочерей выйдет замуж за аштарханиского хана Абд ал-Азиз хана, вторая, которую звали Казах ханым станет женой Жолбарыс хана, сына шағатайского Абдоллах хана в Восточном Туркистане.

Старший сын Жангир хана – Апақ(Абак) султан. При правлении

an alliance against Zhongariya. Due to this union Zhongariya could not dare to start a war until 1652.

Batyr hontayshy held the campaign against the Kazakhs only in 1652. Zhangir Khan exposed Kazakh army himself against him. According to findings, in this war Zhangir Khan killed the leader of hoshouyt tribe, Galdam, Batir hontayshys 17 year old son.

Protecting the people and the land, Zhangir Khan died as a heroic warrior on the battlefield. Being honored he was buried in a mausoleum of Kozha Ahmed Yassaui near Turkistan.

Zhangir Khan had two daughters and three sons as it is marked in history. One of the daughters married to ashkharhanian Abd al-Aziz Khan, the second, named Kazakh Khanum married to shagataian Abdollah Khans son Zholbarys Khan in East Turkistan.

The eldest son of Zhangir Khan was Apak (Abak) Sultan. During the reign of Zhangir Khan, he escorted a part of the Kazakh Embassy to East Turkistan.

Әз Тәуке деген есіммен қалады. Тәуке де әкесінің хандық билігі тұсында алғаш рет қазақ елшілігімен Шығыс Түркістанға барған. Ш.Құдайбердіұлы Жангір ханның тағы бір ұлының есімін атайды. Оның есімі – Ұалибақи. Ол Үргеніштегі Қайып ханның қызынан туған делінеді. Қалмақ әйелден туған Тәуке әкесінен соң таққа отырғанда, оған өкпелеген Ұалибақи Үргеніштегі Қайып ханға кетіп қалған еді делінеді. Ал XVIII ғасырда осы Ұалибақынның ұрпағы атақты Абылай хан қазақ тарихының төрінен ойып өз орнын алады.

Жангір хана он в составе казахского посольства съездив в Восточный Туркестан. Один из следующих сыновей – Таукекел султан. Он останется в казахской истории как – Тауке хан. Аз Тәуке. И Тауке при праправнучи отца первый раз вместе с казахским посольством съездив в Восточный Туркестан. Ш.Құдайбердіұлы также называет еще одного сына Жангір хана. Его зовут – Ұалибақи. Гоним, что он родился от дочери ургенешского Қайып хана. После отца, когда на трон взошел Тауке, рожденный от калмакской жены, обидевшись на него Ұалибақи ушел в Үргенеш к Қайып хану. А в XVIII веке именно потомок Ұалибақи знаменитый Абылай хан займет достойное место в казахской истории.

Another son was Taukel Sultan. His name remained in Kazakh history as Tauke Khan or Az Tauke. Tauke went to East Turkistan together with the Kazakh Embassy for the first time during the reign of his father as well. Sh. Kudayberdyuly stated in his writings another Zhangir Khan's son's name, Ualibaki. It is said that he was Kaiyp Khan's daughter's son in Urgenish. After his father, when Tauke, whose mother was kalmakian wife, ascended to the throne, Ualibaki took offence and went to Urgenishi to Kaiyp Khan. In XVIII century, the descendant of the famous Ualibaki, Abylay Khan had his great place in Kazakh history.

Тәуке хан – 1680–1715 жылдардағы қазақ ханы, Жәңгір ханның ұлы. Оның толық есімі – Тәуекел-Мұхаммед батыр хан. Тәуке хан Жәңгір ханның қалмақ әйелінен туған. Ол шамамен 1635 жылдан кейін дүниеге келген. Тәуке хан тарихта алғаш рет 1650 жылдардың басында көріне бастайды. Жәңгір хан жонғарларға қарсы күресу үшін Шығыс Түркістандағы шағатайлық билеушілерге жіберген елшілігінің біріне жас Тәуке сұлтанды қосады. Бұл кезде Тәукенің жасы әлі 20-ға толмаған болатын.

Тәуке хан

Тауке хан

Tauke khan

Тауке хан был қазақским ханом в 1680–1715 годы, сын Жәңгір хана. Полное его имя – Тауекел-Мухаммед батыр хан. Тауке хан родился от калмыкской жены Жәңгір хана. Он родился примерно после 1635 года. В истории Тауке хан впервые упоминается в начале 1650 годов. Жәңгір хан, чтобы бороться против жонгаров отправил в Восточный Туркестан к шағатайским правителям в составе одного из посольств и своего молодого сына Тауке. Тауке тогда не было еще и двадцати лет. То, что Жәңгір хан в составе

Tauke Khan was Kazakh Khan between 1680 and 1715, Zhanger Khan's son. His full name is Taukel Mohammed Batyr Khan. Tauke Khan's mother was Zhanger Khan's Kalmyk wife. He was born after about 1635 year. In the history, Tauke Khan was first mentioned at the beginning of 1650s. The young Zhanger Khan's son Tauke was listed in one of the embassies for a fighting against Zhonggar to shagatay rulers in East Turkistan. At that time Tauke was not twenty years old yet. The thing that Zhanger Khan sent a very young Tauke as part of the embassy should be considered as an

Тәуке ханның 30 жылдан астам билігі тұсындағы ішкі, сыртқы саясатының басты мақсаты – қазақ ұлтының бірлігі мен қазақ жерінің тұтастығын сақтау болды.

За время более 30-летнего правления Тауке хана главной целью во внутренней и внешней политике было сохранение единства казахской нации и целостности казахской земли.

Khan Tauke's main inner and foreign policy was to preserve the unity of Kazakh people and integrity of the Kazakh land during his more than 30-year reign.

Жәңгір ханның жап-жас Тәукегі елшілік құрамына қосуды мемлекеттік маңызды істерге жас шарықан баулуы деп қабылдаған жөн.

1652 жылы Жәңгір хан қажы тапқаннан кейін қазақ тағын кімнің иеленгені белгісіз. Тіпті одан кейінгі 28 жыл бойы кімдердің хан болғаны тарихымызда жұмбақ болып отыр. Ал Тәуке хандық билікке 1680 жылы келіп, оны 35 жыл бойы басқарды.

Тәуке ханның 30 жылдан астам билігі тұсындағы ішкі, сыртқы саясатының басты мақсаты – қазақ ұлтының бірлігі мен қазақ жерінің тұтастығын сақтау болды. Осы бағытта

посольства отправил совсем молодого Тауке следует рассматривать, что Жангір хан с ранних лет пытался приобщить его к делам государственной важности.

После смерти Жангір хана в 1652 году неизвестно, кто был на казахском троне. Даже последующие 28 лет остаются для нас загадкой, мы не знаем, кто во это время был ханом. Тауке хан пришел к власти в 1680 году и правил 35 лет.

За время более 30-летнего правления Тауке хана главной целью во внутренней и внешней политике было сохранение единства казахской нации и целостности казахской земли. В этом направлении одним из больших его трудов считается выпуск сборника законов «Жеты жарғы» и внедрение его в жизнь. Согласно легенде, по инициативе Тауке хана для упорядочения всех отношений в казахском обществе, основанных на правовые принципы, для переориентации старых законов требованиям нового времени

effort to carry on the affairs of national importance from his early years.

It is unknown who ascended to the Kazakh throne after the death of Zhanger Khan in 1652. Even a 28 year period remains as a mystery to us, we do not know the Khans of that time. Tauke Khan came to throne in 1680 and ruled for 35 years.

Khan Tauke's main inner and foreign policy was to preserve the unity of Kazakh people and integrity of the Kazakh land during his more than 30-year reign. In this regard, as one of his greatest works is considered to be the issue of the collection of laws «Zhety zhargy» and its usage in practice. According to legend, by Tauke Khan's initiation was organized all relations in the Kazakh society based on legal principles. For the reorientation of the old laws with the requirements of modern times, the famous Bies of three hordes, ұғын Төле би, аргын Қазыбек би, алшын Айтеке би, including other Bies gathered at the site called Kultobe and discussed each law of «Zhety zhargy» individually conducting argumentative

оның жүзеге асырған ең ірі шарасына «Жеті жарғы» атты заңдар жинағын шығарып, өмірге енгізуі жатиды. Аңыз бойынша Тәуке ханның бастамасымен қазақ қоғамындағы барлық қатынастарды белгілі бір құқықтық принциптер негізінде реттеу үшін, бұрынғы заңдарды жаңа заман талаптарына сай бейімдеу үшін үш жүздің атақты билері – үйсін Төле би, арғын Қазыбек би және алшын Әйтеке би, сондай-ақ тағы басқа белгілі билер Күлтөбе деген жерде бас қосып, «Жеті жарғының» әрбір бабын жеке-жеке таллап, қызу айтыстарғыстарға түсіп күп сайын жиып өткізген екен. Содан бері ел аузында «Күлтөбенің басында күнде жиын» деген сөз қалған.

Тәуке ханның жарлығымен «Жеті жарғы» заңдық күшіне иелі де, халық оны «Тәуке ханның «Жеті жарғысы» деп атап кетеді.

Батыр хонтайшының кіші ұлы Галдан 1670 жылы билікке келіп, негізгі қарсыластарын жеңеді де, жске дара билеушіге айналады. Содан кейін оның көрші елдерге және Қазақ хандығына

знаменитые бии трех жузов –үйсын Төле би, арғын Қазыбек би и алшын Айтөке би, также другие бии собрались в месте под названием Култобе. Они обслуживали каждую статью «Жеты жаргы» по отдельности, много спорили, вообще, каждый день проводили собрание. С тех времен в народе осталось выражение «На Култобе каждый день собрание».

Согласно указу Тәуке хана «Жеты жаргы» приобретает силу закона, в народе будут называть «Жеты жаргы Тәуке хана».

Младший сын Батыра хонтайш-Галдан в 1670 году придет к власти, победит основных соперников и станет самостоятельным правителем. После этого начнутся его грабительские и завоевывающие походы на соседние страны и Казахское ханство. В 1678 году он воспользовавшись политическим кризисом в Восточном Туркестане подмет под себя эту территорию. А начиная с 1680 года Галдан совершит походы на города и территории

meetings every day. Since then, there is a saying «every day is a meeting in Kullobe.»

According to the decree of Tauke Khan, «Zhety zhargy» had a legitimate power, being called «Zhety zhargy of Tlauke Khan.»

In 1670, Batur hontayshys younger son Galdan came to power and winning the main rivals became an independent ruler. After that, he started his looting and campaigns to neighboring countries and the Kazakh Kingdom. In 1678, he took advantage of the political crisis in East Turkistan and conquered the territory. From 1680 Galdan organized campaigns to Central Asia and South Kazakhstan cities and regions. In 1681-1684 in the battle for the city Sairam, kishi Zhuzas batur Aituly Tileu Batur together with his youngest son Zhodayak batur perished in one of the battles. In accordance with a decree of Tlauke Khan, they were buried in the main Kazakh city Turkistan, near the mausoleum of Kozha Ahmet Yassauli.

Although Zhongar conquered the city Sairam and destroyed it, they could not continue to move their attack further.

чоңаушылық, басқыншылық жорықтары басталады. 1678 жылы ол Шығыс Түркістандағы саяси дағдарысты пайдаланып, аумақты бағындырады. Ал 1680 жылдан бастап Паллан Орта Азия мен Сіпүстік Қазақстанның қалалары мен аймақтарына жорықтар жасайды. 1681–1684 жылдары Сайрам қаласы үшін шайқаста Кіші жүздің батыры Айтулы Тілеу батыр кіші ұлы Жолдық батырмен бірігіп көзге түсіп, шайқастардың бірінде әкесі-балалы батырлар қаза табады. Тәукедің жарлығымен олардың денелері қазақтың бас қаласы – Түркістанда, Қожа Ахмет Йассауи кесенесі жанына жерленген.

Жоңғарлар Сайрам қаласын алып, оны қирапқанымен шабуыл бағытыш одан әрі тереңдетіс алмайды. Оған басты себеп, қазақтар тарапынан қатты қарсылықтардың болуы жағалы.

1697 жылы Сенгіенің ұлы Цеван Рабтан билікке келді де, қазақ-жоңғар қапынасындағы жағдай күрт өзгереді. 1680–1715 жылдар аралығында тек жоңғарлар тарапынан қазақтарға қарсы 1698, 1711-12, 1714, 1715 жылдары ірі ірі

Средней Азии и Южного Казахстана. В 1681–1684 годы в бою за город Сайрам батыр Младшего жуза Айтулы Тілеу батыр вместе с младшим сыном Жолдық батыром прохват себя, в одном из боев батыры отец и сын погибнут. Согласно указу Тауке хана их похоронят в главном казахском городе Туркистанс, возле мавзолея Кожа Ахмета Йассауи.

Хотя жоңғары и завоевали город Сайрам, раздробили его, они не смогли дальше продвигаться вперед. Главная причина в том, что что казахи оказывали сильное сопротивление.

В 1697 году к власти придет сын Сенгіена Цеван Рабтан, отношения между казахами и жоңғарами кардинально изменятся. В 1680–1715 годах только со стороны жоңғаров на казахов будут организованы масштабные походы, эти походы 1698, 1711-12, 1714, 1715 годов. Причина в том, что эсми Халка на востоке Жоңғарии исрешили во владения династии Цинь, теперь жоңғарам очень нужны были новые земли. И поэтому,

Тәуке ханның жарлығымен «Жеті жарғы» заңдық күшіне енеді де, халық оны «Тәуке ханның «Жеті жарғысы» деп атап кетеді.

Согласно указу Тауке хана «Жеты жарғы» приобретет силу закона, в народе будут называть «Жеты жарғы Тауке хана».

According to the decree of Tauke Khan, «Zhety zhargy» had a legitimate power, being called «Zhety zhargy of Tauke Khan.»

The main reason was that the Kazakhs had a strong resistance.

In 1697 Sengse's son Tsevan Rabtan came to power, so the relationship between Kazakhs and Zhongar changed dramatically. In 1680-1715s the biggest attacks were made by Zhongars against Kazakhs in 1698, 1711-12, 1714, 1715 years respectively. That the land in the east Zhongariya Halka was handed down to the possession of the Qin Dynasty was the main cause. As Zhongar really needed new land, the aim of the policy which was held by Tsevan Rabdan for Kazakhs changed from previous looting campaigns to conquering campaigns. His first war against the Kazakhs began in 1698.

жорықтар жасалады. Оның себебі-не Жоңғарияның шығысындағы Халқа жерінің Цинь әулетінің қарамағына өтуіне байланысты жоңғарларға жаңа жерлерге деген аса мұқтаждық жатты. Сол себепті де Цеван Рабданның қазақтарға қарсы жүргізген саясатының сипаты өзгеріп, бұрынғы тонвушылық жорықтар, енді басқыншылық соғыстарға айналады. Оның қазақтарға қарсы алғашқы соғысы 1698 жылдың өзінде-ақ басталып кетеді.

1698 жылы Цеван-Рабданның қазақтарға жорығы барысында ол

характер политики, которую проводил Цеван Рабдан в отношении казахов изменился, если раньше походы были грабительскими, то теперь они превратились в завоевательские походы. Его первая война против казахов началась еще 1698 году.

В 1698 году во время похода против казахов Цеван-Рабдан уничтожит очень много людей, которые проживали на казахской земле вольск Шу и Таласа, также он забереет с собой в плен примерно десять тысяч человек. Жонгары и потом продолжат свои наступления на казахские земли.

In 1698, during a campaign against the Kazakhs Tsevan-Rabdan killed a lot of people who lived in the Kazakh land along the rivers Shu and Talas and imprisoned about ten thousand people. Thus, Zhonggar attacks continued on the Kazakh land. Although Zhonggar robbed some regions, their campaigns, the purpose to take over and completely to subordinate the Kazakh country was confronted by Tauke Khan. Due to the results of Tauke Khan's political-administrative and legal reign changes Kazakhs showed their ability to defend themselves. A lot of Kazakh warriors bravely fought for their country and land against Zhonggar at this time. Sometimes they gathered themselves

казак жерінің Шу-Талас өзендері өңірін-
лесті түргындарды қыргыңға ұшыратты,
он мыңдай адамды тұтқынға алып кетеді.
Жонғарлардың казак жеріне шапқын-
шылықтары бұдан кейін де жалғасалы.
Жонғарлардың жскеленген өңірлерлі
ғана тонауға ұшыратқаны болмаса, ка-
зак елін толық бағындыруға, иеленуге
бағытталған жорықтарына Тәуке хан
тойтарыс беріп отыралы. Тәуке хан
түсында казак қоғамында жүргізілген
саяси-әкімшілік және құқықтық өз-
герістер нәтижесінде казак елі өзінің
қорғаныстық қабілетін көрсете біледі.
Талай-талай казак батырлары осы кездес
ел үшін, жер үшін жан аямай жонғарлар-
мен соғысады, тіпті кей кездерде өңірі
бірітіп, жонғарлардан кек алу үшін оларға
жәсісті жорықтар ұйымдастыралы.

Тәуке хан 1687-88 жылы Бұқара
ханы Сүбханқұли ханмен Ташкент мәсе-
лесі жөнінде бейбіт келіссөздер жүргі-
зеді.

Тәуке ханның Орыс мемле-
кетімен жүргізген саясаты екі жақты
саула байланыстары және ышкаралық

Хоты жонғары и грабили отдельные ре-
гионы, их походам, цель которых была
завладеть и полностью подчинить ка-
захскую страну Тәуке хан давал отпор.
Во времена царствования Тәуке хана
благодаря результатам проведенных
политически-административных и пра-
вовых изменений казахская страна по-
казала свои способности оборонить-
ся. Очень много казахских батыров
в это время бесстрашно сражались
с жонғарами за свою страну, землю.
Иногда они чтобы отомстить объеди-
лись и сами нападали на жонғаров
и были победителями таких походов.

Тәуке хан в 1687-88 годы с ханом
Бухары Сүбханқұли ханом проведет
мирные переговоры по вопросу Таш-
кента

Политика Тәуке хана, проводимая
в отношении Русского государства в
основном охватывала вопросы торгов-
ли и границы. В конце XVII века, после
прихода в России к власти Петра I, а
в Казахское ханство Тәуке хана отно-
шения между двумя странами начали ак-
тивизироваться. Так как одна из целей

to take revenge on Zhongars and were
winners of such campaigns.

In about 1687-88 Tauke Khan
held peaceful negotiations on the issue
of Tashkent with the Khan of Bukhara,
Subkhankuli Khan. Policy of TAUKE KHAN
carried out in respect of the Russian state
mainly two-sided trade and border. At the
end of the XVII century, after coming to
power of Peter I in Russia and TAUKE
KHAN in Kazakh Kingdom relations between
two countries progressed. As one of
the branches of Russian trade routes
to East Turkistan ran through Kazakhstan,
questions of caravan security guarantees,
the amount of tax imposed on the goods,
and all sorts of misunderstandings arising
between the residents who lived on the
border of Russia and Kazakhstan were
solved by embassies. Between 1683 and
1693 TAUKE KHAN, as it was said before,
sent five embassies to Russia. TAUKE
KHAN'S ambassadors like Sarah and Keldei,
Tlimanshy Batyr and Kabay, Kulytbay
Atalykov took an active role in the work of
relations between Russia and the Kazakh

істер төңірегінде ламиды. XVII ғасырдың соңында Ресейдің билігіне І Петрдің, Қазақ хандығына Тәуке ханның келуіне байланысты екі ел арасындағы байланыстар жаңадан бастайды. Ресейдің Шығыс елдерімен жүргізген сауда жолдарының бір тармағы Қазақстан арқылы өткендіктен керуендердің қауіпсіздігіне кепілдік, тауарларға салынатын баж салынының көлемі мен мөлшері және Ресей мен Қазақстан шекарасының маңында тұратын тұрғындар арасындағы әртүрлі дау-дамайлар мен ірілі-ұсақты жанжалдар да елшіліктер арқылы шешіліп отырылады. 1683–1693 жылдар аралығында Тәуке хан жоғарыда аталған мәселелер бойынша Ресейге бес елшілік жібереді. Тәуке ханның елшілері Сары мен Келдей, Түманшы батыр мен Қабай, Құлтыбай Аталықовтар осы кезеңде Ресей мен Қазақ хандығы арасындағы байланыстарды жүргізуде белсенділік танытады. Жалпы алғанда, Тәуке хан көпшілес елдермен жүргізген қырым-қатынасында, әсіресе аштарханилық әулетпен және Ресей мемлекетімен арадағы даулы мәселелерді бейбіт түрде

торговых дорог России в Восточный Туркистан пролегла через Казахстан, вопросы гарантии безопасности керуенов, объем налога, налагаемый на товар, также всякие недоразумения возникающие между жителями, проживающих на границе России и Казахстана решались усилиями посольств. В 1683–1693 годы Тәуке хан по вышеуказанным вопросам направил в Россию пять посольств. Послы Тәуке хана Сары и Келдей, Түманшы батыр и Кабай, Құлтыбай Аталықов в то время проявили большую активность в работе по отношениям России и Казахского ханства. В целом, в отношениях с соседними странами, особенно с аштарханической династией и Россией Тәуке хан спорные вопросы, возникающие между сторонами пытается решать мирным путем и прилагал все усилия, чтобы развивать отношения с этими странами.

Тәуке хан умрет в 1715 году. Его похоронят в астане Казахского ханства Туркистане, возле мавзолея Кожа Ахмета Яссауи. Возле этого мавзолея также похоронены его отец Жангір хан, дед Ысім хан, известные личности,

Kingdom. In general, maintaining relations with neighboring countries, especially with Russia and ashtarhanian dynasty, Tәuке Khan tried to solve quarrels between the parties peacefully and made every effort to develop relations with these countries.

Tәuке Khan died in 1715. He was buried in the Kazakh Kingdom's capital city Turkestan, near the mausoleum of Kozha Ahmet Yasawi. In this mausoleum was buried his father Zhangir Khan, grandfather Yesim Khan, famous personalities, derived from the Shygyay Khan's dynasty Ondan sultan, Zhanibek Khan (1628-1643) and other well-known people.

Tәuке Khan had sons named Turayn, Murat, Bolat Khan, Sameke Khan. Further his family tree goes from Bolat Khan, Bilmambet, and then Bolat, Abilpaiyz and Baitek sultans. After Tәuке Khan, the history of the Kazakh Kingdom stepped to the period of political fragmentation. One solid state which was ruled centrally turned into three disobeying political structure and separate kingdoms, Kishi Zhuz, Orta Zhuz and Uly Zhuz.

шешуге және сол елдермен байланыстырып дипломатия күш салады.

Тауке хан 1715 жылы қайтыс болып, Қазақ хандығының астанасы Түркістан қаласында, Қожа Ахмет Йасауи кесенесі маңына жерленеді. Бұл кесене маңында оның әкесі Жәңгір хан, атасы Қосім хан, сондай-ақ Шығай хан әулетінен тарайтын белгілі тұлғалар: Оқпан сұлтан, Жәнібек хан (1628-1643) және тағы басқа белгілі адамдар жерленген болатын.

Тауке ханның Түрсын, Мұрат, Болат хан, Сәмеке хан атты ұлдары болған. Одан әрі Болат ханнан Әбілмәмбет, ал одан Болат, Әбілпайыз және Байтек атты сұлтандар өсіп-өледі.

Тауке ханнан соң Қазақ хандығы өз тарихындағы саяси бытыраңқылық кезеңіне сияқ басады. Бұрынғы бірлiтiс, бiр орталықтан басқарылатын мемлекеттік жүйенің орнына бiр-бiрiне бағынбайтын үш саяси құрылым – Кiшi жүздегi, Орта жүздегi және Ұлы жүздегi хандық билiктер құрылады.

происходящие из династии Шығай хана - Ондан султан, Жанибек хан(1628–1643) и другие известные люди.

У Тауке хана были сыновья Турсын, Мурат, Болат хан, Сәмеке хан. Из них у Болат хана родился Абилмәмбет; от него род продолжают султаны Болат, Аблпайыз и Байтек.

После Тауке хана в истории Казахского ханства начнется период политической раздробленности. Вместе одного цельного государства, которое управлялось централизованно, появятся три политические структуры, не подчиняющиеся друг другу, то есть Младший жузом, Средним жузом и Старшим жузом будут править отдельные ханы.

Әдебиеттер:

1. Абусейтова М.Х. Кыпчакское ханство во второй половине XVI века. Алма-Ата, 1985.
2. Абусейтова М.Х. Казхакстан и Централныя Азия в XV-XVII вв.: истори, политика, дипломатия. Алматы, 1998.
3. Акимушкин О.Ф. Хронология правителей восточной части Чагатайского улуса // Восточной Туркестан и Средней Азии. История. Культура. Саян. М., 1984.
4. Андреев И.Г. Описание Средней Орды киргиз-кайсыков / Сост., транскрипция скорописи XVIII в., спец. редактур. текста и коммент. И.В. Грофеевой. Алматы, 1998.
5. Арман Кийт Төрелер шежіресі. Орал, 2011, Т.1. 343 бет.
6. Ахмедов В.А. Государство кочевых узбеков. М., 1965.
7. Ахмедов В.А. Историко-географическая литература Средней Азии XVI-XVIII вв. (Письменные памятники) – Ташкент, 1985. – 264 с.
8. Әбілқайып Түрік шежіресі /Қоғам түрік тілінен аударған В. Әбілқасымов. – Алматы, 1992. – 228 б.
9. Бабыр Захир алдин Мұхаммед Бабырнама / Қыпчак сөзлеткен В.Қажибекұлы. – Алматы: Атаек, 1993. - 448 б.
10. Бартольд В.В. Туркестан в эпоху монгольского нашествия // Соч. Т.1. – М., 1963.
11. Бартольд В.В. Очерк истории Семиречья // Соч., Т. II. Ч.1. – М., 1963.
12. Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана // Соч. Т. II. Ч.1. – М., 1963.
13. Бартольд В.В. Улугбек и его время // Соч. Т. II. Ч.2. – М., 1964.
14. Бартольд В.В. Абулхайр // Соч. Т. II. Ч.2. – М., 1964.
15. Бартольд В.В. Борк хан // Соч., Т.2. Ч.2. – М., 1964. - С. 509-512.
16. Бартольд В.В. Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии // Соч., IV. – М., 1968. – С. 19-192.
17. Вельяминов-Зернов В.В. Исследование о Касимовских царях и царицах. Ч.2. – СПб., 1864.

Материалы:

1. Абусейтова М.Х. Кыпчакское ханство во второй половине XVI века. Алма-Ата, 1985.
2. Абусейтова М.Х. Казхакстан и Централныя Азия в XV-XVII вв.: истори, политика, дипломатия. Алматы, 1998.
3. Акимушкин О.Ф. Хронология правителей восточной части Чагатайского улуса // Восточной Туркестан и Средней Азии. История. Культура. Саян. М., 1984.
4. Андреев И.Г. Описание Средней Орды киргиз-кайсыков / Сост., транскрипция скорописи XVIII в., спец. редактур. текста и коммент. И.В. Грофеевой. Алматы, 1998.
5. Арман Кийт Төрелер шежіресі. Орал, 2011, Т.1. 343 бет.
6. Ахмедов В.А. Государство кочевых узбеков. М., 1965.
7. Ахмедов В.А. Историко-географическая литература Средней Азии XVI-XVIII вв. (Письменные памятники) – Ташкент, 1985. – 264 с.
8. Әбілқайып Түрік шежіресі /Қоғам түрік тілінен аударған В. Әбілқасымов. – Алматы, 1992. – 228 б.
9. Бабыр Захир алдин Мұхаммед Бабырнама / Қыпчак сөзлеткен В.Қажибекұлы. – Алматы: Атаек, 1993. - 448 б.
10. Бартольд В.В. Туркестан в эпоху монгольского нашествия // Соч. Т.1. – М., 1963.
11. Бартольд В.В. Очерк истории Семиречья // Соч., Т. II. Ч.1. – М., 1963.
12. Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана // Соч. Т. II. Ч.1. – М., 1963.
13. Бартольд В.В. Улугбек и его время // Соч. Т. II. Ч.2. – М., 1964.
14. Бартольд В.В. Абулхайр // Соч. Т. II. Ч.2. – М., 1964.
15. Бартольд В.В. Борк хан // Соч., Т.2. Ч.2. – М., 1964. - С. 509-512.
16. Бартольд В.В. Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии // Соч., IV. – М., 1968. – С. 19-192.
17. Вельяминов-Зернов В.В. Исследование о Касимовских царях и царицах. Ч.2. – СПб., 1864.

Materials:

1. Abuseitova M.H. Kazakh Khanate in the second half of the XVI century. Alma-Ata, 1985.
2. Abuseitova M.H. Kazakhstan and Central Asia in the XV-XVII centuries.: history, politics, diplomacy. Almaty, 1998.
3. Akimushkin O.F. Chronology of rulers eastern Chagatai ulus // Eastern Turkestan and Central Asia. History. Culture. Communication. M., 1984.
4. Andreev I.G. Description Middle Horde Kirghiz (Kipchaks) ulus / Comp., Transcription cursive XVIII century, Spec. Edit. Text and koment., IV Grofseeva. Almaty, 1998.
5. Arman Kiyut Törelər shezhiresi. Oral 2011 T.1. 343 bet.
6. Akhmedov B.A. State nomadic Uzbeks. M., 1965.
7. Akhmedov B.A. Historical and geographical literature of Central Asia XVI-XVIII centuries. (Written Monuments). Tashkent, 1985. - 264 p.
8. Әбілқайып Түрік шежіресі / Қоғам түрік тілінен аударған В. Әбілқасымов. - Almaty, 1992. - 228 b.
9. Babyr Zahir al-Din Muhammed Babyrnama / Kazakh-Russian soyletken B. Qajibekuly. - Almaty: Atoek, 1993. - 448 b.
10. V.V. Bartold Turkestan in the era of the Mongol invasion // Vol. T.1. - Moscow, 1963.
11. V.V. Bartold A Short History of Semirechye // Soch., T. II Part 1. - M., 1963.
12. V.V. Bartold The history of the cultural life of Turkestan // Vol. T. II Part 1. - M., 1963.
13. V.V. Bartold Ulughbek and his time // Vol. T. II Part 2. M., 1964.
14. V.V. Bartold Abulhair // Vol. T. II Part 2. M., 1964.
15. V.V. Bartold Borak Khan // Soch., Vol.2 Part 2. - M., 1964. - S. 509-512.
16. V.V. Bartold Twelve lectures on the history of the Turkish peoples of Central Asia // Soch., IV. - M., 1968. - P. 19-192.
17. Velyaminov Corn V.V. Study on the Kasimovskii kings and princess. Part 2. - St. : 1864.

18. Валиханов ЧЧ. Собрание сочинений. В пяти томах. – Т.1. Алматы, 1984. – С.432.

19. Грумм-Гржимайло Г.Е. Западная Монголия и Урянхайский край. - Т. II.: Исторический очерк этих стран в связи с историей Средней Азии. – Л., 1926.

20. Златкин И.И. История Джунгарского ханства (1635–1758). Изд. 2-ое. – М.: Наука, 1983. – 336 с.

21. Профессы И.В. Казахские ханы и ханские династии в XVIII-XIX вв. // Культура, истории Центральной Азии и Казахстана: проблемы и перспективные исследования. Алматы, 1997.

22. Ибрагимов С.К. Некоторые проблемы по истории Казахстана XV-XVI вв. // Известия АН КазССР. Серия истории, экономики, философии, право. – Вып. 3. – 1956.

23. Ибрагимов С.К. Некоторые источники по истории Казахстана XV-XVI вв. // Вестник АН КазССР. – 1956. – №9.

24. Ибрагимов С.К. Некоторые проблемы по истории Казахстана XV-XVI вв. // История СССР.

25. Ибрагимов С.К. Сочинения Масуд бин Осман Кухистани «Тарих и Абулхайр хани» // Известия АН КазССР. Серия истории, экономики, философии, право. – Вып. 3 (8). – 1958.

26. Ибрагимов С.К. «Михман наме и Бухари» Рузбихана как источник по истории Казахстана XV-XVI вв. // В кн.: Новые материалы по древней и средневековой истории Казахстана. ТИИАЭ КазССР – Т.8. –Алма-Ата, 1960. –141-157 с.

27. Ибрагимов С.К. К истории Казахстана XVI в. // Вопросы филологии и истории стран советского и зарубежного Востока. –М., 1961.

28. Ибрагимов С.К. Еще раз о термине «казах». // В кн.: Новые материалы по древней и средневековой истории Казахстана. ТИИАЭ КазССР – Т.8. –А.А., 1960.

29. Ибрагимов С.К. «Футухат хани» Биняи как источник по истории Казахстана второй половины XVв. XXV международный конгресс востоковедов. Доклады делегации СССР, ИРА. – М., 1960.

30. Ибрагимов С.К. «Шейбани наме» Биняи как источник по истории Казахстана XV века // ТСВ АН КазССР – Т.1. –Алма-Ата, 1959.

31. Ибрагимов С.К. Новые материалы по истории Казахстана XV-XVI вв. // История СССР. – №14.

18. Валиханов ЧЧ. Собрание сочинений. В пяти томах. – Т.1. Алматы, 1984. – С.432.

19. Грумм-Гржимайло Г.Е. Западная Монголия и Урянхайский край. - Т. II.: Исторический очерк этих стран в связи с историей Средней Азии. – Л., 1926.

20. Златкин И.И. История Джунгарского ханства (1635–1758). Изд. 2-ое. – М.: Наука, 1983. – 336 с.

21. Профессы И.В. Казахские ханы и ханские династии в XVIII-XIX вв. // Культура, истории Центральной Азии и Казахстана: проблемы и перспективные исследования. Алматы, 1997.

22. Ибрагимов С.К. Некоторые проблемы по истории Казахстана XV-XVI вв. // Известия АН КазССР. Серия истории, экономики, философии, право. – Вып. 3. – 1956.

23. Ибрагимов С.К. Некоторые источники по истории Казахстана XV-XVI вв. // Вестник АН КазССР. – 1956. – №9.

24. Ибрагимов С.К. Некоторые проблемы по истории Казахстана XV-XVI вв. // История СССР.

25. Ибрагимов С.К. Сочинения Масуд бин Осман Кухистани «Тарих и Абулхайр хани» // Известия АН КазССР. Серия истории, экономики, философии, право. – Вып. 3 (8). – 1958.

26. Ибрагимов С.К. «Михман наме и Бухари» Рузбихана как источник по истории Казахстана XV-XVI вв. // В кн.: Новые материалы по древней и средневековой истории Казахстана. ТИИАЭ КазССР – Т.8. –Алма-Ата, 1960. –141-157 с.

27. Ибрагимов С.К. К истории Казахстана XVI в. // Вопросы филологии и истории стран советского и зарубежного Востока. –М., 1961.

28. Ибрагимов С.К. Еще раз о термине «казах». // В кн.: Новые материалы по древней и средневековой истории Казахстана. ТИИАЭ КазССР – Т.8. –А.А., 1960.

29. Ибрагимов С.К. «Футухат хани» Биняи как источник по истории Казахстана второй половины XVв. XXV международный конгресс востоковедов. Доклады делегации СССР, ИРА. – М., 1960.

30. Ибрагимов С.К. «Шейбани наме» Биняи как источник по истории Казахстана XV века // ТСВ АН КазССР – Т.1. –Алма-Ата, 1959.

31. Ибрагимов С.К. Новые материалы по истории Казахстана XV-XVI вв. // История СССР. – №14.

18. Valihanov Ch Works. In the five volumes. - Vol.1. Almaty, 1984. - S.432.

19. Grum Grzhimailo GE Western Mongolia and Uryankhai territory. - T. II.: Historical sketch of these countries in connection with the history of Central Asia. - Leningrad, 1926.

20. Iz Zlatkin History Jungar khonste (1635-1758). Ed. 2nd. - M.: Nauka, 1983. - 336 p.

21. Profesov I V Kazakh khans and Khanic dynasty in XVIII-XIX century // Culture history of Central Asia and Kazakhstan: problems and prospects of the study. Almaty, 1997.

22. Ibragimov SK Some problems in the history of Kazakhstan XV XVI centuries // Proceedings of the Academy of Sciences of the Kazakh SSR. Series history, economics, philosophy, and law. - Vol. 3. - 1956.

23. Ibragimov SK Some sources on the history of Kazakhstan XV XVI centuries // Bulletin of the Academy of Sciences of the Kazakh SSR. - 1956. - №9.

24. Ibragimov SK Some problems in the history of Kazakhstan XV XVI centuries // History of the USSR.

25. Ibragimov SK Works Masud Bin Osman Qulistani «Tarkh-i-Abulhair Hani» // Proceedings of the Academy of Sciences of the Kazakh SSR. Series history, economics, philosophy, and law. - Vol. 3 (8). - 1958.

26. Ibragimov SK «Nami Mihman and Bukhari» Ruzbikhana as a source on the history of Kazakhstan XV XVI centuries // In.: New materials on the history of ancient and medieval Kazakstan. TIIAE, Kazakh SSR - V.8. -Alma-Ata, 1960. -141-157 with.

27. Ibragimov SK On the history of Kazakhstan in XVI // Questions of philology and history of the Soviet and non-Soviet East. - M., 1961.

28. Ibragimov SK Once again on the term «Kazakh». // In.: New materials on the history of ancient and medieval Kazakstan. TIIAE, Kazakh SSR - V.8. -A.A., 1960.

29. Ibragimov SK «Futuhat Hani» Binia as a source on the history of Kazakhstan second half XV XVI International Congress of Orientalists. Reports of the Soviet delegation, ventilator. - M., 1960.

30. Ibragimov SK «Nami Sheibani» Bani as a source on the history of Kazakhstan XV century // ISV of the Kazakh SSR - Vol.1. -Alma-Ata, 1959.

32. Кәрібасев В.В. Қазақ хандығының құрлы тарихы. Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2014. - 520 б.

33. Кудайбердіұлы Ш. Түрік, қырғыз-қазақ бәм хандар шежіресі. - Алматы, 1991.

34. Кавказско-русские отношения в XVIII-XIX веках (1771-1862 годы) (Сборник документов и материалов). - Алматы, 1964. - 576 с.

35. Козин С.К. Сокровенное сказание Монгольския хроника 1240 г. Под названием МОНГОЛ-УН ШИГУСА ТОРХСҮЯН КЭЛНД ЧАО БИ ШИ. Монгольский обшденный сборник. - Том I. Введение и научени памятника, перевод, текст, глоссари. - М.-Л., 1941.

36. Клышторный С.Г., Султанов Т.И. Кавказстан: Летопись трехтысячелетий. - Алматы, 1992.

37. Клышторный С.Г., Султанов Т.И. Кавказстан: Летопись трехтысячелетий. - Алматы, 1992. - 384 с.

38. Кудырғали Жалайыр. Жыланмалар жиниш / Шығармаларының таңдамалы жинағы. Алматы: Б. Кемелов, С. Әбдішев, 1997.

39. Грум-Гржимайло Г.Е. Джучиды. Золотой Орда / В кн.: «Арабские» истории. Книга I. Русский взгляд. - М., 1994.

40. Левшин А.И. Описание киргиз-казачьих или киргиз-кайских орд и степей / Под общ. ред. академика М.К. Козыбасова. - Алматы, 1996. - 656 с.

41. Лэн-Пуль Стэнли. Мусульманские династии. Хронологические и генеалогические таблицы с историческим введением. // Перевел с англ. с примеч. и допол. В. Бартольд. СПб., 1899.

42. Материалы по истории туркмен и Туркменистан. - Т.1. VII-XV вв. Арабские и персидские источники / Под ред. С.А. Юлини, А.А. Ромаскевича и А.Ю. Якубовского. - М.-Л., 1939. - 612 с.

43. Материалы по истории Казахских ханств XV-XVIII веков (Намечения на персидских и турецких сочинениях) / Сост.: С.К. Ибрагимов, Ш.И. Мингулов, К.А. Писчулина, В.И. Юдин. - Алматы, 1969. - 652 с.

44. Монғолдардың құпия шежіресі / Монғолша үшінші рет баспаулына сәйкес қазақша бірінші рет баспаулы. Монғолшадан аударған Мингулов Сұлтанқұлы Әліғий, 1979.

45. Материалы по истории Казахской ССР (1875-1828 гг.) - М.-Л., 1940. - Т.4. - 543 с.

32. Кәрібасев В.В. Қазақ хандығының құрлы тарихы. Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2014. - 520 б.

33. Кудайбердіұлы Ш. Түрік, қырғыз-қазақ бәм хандар шежіресі. - Алматы, 1991.

34. Кавказско-русские отношения в XVIII-XIX веках (1771-1862 годы) (Сборник документов и материалов). - Алматы, 1964. - 576 с.

35. Козин С.К. Сокровенное сказание Монгольския хроника 1240 г. Под названием МОНГОЛ-УН ШИГУСА ТОРХСҮЯН КЭЛНД ЧАО БИ ШИ. Монгольский обшденный сборник. - Том I. Введение и научени памятника, перевод, текст, глоссари. - М.-Л., 1941.

36. Клышторный С.Г., Султанов Т.И. Кавказстан: Летопись трехтысячелетий. - Алматы, 1992.

37. Клышторный С.Г., Султанов Т.И. Кавказстан: Летопись трехтысячелетий. - Алматы, 1992. - 384 с.

38. Кудырғали Жалайыр. Жыланмалар жиниш / Шығармаларының таңдамалы жинағы. Алматы: Б. Кемелов, С. Әбдішев, 1997.

39. Грум-Гржимайло Г.Е. Джучиды. Золотой Орда / В кн.: «Арабские» истории. Книга I. Русский взгляд. - М., 1994.

40. Левшин А.И. Описание киргиз-казачьих или киргиз-кайских орд и степей / Под общ. ред. академика М.К. Козыбасова. - Алматы, 1996. - 656 с.

41. Лэн-Пуль Стэнли. Мусульманские династии. Хронологические и генеалогические таблицы с историческим введением. // Перевел с англ. с примеч. и допол. В. Бартольд. СПб., 1899.

42. Материалы по истории туркмен и Туркменистан. - Т.1. VII-XV вв. Арабские и персидские источники / Под ред. С.А. Юлини, А.А. Ромаскевича и А.Ю. Якубовского. - М.-Л., 1939. - 612 с.

43. Материалы по истории Казахских ханств XV-XVIII веков (Намечения на персидских и турецких сочинениях) / Сост.: С.К. Ибрагимов, Ш.И. Мингулов, К.А. Писчулина, В.И. Юдин. - Алматы, 1969. - 652 с.

44. Монғолдардың құпия шежіресі / Монғолша үшінші рет баспаулына сәйкес қазақша бірінші рет баспаулы. Монғолшадан аударған Мингулов Сұлтанқұлы Әліғий, 1979.

45. Материалы по истории Казахской ССР (1875-1828 гг.) - М.-Л., 1940. - Т.4. - 543 с.

31. Ibragimov S.K. New materials on the history of Kazakhstan XV-III centuries. // History of the USSR. №14.

32. V.V. Kariboev. Kazakh handyrylyy qyryly turikly. Almaty: «Sardar» BASPA Uiy, 2014. - 520 b.

33. Sh. Kudayberdiyly Tyrik, qyrgyz-Kazakh bәm handarov shezhiresi. Almaty 1991.

34. Kazakh-Russian relations in the XVIII-XIX centuries (1771-1862 years). (Collection of documents and materials) - Almaty 1964. - 576 p.

35. Kozin, S.K. Secret History Mongolian Chronicle 1240 By naming МОНГОЛ-УН ШИГУСА ТОРХСҮЯН Yuan chao bi shi. Mongolian Izbornik everyday - Volume I: Introduction to the study of the monument, translation, text, glossary. - M., - L., 1941.

36. Klyashorny S.G., Sultanov T.I. Kazakhstan: Chronicle trehtysyachiletly. Almaty, 1992.

37. Klyashorny S.G., Sultanov T.I. Kazakhstan: Chronicle trehtysyachiletly. Almaty, 1992. - 384 p.

38. Kadyraly Zhulayyr. Zhylanmalar zhinary / Sharatay-Kazakh tilinen auctaryp. alyq sozin zhazymdar Mygulya N. B. Komekov, S. Eleniyazov. Almaty, 1997.

39. Grum Grzhimailo G.E. Juchids 'The Golden Horde' / Proc.: «Arabesque» Stoner. Book I. Russian opinion. - M., 1994.

40. Levshin A.I. Description Kirghiz Cossack or Kirghiz Kausak hordes and steppes /, ed. Ed. Academician M.K. Kozybayev. - Almaty, 1996. - 656 p.

41. Lenz-Pul Stanley. Muslim dynasty. Historical and genealogical the table with a historical introduction. // Translated from English, with annotated, and complement. In Barthold. S.Pb., 1899.

42. Materials on the history of Turkmens and Turkmenistan. - Vol.1. VII-XV centuries. Arab and Persian sources / Ed. Sh. Volin, A.A. Romaskevich and A.Y. Yakubovskiy. - Moscow-Leningrad, 1939. - 612 p.

43. Materials on the history of the Kazakh Khanate XV-XVIII centuries (extracted from Persian and Turkic writings) / Comp.: S.K. Ibragimov, N.N. Mingulov, K.A. Pischulina, V.I. Yudin. - Almaty, 1969. - 652 p.

44. Monğoldurdyt qyrya shezhiresi / Monğolsha yshinshi DET basylyyn soqkes kazakh birinshi DET basylyy. Monğolshadan

46. Мухаммед Хайдар Дулати Тарихи Рашиди (Хак жомил-лиғалар тарихи) – Алматы, 2003. – 616 б.

47. Пищулина К.А. Юго-Восточный Казахстан в середине XIX-начале XX ввек. –Алма-Ата, 1977.

48. Рашид ад-дин. Сборник летописей / Пер с персидского А.А. Хетгурова, ред. примеч. А.А. Семенова. – М.А., 1952. –Т.1. Кн. 1 – 222 с.

49. Рашид ад-дин. Сборник летописей / Пер с персидского О.И. Смирновой, ред. А.А. Семенова. – М.А., 1952. –Т.1. Кн. 2 –316 с.

50. Рашид ад-дин. Сборник летописей / Пер с персидского Ю.П. Верховского, примеч. П.И. Петрушевского. – М.А., 1960. –Т.2. –248 с.

51. Рашид ад-дин. Сборник летописей. Пер с персидского А.К. Арендса, ред. А.А. Ромаскевич, Е.Э. Вертелкс и А.Ю. Якубовский. – М.А., 1946. –Т. 3. – 340 с.

52. Танышпиев М. Материалы к истории киргиз-казакского народа. –Ташкент, 1925.

53. Сафаралиев М.И. Распад Золотой Орды // В кн: На стыке континентов и цивилизаций. (на опыта образования и распада империй XXVI вв) – М., 1996. – С. 277-526.

54. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. В.Тизенгаузен. –Т.1. Извлечения из сочинений арабов. –СПб., 1884. –С563.

55. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. –Т.1. Извлечения из персидских сочинений. Собранные В.Тизенгаузен и обработанные А.А.Ромаскевичем и С.А.Волным. – М.А., 1941. –308 с.

56. Семенов А.А. К вопросу о происхождении и составе узбеков Шейбани-хана // МИГУСА. Вып. I. Т.ИИАЭ АН ТаджССР. –Т. XII. – Столинабад, 1954. – С. 3-37.

57. Семенов А.А. Шейбани-хан и завоевание им империи тимуридов //МИГУСА. Вып. I. Т.ИИАЭ АН ТаджССР. –Т. XII. – Столинабад, 1954. – С. 39-83.

58. Семенов А.А. Первые шайбаниды и борьба за Мавераннахр //МИГУСА. Вып. I. Т.ИИАЭ АН ТаджССР. –Т. XII. – Столинабад, 1954. – С. 109-150.

59. Султанов Г.М. Кочевые племена Приаралья в XV-XVII вв. –М., 1982.

46. Мухаммед Хайдар Дулати Тарихи Рашиди (Хак жомил-лиғалар тарихи) – Алматы, 2003. – 616 б.

47. Пищулина К.А. Юго-Восточный Казахстан в середине XIX-начале XX ввек. –Алма-Ата, 1977.

48. Рашид ад-дин. Сборник летописей / Пер с персидского А.А. Хетгурова, ред. примеч. А.А. Семенова. – М.А., 1952. –Т.1. Кн. 1 – 222 с.

49. Рашид ад-дин. Сборник летописей / Пер с персидского О.И. Смирновой, ред. А.А. Семенова. – М.А., 1952. –Т.1. Кн. 2 –316 с.

50. Рашид ад-дин. Сборник летописей / Пер с персидского Ю.П. Верховского, примеч. П.И. Петрушевского. – М.А., 1960. –Т.2. –248 с.

51. Рашид ад-дин. Сборник летописей. Пер с персидского А.К. Арендса, ред. А.А. Ромаскевич, Е.Э. Вертелкс и А.Ю. Якубовский. – М.А., 1946. –Т. 3. – 340 с.

52. Танышпиев М. Материалы к истории киргиз-казакского народа. –Ташкент, 1925.

53. Сафаралиев М.И. Распад Золотой Орды // В кн: На стыке континентов и цивилизаций. (на опыта образования и распада империй XXVI вв) – М., 1996. – С. 277-526.

54. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. В.Тизенгаузен. –Т.1. Извлечения из сочинений арабов. –СПб., 1884. –С563.

55. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. –Т.1. Извлечения из персидских сочинений. Собранные В.Тизенгаузен и обработанные А.А.Ромаскевичем и С.А.Волным. – М.А., 1941. –308 с.

56. Семенов А.А. К вопросу о происхождении и составе узбеков Шейбани-хана // МИГУСА. Вып. I. Т.ИИАЭ АН ТаджССР. –Т. XII. – Столинабад, 1954. – С. 3-37.

57. Семенов А.А. Шейбани-хан и завоевание им империи тимуридов //МИГУСА. Вып. I. Т.ИИАЭ АН ТаджССР. –Т. XII. – Столинабад, 1954. – С. 39-83.

58. Семенов А.А. Первые шайбаниды и борьба за Мавераннахр //МИГУСА. Вып. I. Т.ИИАЭ АН ТаджССР. –Т. XII. – Столинабад, 1954. – С. 109-150.

59. Султанов Г.М. Кочевые племена Приаралья в XV-XVII вв. –М., 1982.

undarian Maraviya Sultaniyyuqly Olyg. 1979.

45. Materials on the history of the Kazakh SSR (1875-1828 Biennium) : M.L., 1940 : T.4 : 543 with ..

46. Mulyimed Haydar Duluti Tarikhi Rashidi (Hak zhuslyndurylar tarikhy) : Almaty, 2003 : 616 b.

47. KA Dishchulina South-East Kazakhstan in the middle of IIIY-IIIY early centuries. Almaty, 1977.

48. Rashid ud-Din. Collection of Histories / Trans. Persian LA Khetgurava, red. unnotated. AA Semenov - Moscow-Leningrad, 1952 -T.1. Vol. 1 - 222 seconds.

49. Rashid ad-Din. Collection of Histories / Trans. Persian OI Smimova, eds. AA Semenov - Moscow-Leningrad, 1952 -T.1. Vol. 2 to -316.

50. Rashid ad-Din. Collection of Histories / Trans. Persian YD Verkhovskiy, n. ID Petrushevskii. - Moscow-Leningrad, 1960 - V.2 -248 With

51. Rashid ud-Din. Collection of Histories. Trans. Persian AK Arends, eds. AA Romaskevich, EE Bertels and AY Jakubowski. - Moscow-Leningrad, 1946 - T.3 - 340.

52. Tanyshpiev M. Materials to the history of the Kirghiz people kazakstego. -Tashkent, 1925.

53. MC Safargaliev The collapse of the Golden Horde. // In : At the junction of continents and civilizations ... (from the experience of formation and disintegration of empires X IIIY ce.) - M., 1996. - S. 277-526.

54. The collection of materials relating to the history of the Golden Horde. V.Tizengauzen. - Vol.1. Excerpta from the writings of Arab. - SPb., 1884. - S.563.

55. The collection of materials relating to the history of the Golden Horde - T.1. Extracts from Persian works. V. Tizenguzenoni collected and processed. AA.Romaskevichem and S.I.Volnym. - Moscow-Leningrad, 1941. -308 p.

56. AA Semenov On the origin and composition of the Uzbeks shuibani Khan // Mitus. Vol. I. AN TIIAE Tadzh SSR. -T. XII. -Stolinaabad, 1954. - D. 3-37.

57. AA Semenov shuibani Khan and the conquest of the Timuid Empire // Mitus. Vol. I. AN TIIAE Tadzh SSR. -T. XII. -Stolinaabad, 1954. - D. 39-83.

58. AA Semenov first shuibandiy and fight for Maaverannahr

60. Султанов ТН. Поднятые на белой кошме. Потомки Чингизхана. – Алматы, 2001.

61. Султанов ТН. Поднятые на белой кошме. Потомки Чингизхана. – Алматы, 2001. – 276 с.

62. Сыдықова Р., Қойгелдиев М. Қадирман би Қосымұлы және оның «Жылапалар жыры» – Алматы, 1991.

63. Прошлое Казахстана в источниках и материалах. Сб. I. (V в. до н.э. – XVIII в. н.э.). – М.-Л., 1935 – 300 с.

64. Утемиш-хаджи Чингиз-наме / Факс., пер., транск., текст, прим., послед. ВП. Юдин. – Алматы, 1992. – 296 с.

65. Чулошников А.П. Очерки по истории кызык-киргизского народа в связи с общими историческими судьбами других тюркских племен. Ч. I. – Оренбург, 1924.

66. Юдин В.П. Центральная Азия в XV-XVIII веках глазами востоковеда. – Алматы, 2001.

60. Султанов ТН. Поднятые на белой кошме. Потомки Чингизхана. – Алматы, 2001.

61. Султанов ТН. Поднятые на белой кошме. Потомки Чингизхана. – Алматы, 2001. – 276 с.

62. Сыдықова Р., Қойгелдиев М. Қадирман би Қосымұлы және оның «Жылапалар жыры» – Алматы, 1991.

63. Прошлое Казахстана в источниках и материалах. Сб. I. (V в. до н.э. – XVIII в. н.э.). – М.-Л., 1935 – 300 с.

64. Утемиш-хаджи Чингиз-наме / Факс., пер., транск., текст, прим., послед. ВП. Юдин. – Алматы, 1992. – 296 с.

65. Чулошников А.П. Очерки по истории кызык-киргизского народа в связи с общими историческими судьбами других тюркских племен. Ч. I. – Оренбург, 1924.

66. Юдин В.П. Центральная Азия в XV-XVIII веках глазами востоковеда. – Алматы, 2001.

// Mitus. Vol. I. ANTIQAE Tadzhi SSR. T. XII. Stolimbod. 1964. - 8. 109-150

59. Sultanov TM Nomadic Tribes in the Aral Sea region XV- XVII centuries. M., 1982

60. Sultanov T. Raised on a white rug. The descendants of Genghis Khan. - Almaty, 2001.

61. Sultanov T. Raised on a white rug. The descendants of Genghis Khan. - Almaty, 2001. 276 p.

62. Sydykova R., M. Koygeldiev Kadyrman bi Kosymuly zhane ony «Jylypalar zhyry». Almaty, 1991.

63. Past Kazakhstan sources and materials. Coll. I. (V in Date. XVIII c. 19C). Moscow Leningrad, 1935. 300 p.

64. Utemish Hajji. Chingiz-name / Fax., Trans., Transcrib., Text, approx., issled. VP Yudin. - Almaty, 1992. - 296 p.

65. Chuloshnikov AP Essays on the history of Cossack Kyrgyz people in connection with the common historical destiny of other Turkic tribes. Part I. Orenburg, 1924.

